

Tiranlığın Sonunu Getirecek Kontrol Listesi

**MUHALİFLER 21. YÜZYIL
SİVİL DİRENİŞ KAMPANYALARINI
NASIL KAZANACAK?**

PETER ACKERMAN

Peter Ackerman'ın diğer kitapları

Strategic Nonviolent Conflict: The Dynamics of People Power in the Twentieth Century (Stratejik Şiddetsiz Çatışma: Yirminci Yüzyılda Halk Gücünün Dinamikleri)
(Chris Kruegler ile birlikte)

PRAEGER – 1994

A Force More Powerful: A Century of Nonviolent Conflict (Daha Güçlü Bir Kuvvet: Şiddetsiz Çatışmanın Yüzyılı)
(Jack DuVall ile birlikte)

ST. MARTIN'S GRIFFIN – 2000

How Freedom is Won: From Civic Resistance to Durable Democracy (Özgürlük Nasıl Kazanılır: Sivil Direnişten Kalıcı Demokrasiye)
(Adrian Karatnycky ile birlikte)

FREEDOM HOUSE – 2005

Preventing Mass Atrocities: From a Responsibility to Protect (RtoP) to a Right to Assist (RtoA) Campaigns of Civil Resistance (Kitlesele Zulmü Önleme: Koruma Sorumluluğundan (RtoP) Sivil Direniş Kampanyalarına Destek Hakkına (RtoA))
(Hardy Merriman'la birlikte)

ICNC YAYINI – 2019

KAPAK: Fotoğraf Sudan'da, Ömer el Beşir ve askeri müttefiklerinin otuz yıla yayılan terör saltanatına son veren şiddetsiz çatışma sırasında çekildi. Sudanlı muhalifler, geçmişteki başarılı sivil direniş kampanyalarının bilgi birikimini kullanarak bir kazanma stratejisi tasarladılar ve dünya çapında pek çok uzmanı hayrete düşürecek biçimde bu stratejiyi hayata geçirdiler.

Fotoğraf: Lana Haroun

TİRANLIĞIN SONUNU GETİRECEK KONTROL LİSTESİ

*MUHALİFLER
21. YÜZYIL SİVİL DİRENİŞ
KAMPANYALARINI
NASIL KAZANACAK?*

P E T E R A C K E R M A N

ICNC
PRESS

Tiranlığın Sonunu Getirecek Kontrol Listesi:
Muhallifler 21. Yüzyıl Sivil Direniş Kampanyalarını Nasıl Kazanacak?

Peter Ackerman
İlk baskı: Eylül 2021
ICNC yayını

Uluslararası Şiddetsiz Çatışmalar Merkezi

600 New Hampshire Ave NW, Suite 710
Washington, D.C. 20037 USA

www.nonviolent-conflict.org
İLETİŞİM: icnc@nonviolent-conflict.org

© 2021 Peter Ackerman
Tüm hakları saklıdır.

Tiranlığın Sonunu Getirecek Kontrol Listesi

Teşekkür / 1

1

Giriş / 3

Tiranlıkla Mücadelede Sivil Direnişin Gelişen Rolü

2

Korku ve Kafa Karışıklığının Üstesinden Gelme / 19

Muhالیflerin Bilmesi Gereken Beş Görüş

3

Muhالیfler Kapasitelerini Nasıl Geliştirir? / 43

Checklist Questions One Through Four

4

Muhالیfler Çatışmayı Nasıl Yönetiyor? / 77

Checklist Questions Five Through Eight

5

Muhالیflerin Güveni Nasıl Artar? / 115

Özgürlüğe Ulaşmak için Kontrol Listesi Egzersizi

6

Tarihi Bir Seçim / 129

Tirana Boyun Eğmek ya da Dördüncü Demokratik Dalgayı Başlatmak

Ekler / 135

Antrenmanlar ve Çevrimiçi Kurs
Değerlendirmeleri

Tablo Listesi / 147

Şekil Listesi / 148

Fotoğraf Bilgileri / 149

*Fotoğraf: Tunus'ta Başkan Ben Ali'yi koltuğundan eden
Yasemin Devrimi'nin ilk aşamaları, 2010.*

Teşekkür

Gene Sharp'ın 2018 yılında vefatının ardından bu yolculukta en başından beri tek bir kişi yanımda oldu. Joanne Leedom-Ackerman, 49 yıllık eşim. Tüm bu zaman boyunca, oldum olası paylaştığımız değerler olan şiddetsiz çatışma anlayışını geliştirmenin insan hakları ve demokratik yönetişimi korumakta kritik önemde olduğu konusunda aynı biçimde ısrarcıydı.

Joanne'nin esaslı teşviğine ek olarak, Uluslararası Şiddetsiz Çatışmalar Merkezi'nin (International Center on Nonviolent Conflict) Başkanı ve CEO'su Hardy Merriman olmadan bu kitap yazılamazdı. Kontrol Listesinin daha eski bir versiyonu, Atlantik Konseyi tarafından yayınlanan *Is Authoritarianism Staging a Comeback? (Otoriterlik Geri mi Dönüyor?)* kitabı için Hardy ile birlikte yazdığımız bölümde bulunabilir; Düşünce ortaklığımız ve Hardy'nin katkıları bu kitabın çeşitli noktalarına yansımıştır ve Tiranlığın Sonunu Getirecek Kontrol Listesi'nin ICNC Press tarafından yayınlanması onun gayretleri ile olmuştur. Birçok taslağın üzerinde yaptıkları düzenlemeler için Maciej Bartkowski, Bruce Pearson, Alice Wren ve Lillian Hathaway'e ayrıca teşekkürler.

Kitapta çalışmalarına atıfta bulunulan ve süreçte eleştirel tavsiyeler veren birçok bilim insanına minnettarım. Bunlar arasında Maria Stephan, Erica Chenoweth, Stephen Zunes, Jonathan Pinckney ve Ivan Marovic yer alıyor.

Metni gözden geçirenler arasında Aaron Lobel, Reuben Brigety ve Hans Binnendijk var.

Her birinin katkıları sayesinde fikirler netleşti, çelişkiler ve önemli eksiklikler saptandı. Bu kitap onların katkılarıyla önemli ölçüde iyileştirildi.

Solda: Şili'de Augusto Pinochet'ye karşı yürütülen Hayır Kampanyası, 1988.

*Tiranlıkların, güç
kullanma tekelini ellerinde
bulundurdıkları için
varlığını sürdürdüğü
varsayılır. Oysa ki ezilen
halklar grev, boykot
ve kitlesel protesto
gibi şiddetsiz taktikler
kullandıklarında kendi
kurtuluşlarının en kuvvetli
itici güçleri haline gelirler.*

Birinci Bölüm

GİRİŞ:

Tiranlığa Karşı Mücadelede Sivil Direnişin Gelişen Rolü

Tiranlıkların güç kullanma tekeli ellerinde bulundurdıkları için varlığını sürdürdüğü varsayılır. Her ne kadar yurttaşlarına yönelttikleri şiddet bir süre için belirleyici olsa da, durum şu şekilde daha iyi açıklanabilir: Tiranlıklar, yurttaşlar -şiddete başvurmak zorunda kalmadan- tiranı destekleyen tabanı nasıl zayıflatabileceklerini ve tiranı iktidardan nasıl uzaklaştırabileceklerini kavrayamadıkları sürece varlıklarını sürdürürler. Ezilen halklar grev, boykot ve kitlesel protesto gibi toplumsal düzeni aksatan şiddetsiz taktikler kullandıklarında kendi kurtuluşlarının en kuvvetli itici güçleri haline gelirler.

Bu iyi haber, muhalifler ile insan hakları ve yolsuzluktan arınmış demokratik yönetimle ilgilenenler tarafından giderek daha fazla benimsendi. Yine de sivil direnişin potansiyeli, temel dayanağı olan gücün doğası hakkındaki geleneksel varsayımlarla keskin bir şekilde çeliştiği için geniş kitleler tarafından halen yeterince kabul edilmemektedir. Karar vericiler, akademisyenler, gazeteciler ve diğer ilgili gözlemciler, tiranların kontrol ettiklerini varsaydıkları bir nüfusu manipüle etmek için başvurabilecekleri şiddetin ölçüsünü sürekli olarak gözlerinde büyütmeğe. Aynı zamanda, sıradan insanların şiddetsiz taktikleri stratejik biçimde kullanarak tiranlığı baltalama ve haklarını elde etme kapasitesini de hafife almaktalar.

Ben bu kavrayışa varalı yarım yüzyıl oluyor. O zamandan beri, bu bilgiyi daha özgür toplumlarda yaşamak için sınırsız fırsatlarının olduğunu görebilmeleri için muhaliflere ve demokrasi

yanlısı aktivistlere aktarmaya çalışıyorum.

1970'lerin başlarından ortalarına kadar, Tufts Üniversitesi'ndeki Fletcher Hukuk ve Diplomasi Okulu'nda Stratejik Çalışmalar alanında doktora adayıydım. ABD askeri güçlerinin Vietnam'daki başarısızlığı, asimetrik savaşa ilgi duymama sebep oldu. Bu konu, önemli ölçüde düşük askeri becerilere sahip hasımların, çatışmayı ekonomik, kültürel ve psikolojik faktörleri içeren oldukça farklı strateji ve taktikleri kullanarak nasıl sürdürebileceğini incelemeyi içeriyordu. Strateji teorileri üzerine aldığım derslerden biri, 2005 Nobel İktisadi Bilimler Ödülü'nü kazanan Harvard Profesörü Thomas Schelling tarafından veriliyordu. Schelling, o dönem kazara çıkabilecek bir nükleer savaş olasılığı tehdidinin azaltılması için Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği arasında kurulacak iletişimin yapılandırılması üzerine çalışan öncü bilim insanı olarak kabul edilmekteydi.

Daha düşük askeri becerilere sahip aktörlerin üstün askeri becerileri olan hasımla çatışmalarında nasıl galip gelebileceklerinin tartışıldığı bir konferanstan sonra Profesör Schelling'e ulaştım. Bana benimkinden daha zor bir soru yöneltti: Düşük askeri kaynaklara sahip aktörlerin nasıl olup da üstün gelebileceğini araştırmakla ilgileniyorsunuz da neden bunun yerine hiçbir askeri kaynağı olmayan aktörlerin nasıl başarılı olabileceğini araştırmıyorsunuz?

Profesör Schelling beni üç ciltlik efsanevi çalışması The Politics of Nonviolent Action'ı (Şiddetsiz Eylem Politikası) yayınlamak üzere olan Gene Sharp ile tanıştırdı. Sharp'ın düşüncesinin merkezinde bulunan güç tezi, Étienne de La Boétie'nin yüzyıllar öncesinde, 1576'da yayınlanan çalışmasına, Discourse on Voluntary Servitude (Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev) adlı eserine geri dönüyordu. De La Boétie şunları yazmıştı:

Daha fazla kulluk etmemeye karar verdiğinizde, derhal özgürleşirsiniz. Zorbayı devirmek için onun gücüne el koymanızı söylemiyorum, sadece artık onu desteklemeyin diyorum; O zaman, kaidesi altından çekilmiş bir dev heykeli gibi, kendi ağırlığından dolayı düşüp parçalandığını göreceksiniz.¹

1 Étienne de La Boétie, "Discours de la Servitude Volontaire," Oeuvres Complètes d'Etienne de La Boétie ("Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev" d'Etienne de La Boétie'nin Tüm Eserleri) (Paris: J. Rouam & Cie, 1892): 12-14, Gene Sharp'tan alıntı, The Politics of Nonviolent Action, Part One: Power and Struggle (Boston, MA: Porter Sargent Publishers, 1973), 34

İşte Sharp'ın kullandığı haliyle bu görüşün çağdaş versiyonu:

Politik açıdan, şiddetsiz eylem çok basit bir varsayıma dayanır: insanlar her zaman kendilerine söyleneni yapmazlar ve bazen kendilerine yasaklanmış olan davranışlarda bulunurlar. Kişi reddettiği kimi yasalara uymayabilir. İşçiler iş bırakabilir ve bu da ekonomiyi felç edebilir. Bürokratlar verilen talimatları yerine getirmeyi reddedebilir. Askerler ve polis baskı uygulama konusunda gevşek davranabilir; hatta isyan bile edebilir. Tüm bu olaylar eş zamanlı gerçekleştiğinde, “yönetici” olan kişiler artık sadece sıradan insanlar haline gelirler. Güçteki bu çözülme çok çeşitli sosyal ve politik çatışma sırasında gerçekleşebilir.

İnsanlar işbirliğini reddettiğinde, desteği esirgediğinde ve itaat etmemek ve karşı çıkmakta ısrar ettiğinde, hasımlarını herhangi bir hükümetin veya hiyerarşik sistemin gerektirdiği temel insani destek ve işbirliğinden yoksun bırakmış olurlar. Yeterli sayıda insan bunu yeterince uzun süre yaparsa, o hükümetin veya hiyerarşik sistemin artık gücü kalmayacaktır. Bu, şiddetsiz eylemin temel politik varsayımıdır.²

Sharp'ın çalışmasıyla karşılaşmak benim için çok önemli bir entelektüel andı ve şiddetsiz eylemin incelenmesine adanmış kırk beş yıl içerisinde, bu çalışmanın doğruluğunu veya devrimci önemini tartışma fırsatı bulamadım.

Aynı süreçte, bu fenomeni anlatırken doğru terminolojiyi kullanmanın önemli olduğuna kanaat getirdim. Sharp “şiddetsiz eylem” terimini kullandı ancak ben “sivil direniş” terimini kullanıyorum. Aynı şeyi kastediyoruz, ancak insanların bunu “şiddetsizlik” kavramına bağlaması riskini azaltmak için ben “sivil direniş” teriminitercihediyorum. “Şiddetsizlik” ahlaki bir duruşu ifade ederken, “sivil direniş” şiddetsiz yöntemlerin kullanıldığı çatışma stratejisini ifade eder.

Bu alandaki terminolojik karışıklığın bir başka örneği de “protesto hareketleri” teriminin sivil direnişle eş anlamlı olarak kullanılmasıdır. Bu kullanım, sivil direnişin, şiddetsiz eylem tarihinde belirleyici bir rol oynayan grevler ve boykotların dahil olduğu kitlesel protestolar

“Şiddetsizlik” ahlaki bir konumu ifade ederken, “sivil direniş” şiddetsiz eylemi güç kazanmak için kullanan bir stratejinin ifadesidir.

2 Gene Sharp, The Politics of Nonviolent Action, Part One: Power and Struggle (Şiddetsiz Eylem Politikası, Birinci Kısım: Güç ve Mücadele) (Boston, MA: Porter Sargent Publishers, 1973), 63.

ŞİDDETSİZ EYLEM TERİMLERİ

Şiddetsiz eylemle en sık eş anlamlı olarak kullanılan terimler **sivil direniş** ve **şiddetsiz çatışma**. Daha az kullanılan eş anlamlılar, **halkın gücü**, **şiddetsiz mücadele** ve **şiddetsiz direniş**.

“Şiddetsiz çatışma” terimi, polisi ve ordusuyla çok donanımlı hasımlar ile yaşanan çatışmalarda, şiddetsiz strateji ve taktiklerin akıl almaz bir biçimde başarıyla yürütülebileceği fikrini vurgular.

On yılı aşkın bir süreden bu yana, “sivil direniş” terimi artan bir sıklıkla şiddetsiz çatışma ile eş anlamlı olarak kullanılmaya başlandı.

Sivil direniş kampanyasıyla eş anlamlı olduğu varsayılan diğer terimler aslında kafa karışıklığına sebep olur. Bunlar:

Barişçıl muhalefet, huzur sağlamaya yönelik görüşler sunar. Şiddetsiz taktikler ise tiranı gayri meşru hale getirmek için statükoyu sekteye uğratmayı hedefler.

Protesto hareketleri, akla milyonlarca insanın sokaklardaki dramatik

görüntülerini getirir ancak hiçbir sivil direniş kampanyası yalnızca protestolarla başarıya ulaşmamıştır. Dikkatle tasarlanmış bir stratejiyi yansıtan çok çeşitli bir dizi taktik gerekir.

Stratejik şiddetsizlik, şiddeti reddeden ve bize Mohandas Gandhi ve Martin Luther King, Jr. gibi büyük manevi liderleri hatırlatan etik, ahlaki veya dini bir ilkedir. Yine de sivil direniş kampanya liderlerinin birçoğu davalarına hizmet edeceğine inansalardı şiddete dayalı taktikler kullanmayı isteyebilirlerdi. Ancak bunun yerine, içinde bulundukları koşullara uygun olarak kazanma stratejisinin kilit bileşeni olan şiddetsiz disiplini sürdürmeyi seçtiler.

Sosyal adalet hareketleri, aynı taktiklerin çoğunu uygulayabilirler ancak iklim değişikliği, ceza adaleti reformu, ırkçılık karşıtlığı veya eşcinsel evlilik gibi belirli konularda savunuculuk yoluyla kamuoyunun fikrini değiştirmek için tasarlanmışlardır. Sosyal adalet hareketlerinde başarıya ulaşmak, güç dengelerinin kalıcı biçimde yeniden kurulması sonucunu

doğurmayabilir. Bunun aksine, bütün sivil direniş kampanyalarının amacı, en başta toplumun kontrol edilmesini sağlayan gücü temelinden sarsarak hasmı yenmektir.

Bu kitapta **sivil direniş hareketi** terimi, **sivil direniş kampanyası** terimiyle birbirinin yerine kullanılmaktadır çünkü her ikisi de insanların ortak bir amaç için, belirli bir zaman diliminde, birden çok aşamada ortaya koyduğu eylemliliği ifade etmektedir. **Muhalif** terimi, otoriter baskının ağır etkilerine karşı mücadele eden yurttaşlara atıfta bulunmak için kullanılır. Bu etkiler, hukukun üstünlüğünün bozulması, yolsuzluk, insan haklarının kaybı ile yaşamı ve özgürlüğü tehdit eden diğer tüm sistemsel adaletsizlikleri içerir. Bu kişilerden aynı zamanda **demokrasi yanlısı aktivistler** olarak da bahsedilmektedir ve bu terimler birbirinin yerine kullanılacaktır.

Tiranlık terimi, **diktatörlük**, **otoriterlik** ve **despotizm** terimleriyle birbirinin yerine kullanılmaktadır. Bu siyasi sistemlerin liderlerine **tiranlar**, **dik-**

tatörler, **otokratlar** ve **despotlar** denmektedir. Bu rejimlerin ortak yanı toplumdaki güç odaklarını yurttaşların insan haklarının sistematik istismarına yol açacak biçimde kontrol etmeleridir.

Burada **sivil direniş kampanyaları**, **taktikler** ve **strateji** arasında ayrım yapmakta fayda var. **Sivil direniş kampanyası**, tüm şiddetsiz çatışma sürecini bir muhalifin bakış açısından tanımlar. **Taktik**, şiddet yanlısı aktörler ve/veya şiddetsiz aktörler tarafından belirli bir zaman ve yerde gerçekleştirilen eylemleri tanımlar. **Strateji**, birbirini izleyen taktiklerin arasında, hasım üzerinde toplamda mümkün olan en fazla etkiyi yaratmak amacıyla kurulan bağlantıdır.

Şiddetsiz eylem terimleriyle ilgili daha fazla açıklama için ICNC'nin web sitesinden indirebileceğiniz Hardy Merriman ve Nicola Barrach-Yousefi'nin hazırladığı **Glossary of Civil Resistance'a (Sivil Direniş Terimleri Sözlüğü)** bakabilirsiniz.

dışında birçok taktiği içerdği gerçeğini görmezden geliyor (bir örnek için bkz. Tablo 1, Şiddetsiz Eylem Terimleri: Açıklamalı).

Sharp, sivil direniş anlayışımıza çok büyük fayda sağlayacak olan bir yenilik sundu. *Şiddetsiz Eylem Yöntemleri*'nin tamamı -ufuk açıcı çalışması *Şiddetsiz Eylem Politikası*'nın ikinci cildi- 198 yöntemin (veya taktiğin) sunumuna ayrılmıştır.³ Bu liste (ve ondan önce gelenler) olmasaydı, şiddetsiz eylem, demokrasi yanlısı aktivistlere gerçek zamanlı çatışmalar için pratik bilgi sunmayan bir soyutlama olarak kalırdı.⁴

Sharp'ın derlediği taktikler içerisinde, günümüz dünyasında bir tiranın kontrolü elinde tutma becerisine en çok zarar veren on bir taktik şöyle sıralanabilir:

- Bir grup veya kitlenin katıldığı imza kampanyası
- Protesto veya destek toplantıları
- Sosyal kurumlardan çekilme
- Tüketicilerin belirli ürünleri ve hizmetleri boykot etmesi
- Kamu yönetimi birimlerinin kasıtlı verimsizliği veya seçici olarak işbirliği yapmaması
- Üretici boykotu (üreticilerin kendi ürünlerini satmayı veya sattığı ürünü teslim etmeyi reddetmesi)
- Harç, borç ve vergileri ödemeyi reddetme
- Detaylandırılmış grev (işçi işçi veya bölge bölge; kısmi iş durdurmalar)
- Ekonomik kapanma (işçilerin grev yapması ve işverenlerin de eş zamanlı olarak ekonomik faaliyetlerini durdurması)
- İşgal grevi (işyeri işgali)

3 Gene Sharp, *Şiddetsiz Eylem Politikası*, İkinci Bölüm: Şiddetsiz Eylem Yöntemleri (Boston, MA: Porter Sargent Publishers, 1973).

4 Bkz. Krishnalal Shridharani, *War Without Violence: A Study of Gandhi's Method and Its Accomplishments* (Şiddetin Olmadığı Savaş: Gandhi'nin Yöntemi ve Başarıları Üzerine bir Çalışma) (New York: Harcourt, Brace and Co., 1939); ve Martin Oppenheimer ile George Lakey, *A Manual for Direct Action: Strategy and Tactics for Civil Rights and all other Nonviolent Protest Movements* (Doğrudan Eylem için El Kitabı: Sivil Haklar ve Tüm Diğer Şiddetsiz Protesto Hareketleri için Strateji ve Taktikler) (Chicago, IL: Quadrangle Books, 1965).

■ İdari sistemlere aşırı yükleme

1976'da başarıyla savunduğum *Şiddetsiz Direniş Hareketlerinin Stratejik Yönleri* başlıklı doktora tezimi Sharp'ın gözetiminde yazdım.

Tezim, Profesör Schelling'in altmış yıl önce *Civilian Resistance as a National Defence: Non-violent Action Against Aggression* (Ulusal Savunma Olarak Sivil Direniş: Saldırganlığa Karşı Şiddetsiz Eylem) adlı kitapta yazdığı bir makaleden ilham aldı. Schelling şöyle bir gözlemde bulunmuştu:

Tiran ve yönetimi altındakiler aşağı yukarı simetrik bir konumdadır. Şayet işbirliğini reddedecek disiplinli bir örgütlenmeye sahiplerse tiranın isteklerinin çoğunu yerine getirmeyebilirler. Ve tiran emrindeki gücü kullanarak onları istedikleri hemen hemen her şeyden mahrum edebilir. Yeterince disiplinli ve örgütlüseler, her iki tarafın da diğerini isteklerinin çoğundan mahrum edebileceği bir pazarlık durumudur bu; ve kimin kazanacağı hiç belli olmaz.⁵

**Sivil direniş kampanyalarını
kimin, neden kazandığını daha iyi
anlamak istedim.**

Schelling'e göre, sivil direnişçilerin seçtikleri taktiklerin, otoriter rakiplerinin kullandığı taktiklerde olduğu gibi hem maliyeti hem de faydası vardır. Bu maliyeti ve faydayı kendi tarafı için en verimli şekilde yöneten aktör kazanır. Becerikli sivil direnişçiler, gerçekleştirecekleri aksatma taktikleri ile rakipten mümkün olan en fazla sayıda yandaşın taraf değiştirmesini sağlamak ve bunu yaparken nispeten küçük aksatmalarla daha fazla sayıda taraf değiştirmeye yol açacak en uygun taktikleri kullanmak isterler. Becerikli otokratlar, itaati sağlamak için genellikle şiddet kullanmaya gereksinim duyar ve kullanacağı minimum düzeyde şiddet ile maksimum düzeyde itaati sağlamak ister. Kazananı itaat edenlerle, taraf değiştirenlerin oranı belirler.

Schelling'in açılımını kullanarak, sivil direnişle ilgili araştırma alanını, güç (yani, hangi tarafın daha fazla güç sahibi olduğunun belirlenmesi) üzerine bir çalışmadan, strateji (yani, hangi tarafın daha fazla kazanım sağlayacağını belirlemek) üzerine bir çalışmaya doğru genişletmeyi umdum. Sivil direniş kampanyalarını

5 Thomas C. Schelling, "Some Questions on Civilian Defence," in *Civilian Resistance as a National Defence: Non-violent Action Against Aggression* (Ulusal Savunma Olarak Sivil Direniş: Saldırganlığa Karşı Şiddetsiz Eylem, "Sivil Savunma Üzerine Sorular"), editör Adam Roberts (Harrisburg, PA: Stackpole Books, 1968), 304.

kimin, neden kazandığını daha iyi anlamak istedim. Amaç tahmine dayalı bir model oluşturmaktan ziyade; her iki tarafın da lehine olabilecek özellikleri vurgulamaktı. Tezimde, birbirine hiç benzemeyen iki şiddetsiz eylem vakasını karşılaştırdım: 1905'ten 1907'ye kadar olan Birinci Rus Devrimi ve özellikle 1929'dan 1931'e kadar olan zaman dilimi üzerinde durduğum Hindistan Bağımsızlık Hareketi.

Birinci Rus Devrimi, lidersiz, kendiliğinden bir kitlesel şiddetsiz ayaklanma olmasına rağmen Birinci Duma'nın (parlamento) oluşturulmasıyla çara karşı erken bir başarı elde etti. Ne yazık ki hareket Bolşevikler ve Menşeviklerin içinde eridi. Daha sonra, çarın güçlerinin Moskova ve St. Petersburg'da kolayca bastırdığı düzensiz şiddet eylemlerine dönüştü ve Duma feshedildi.

Hindistan Bağımsızlık Hareketine, İngilizleri Hindistan'dan çıkarmak için, Hindu ve Müslümanların çabalarını birleştirme konusunda eşsiz yetenekleri olan karizmatik figür Mohandas Gandhi liderlik ediyordu. Onun yaratıcı liderliğinde gerçekleştirilen 1930 Tuz Yürüyüşü, 250 milyondan fazla Hintliyi harekete geçirdi. Dharasana Tuz Madenlerine yapılan şiddetsiz baskın gibi kampanyanın meselesiyle doğrudan bağlantılı aksatma eylemleri, valiyi Gandhi ile müzakere yapmaya zorladı.

Bu iki sonuç arasındaki muazzam fark, her bir muhalif grup

tarafından alınan üç farklı karara bağlıydı: birleşmek mi? ve çeşit çeşit taktikler planlayarak uygulamak mı? ve şiddetsiz disiplini sürdürmek mi?

Rus Devrimi'nde üç karar da "hayır"

olurken, Hindistan Bağımsızlık

Hareketi'nde üç karar da "evet" oldu. Bu kararlar muhalifler tarafından özgürce alındı; hasımları olan otokratlar tarafından değil. Diğer bir yandan, hangi otoritenin -Rus çarının mı yoksa Hintli valinin mi- statülerini korumada daha yetenekli olduğunu tartışmak mümkün değildi çünkü her ikisi de olup bitenler karşısında allak bullak olmuşlardı. Bu nedenle, şöyle toparlamak yerinde olur: Birincisi, Hintlilerin şiddetsiz çatışma yürütme becerileri Ruslara kıyasla çok daha iyiydi ve ikincisi, Profesör Schelling, otoriter hasmı karşısında en "yeterince disiplinli ve örgütlü" muhalifin, mümkün olan en yüksek kazanma şansına sahip olduğunu söylerken haklıydı.

Bu, sosyal bilimlerde olayların meydana geliş sebeplerine dair

Muhalifler ile tiran arasındaki savaşa, şiddetsiz çatışmanın kazananını belirleyen başlıca şey becerilerdir.

sonu gelmeyen “yapı (yani koşullar) mı, özne (yani beceriler) mi?” tartışmasına bir açılım sunar.

Bu güçlü vaka örneklerinin, muhalifler ile tiran arasındaki savaşta, şiddetsiz çatışmanın kazananını belirleyen başlıca şeyin beceriler olduğunu ortaya koyduğuna inanıyorum. Kendilerine realist diyenlerin ezici çoğunluğu, tiranların elindeki silah tekeline bakarak bu çıkarımı gülünç buluyorlar. Yine de bunun ne anlama geldiğini bir düşünün: Eğer koşulların sağladığı avantajlar, muhaliflerin başarısının veya başarısızlığına ilişkin fazla bir öngörü sunmuyorsa, muhaliflerin sivil direniş kampanyası yürütme becerileri kritik bir önem kazanır. Muhalifler şiddetsiz bir çatışmanın başladığı andan sonlandığı ana kadar, kendilerine dayatılmış görünen sınırları aslında yeni baştan çizebilirler. İşte bu sebeptir ki demokrasi yanlısı aktivistlere ve diğer ilgili destek gruplarına bu umut verici haberi iletmek, kariyerimde önemli bir taahhüt oldu.

Bu görüşü destekleyen bolca kanıt bulunur. Mohandas Gandhi’nin zamanından ABD Sivil Haklar Hareketi’ne, Soğuk Savaş döneminde Doğu Avrupa’daki demokrasi mücadelelerinden Güney Afrika’daki ırkçılık karşıtı mücadeleye kadar, ulusların tarihi sivil direniş kampanyaları tarafından şekillendirildi. Son yıllarda Bahreyn, Burkina Faso, Cezayir, Ermenistan, Guatemala, Gürcistan, Hong Kong, İran, Lübnan, Mısır, Myanmar, Nepal, Nikaragua, Pakistan, Polonya, Rusya, Sırbistan, Slovakya, Sudan, Togo, Tunus, Ukrayna, Venezuela ve Zimbabve gibi ülkelerde yeni nesil hareketlerin ve liderliğin ivme kazandığına tanık olduk.

Bu ülkelerin çoğunda popülerleşen şiddetsiz hareketlilik, tiranların gücünü aşındırdı, demokrasideki gerilemeyi tersine çevirdi, yolsuzluğu azalttı, toplumsal direnci güçlendirdi ve kadınlar, azınlıklar ve diğer tehdit altındaki gruplar için insan haklarını geliştirdi. Hareketlerin tümü başarıya ulaşmasa veya kazanımlarını sağlamlaştıramasa (örneğin, Bahreyn veya Mısır’da) ve bazıları halen sürmekte olsa da (örneğin, İran, Myanmar, Venezuela ve Zimbabve’de), güçlü tarihsel kanıtlar, sivil direniş hareketlerinin, otoriter yönetimden demokrasiye geçişlerdeki en büyük itici güç olduğunu göstermekte. Bunu alenen söylemeseler de tiranların en çok korktukları senaryo budur. Tiranların zayıf noktası, yönetmeye ve bastırmaya çalıştıkları halkların stratejik olarak sağlam, popüler ve sürdürülebilir sivil direnişidir.

Gene Sharp, sivil direnişin dünyanın her köşesinde tiranlara

Soldan sağı: Peter Ackerman, Gene Sharp, ve Litvanya Savunma Bakanı Audrius Butkevičius, Vilnius, 1991.

karşı yürütölen çatışmalarda işe yaradığına inanıyordu -ve ben hala da böyle olduğuna inanıyorum. 1983'te, Albert Einstein Enstitüsü'nü (AEI) savaşın tam ortasında baskı görme riski ile karşı karşıya kalan muhaliflere bu alanla ilgili bilgiyi yaymak için kurduk.

Nevertheless, on rare occasions we did enter conflict zones to beSivildirenışkampanyalarınınnasıletkinbirşekildeyürütöleceğine dair genel bilgi ve öngörüyü desteklemenin en iyi seçenek olduğunu kabul ederek konuya özel taktiklere dair tavsiyelerinde bulunmaymayı tercih ettik. Muhaliflere "önce burada grev yap, sonra orada protesto düzenle" demek çok tehlikeliydi. Her şiddetsiz çatışmanın stratejisi ve taktikleri, ülkenin kendi kültürü, dini, ekonomisi ve yalnızca yerel liderlerin takdir edilebileceğı diğerk faktörler doğrultusunda kendine has bir biçimde şekillendirilir. Tavsiyede bulunmadan önce, yüzleştikleri, şiddet kullanan hasımlarının niyetleri ve becerileri dahil, yereldeki savaş alanları hakkındaki bilgisi-zliğimizi kabul ettik.

Yine de, ender durumlarda şiddetsiz aktörlere yardımcı olmak için çatışma bölgelerine girdik. 1991'de başbakan ve savunma

bakanıyla görüşmek üzere Litvanya'ya yaptığımız ziyaret unutulmaz bir deneyimdi. Rus birlikleri kısa süre önce ülkeye girmişti ve Vilnius'ta, ana televizyon istasyonundaki tek bir çatışmada 150'den fazla Litvanyalı ölmüştü. Muhalefet, yakında gerçekleşmesinden korktuğu geniş çaplı bir işgale karşı koymak için silahlı savunmaya alternatif bir strateji oluşturmak istedi.

Bugün Litvanya hükümeti, olası bir dış işgale karşı iyi geliştirilmiş bir kitlesel sivil direniş planına sahiptir.

Bu ve bunu takip eden benzer deneyimler sırasında, despot hasımlarıyla muazzam bir eşitsizlik içerisinde olduğuna inanan muhaliflerle tanıştım. Yine de, kendileri için en uygun ideal şiddetsiz stratejileri nasıl keşfedebileceklerine ilişkin tavsiyeler almaya çok istekliydiler.

Albert Einstein Enstitüsü'nün çalışmalarının ötesinde, sivil direnişle ilgili birkaç filmin çekilmesini de destekledim. Bunlardan biri, baş içerik danışmanı olduğum Emmy aday belgesel *A Force More Powerful*'du (Daha Kuvvetli bir Güç). Eylül 2000'de ABD'de ulusal yayıncılık yapan (PBS) kanalında yayınlanan belgeselde altı farklı şiddetsiz direniş hikayesi anlatıyordu:

- 1930 larda, Britanya yönetimine karşı Hindistan Bağımsızlık Hareketi
- 1960 larda, ABD Sivil Haklar hareketi
- 1980'lerin ortalarında, Güney Afrika'daki ırkçılık karşıtı mücadele
- 1940'ların başlarında, Nazi işgaline karşı Danimarka Direnişi
- 1980 lerde, Şilili işçilerin General Augusto Pinochet'nin yönetimine karşı çıkışı.
- 1980 yılında Bağımsız sendikalar ve demokratik haklar için Polonya Dayanışma Hareketi

A Force More Powerful filminin altında yatan mesaj şudur; bu çatışmalar farklı kıtalarda ve farklı onyıllarda meydana gelmiş olsalar bile hepsi aynı hikayeyi anlatmaktadır. Bu örnekler, birbirini izleyen şiddetsiz taktiklerin oluşturduğu bir stratejinin, en baskıcı otoriter hasmının gücünü bile tuzla buz edebileceğini ortaya koyar.

Ortak yapımcılığını üstlendiğim ikinci film olan *Bringing Down a Dictator* (*Diktatörü Devirmek*), 2002'de PBS'de yayınlandı. Film, "Balkan Kasabı" Slobodan Miloseviç'in yaygın, örgütlü sivil direniş tarafından

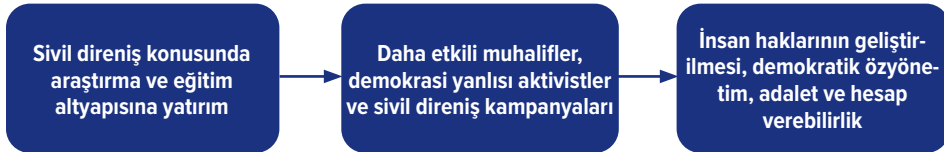
nasıl iktidardan el çektirildiği anlatıyordu. Yaygın görüşün aksine, tüm gücünü tek bir el silah atılmadan kaybetti.

Bringing Down a Dictator, 2002 yılında Peabody belgesel dalında mükemmellik ödülü kazandı ve aynı yıl Uluslararası Belgesel Derneği tarafından o yılın en iyi belgeseli seçildi. Bu filmler sivil direniş üzerine ödüllü diğer iki belgeselle birlikte 20'den fazla dile ve lehçeye çevrildi. 6100'den fazla ülkede milyonlarca insan tarafından görüntülendiler.

Filmlerin başarısı, sivil direnişle ilişkin bilgiye, Albert Einstein Enstitüsü'nün (AEI) karşılamaya hazır olduğundan çok daha fazla talep olduğunu doğruladı. Sharp, AEI'nin öncelikle kendisinin yürütmekte olduğu işlere odaklanmasını istedi ve ben de demokrasi yanlısı aktivistler için bilgi üretme ve yayma konusunda daha girişken olmak istedim. 2002 yılında, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile uyumlu olarak demokratik yönetişimi geliştirmek için bu alandaki özgün araştırmaları desteklemek ve bilgi paylaşmak amacıyla the International Center on Nonviolent Conflict'i (Uluslararası Şiddetsiz Çatışmalar Merkezi) (ICNC) kurdum.

ICNC'nin değişim teorisi şu üç parçalı modele dayanmaktadır:

ŞEKİL 1: ICNC'nin Değişim Teorisi

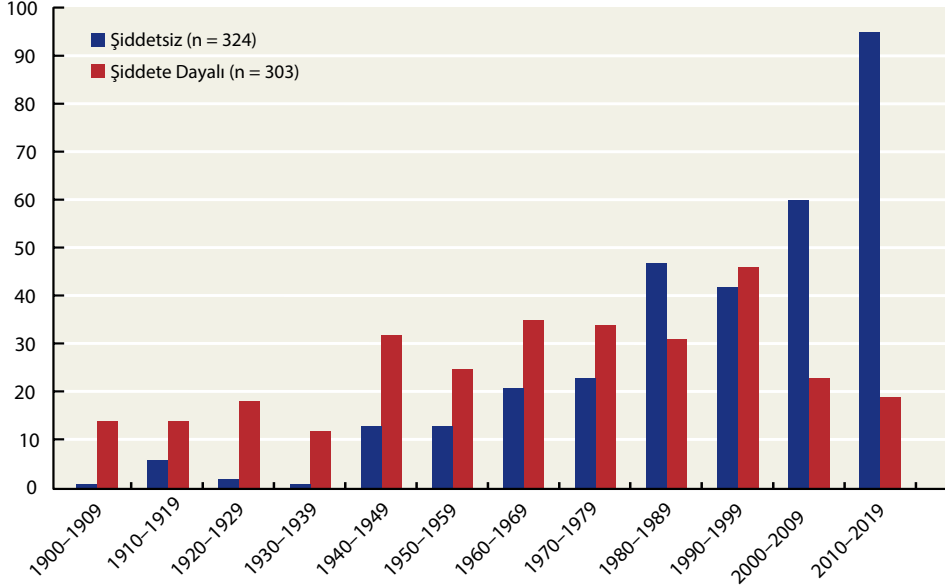
Bu model, daha bilgili muhaliflerin ve demokrasi yanlısı aktivistlerin varlığının insanlığın ilerlemesi için hayati önem taşıdığını vurgular. Ayrıca, eğer dönüştürmek isteniyorsa, tiranlıkla karşı karşıya gelmek ve ona meydan okumak gerektiğini de kabul eder. Tiranlık, yaygın şiddete, ölüme, afetlere, sağlık sisteminin bozulmasına, yoksulluğa, cehalete ve yolsuzluğa yol açan, hayal edilebilecek en insanlık dışı koşulları üretir. Bu sorunlar ancak diktatörler ve yurttaşları arasındaki güç ilişkisi yeniden kurularak ele alınabilir.

Sivil direniş, halkın tiranlığa karşı, can kaybı olasılığını en aza

6 Orange Revolution (Turuncu Devrim), 2004'te Ukrayna'daki olayları belgeliyor ve Egypt: Revolution Interrupted? (Mısır:Devrim Yarım mı Kaldı?) 2011'deki Mısır devriminden önceki ve sonraki yıllarda Mısır'da gerçekleşen olayları belgeliyor. Tüm filmler <https://www.nonviolent-conflict.org/icncfilms/> adresinden ücretsiz olarak izlenebilir.

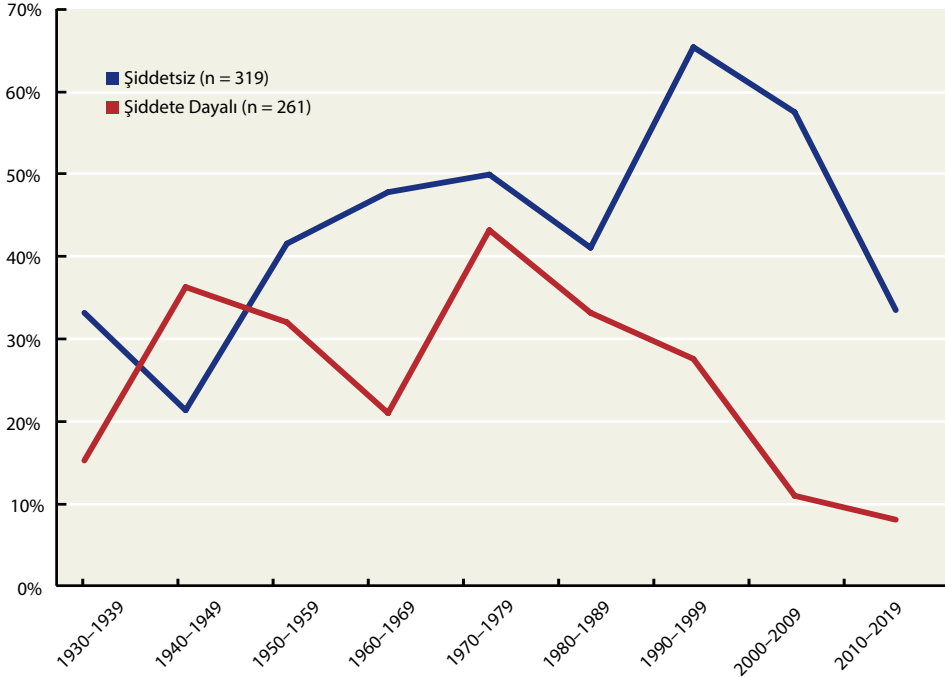
ŞEKİL 2: 10 yıllık sürelerde Kitlesel Şiddetsiz ve Şiddete Dayalı Kampanyaların Başlangıçları (1900–2019)

Kaynak: Erica Chenoweth, "The Future of Nonviolent Resistance," (Demokrasinin Geleceği), Journal of Democracy 31, no. 3 (Temmuz 2020), s. 69–84.

ŞEKİL 3: 10 yıllık sürelerde Kitlesel Şiddetsiz ve Şiddete Dayalı Kampanyaların Başarı Oranları (1930–2019)

Kaynak: Erica Chenoweth, "The Future of Nonviolent Resistance," (Demokrasinin Geleceği), Journal of Democracy 31, no. 3 (Temmuz 2020), s. 69–84.69–84.

indirirken başarı olasılığını en üst düzeye çıkaracak biçimde mücadele etmesini sağlar. Veriye dayalı araştırmalar, siyasi, sosyal ve ekonomik kalkınmayla sonuçlanan istikrarlı demokratik geçişlere yol açma konusunda, en büyük potansiyelin sivil direnişte olduğunu göstermektedir.

Dahası, 2010 ve 2019 yılları arasında başlayan 95 yeni kampanya da dahil olmak üzere, içinde bulunduğumuz yüzyılda şimdiye kadar ortaya çıkan 150'den fazla yeni kampanya ile birlikte, genele vurulduğunda çok daha sık olarak sivil direniş kampanyaları gerçekleşmektedir. Bahsedilen dönemde yeni sivil direniş kampanyalarının sayısı, yeni şiddete dayalı ayaklanmaların sayısını fazla fazla aşmaktadır (bkz. Şekil 2).

Ancak burada karşımıza bir paradoks çıkar: Sivil direnişin dünya çapında tercih edilen bir özgürleşme stratejisi haline gelmesiyle beraber, başarı oranları önemli ölçüde düşmüştür (bkz. Şekil 3).

Bu düşüşün nedenlerinden biri, diktatörlerin demokrasi yanlısı eylemcilerin iktidara meydan okumalarını karşılama ve bunlarla baş etme becerilerini artırmış olmasıdır. Örneğin, tiranlar muhalifler arasındaki birliği baltalamak, kendi saflarında ise şiddeti kışkırtmakta ustalaştılar; böylece halkın şiddetsiz çatışmaya katılımını azalttılar. Aynı biçimde özel yaşamı sınırlamak ve bireysel özgürlükleri bastırmak için en son teknolojileri kullanmakta uzmanlaştılar.

Başarı oranlarındaki düşüşün ikinci bir nedeni de, sivil direnişe katılanlara verilen eğitim ve antrenmanların⁷, şiddetsiz kampanya sıklığına ayak uyduramamasıdır. Muhalifler için tirana karşı durmanın önündeki en büyük engel, başarıya ulaştıracak bir stratejinin nasıl planlanacağı ve uygulamaya konacağına dair kafa karışıklığı ve güven eksikliğidir. Bu sivil direniş kampanyalarıyla ilgili bilginin halen paha biçilmez olduğunu kanıtlamaktadır.

Ne yazık ki, sivil direniş hakkında pratik bilgiye erişimi olan muhaliflerin sayısı güncel ihtiyacın çok altındadır.

Tıp doktorları veya askerler gibi meslek uzmanları, becerilerini ve uzmanlıklarını geliştirmek için kapsamlı bir eğitim ve alıştırma sürecinden geçer. Aldıkları eğitim ve yaptıkları alıştırma son

7 Antrenmanlar: Kavram, deneyimsel öğrenme yöntemine dayalı, interaktif bir eğitim türüne referans verir. Bilgi ve deneyim paylaşımının yanı sıra vaka örnekleri ve senaryo canlandırmaları ile olgulara alternatifler arayan egzersizler de içerir.

derece stresli ve olumsuz koşullara rağmen performans göstermelerini ve başarılı olmalarını sağlar. Buna karşılık, muhalifler ve demokrasi yanlısı aktivistler kabul gören bir mesleğin mensubu olmadıkları için eğitim veya mesleki altyapı açısından ya çok az destek alırlar veya hiç almazlar.

Bu nedenle, günümüz muhaliflerinin, otoriter baskıcı iktidarlara eşit şartlarda mücadele edebilmesi için beceri düzeylerini yükseltmenin yeni yollarını keşfetmesi hayati önem taşır. Bu kitap, tiranların ve müttefiklerinin iktidarına meydan okumada muhaliflerin temel rolünü güçlendirmeye adanmıştır. Tiranlığın Sonunu Getirecek Kontrol Listesi'nin sivil direniş kampanyalarını yürütebilecek ve kazanabilecek demokrasi yanlısı aktivistlerin sayısını büyük ölçüde arttıracak yeni ve yenilikçi yollar sunmasını umuyorum. Bunu başarmak, muhalifler ve tiranlar arasındaki güç dengesinin yeniden kurulmasını sağlayacak ve bu dünya çapında başarılı olacak demokrasi yanlısı bir hareketler dalgasını tetiklemede anahtar etken olacaktır.

*Sivil direniş
kampanyalarını anlamamanın
en iyi yolu, kampanyayı
muhalifler ve temsil
ettikleri halk ile tiranlar
arasındaki güç yarışı olarak
düşünmektir. Şiddetsiz
çatışma sona erdiğinde,
daha üstün becerilere sahip
tarafın hangisi olduğuna
göre belirlenen bir kazanan
ve bir kaybeden olacaktır.*

İkinci Bölüm

KORKU VE KAFA KARIŞIKLIĞININ ÜSTESİNDEN GELMEK:

Muhalliflerin Bilmesi Gereken Beş Görüş

Uluslararası Şiddetsiz Çatışmalar Merkezi (ICNC), son on sekiz yılda, sivil direnişle ilgili bilgilerin küresel kamuoyuna yayılmasını hızlandırdı. Filmler, atölye çalışmaları, konferanslar ve verdiğimiz araştırma destekleriyle muhalifler, akademisyenler, medya çalışanları, dış politika uzmanları, kamu görevlileri ve uluslararası STÖ camiası üyeleri ile etkileşim kurduk. İnternet sitemiz (www.nonviolent-conflict.org), sivil direniş hakkında 70'in üzerinde (artmaya devam etmektedir) farklı dil ve lehçeye çevrilmiş kaynağın paylaşıldığı küresel bir bilgi paylaşım merkezidir (bkz. Tablo 2).

En önemlisi, her kıtadan toplamda 100'den fazla ülkeden, binlerce muhalif ve demokrasi yanlısı aktivistle kayda değer bir ilişki kurduk (bkz. Şekil 4).

Amaçladığımız etki, sivil direniş hakkındaki bilginin yaygınlaşmasının, çatışmalardaki ölümcül şiddet düzeylerini azalttığını, yolsuzluktan arınmış ve temel insan haklarını destekleyen demokratik yönetim olasılığını arttırdığını göstermektir.

Bu faaliyetler, ICNC'nin 2014 yılında Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterilmesiyle tanınmış oldu. İmzalayanlar arasında şu kişiler vardı: Polonya'daki Dayanışma Hareketi başkanı ve Nobel Barış Ödülü sahibi Lech Walesa; 2005 Nobel Ekonomi Ödülü Sahibi Thomas Schelling; dünyadaki demokrasinin durumu konusunda önde gelen bilim insanlarından biri olan Larry Diamond; Avrupa'da NATO Müttefik Yüksek Komutanı olan ilk deniz subayı James Stavridis; ve ABD Sivil Haklar Hareketi'nin önde gelen stratejistlerinden ve 1960'taki Nashville öğle

TABLO 2: ICNC'nin Kaynak Kitaplığındaki 74 Dil

Almanca	Ermenice	İtalyanca	Kürtçe	Nepalce	Tagalog
Amharca	Estonca	Japonca	Lehçe	Norveççe	Tamilce
Arapça	Farsça	Kaçın dili	Letonca	Oromca	Tayca
Azerice	Flemenkçe	Kamarupan	Lingala	Özbekçe	Telugu dili
Belarusça	Fransızca	Kannada dili	Litvanyaca	Peştuca	Tibetçe
Beluçça	Guceratça	Karen	Luganda dili	Portekizce (Brezilya)	Tigrinya
Bengalce	Gürcüce	Katalanca	Macarca	Portekizce (Kıta)	Türkçe
Birmanca	Haiti Kreol dili	Kırgızca	Makedonca	Rusça	Ukraynaca
Boşnakça	Hırvatça	Kırım - Tatar	Malgaşça	Sırpça	Urduca
Çince	Hintçe	Kirundi	Malayalamca	Sintçe	Vietnamca
Darice	İbranice	Kituba	Maya dili	Slovakça	Xhosa dili
Endonezya dili	İngilizce	Kmerce	Moğolca	Svahili	
	İspanyolca	Korece	Mon		

yemeği kantinleri oturma eylemlerini örgütleyen Rahip James Lawson (bkz. Tablo 3).

Bir tiranın yönetiminde yaşayan muhaliflerin, nereden geldikleri fark etmeksizin, benzer sorunları paylaştığını deneyimledik. Demokrasi yanlısı aktivistler olarak üç seçeneğe sıkıştırılmışlardır ki bunların ilk ikisi nahoş ya da bilinmeyen risklerle doludur. Tipik bir muhalif, pasifliği veya özgürlüklerin ortadan kalkmasına boyun eğmeyi zaten reddetmiştir. Birkaç istisna dışında, şiddete dayalı bir ayaklanma başlatacak güvenleri yoktur. Bazıları ise başarısızlıkla sonuçlanan şiddete dayalı bir ayaklanmaya evvelce karışmış oldukları için alternatif stratejiler düşünmek istemektedir.

Böylece geriye üçüncü seçenek olan sivil direniş kalır. Bu noktada muhalifler birbirine neredeyse tezat iki farklı kanıya kapılır. İlk olarak, özgürlüklerini ve haklarını kazanmak için en son umudun bir şiddetsiz direniş kampanyası olabileceğine inanır. İkincisi, içinde bulunulan kendine özgü koşullar sebebiyle bir sivil direniş kampanyası yapmanın beyhude olup olmadığını sorgular. Her şeyden önce, demokrasi yanlısı aktivistler, gerçekleşeceğine inanabilecekleri fikirler üretmeye can atar. Tüm rekabet biçimlerinde olduğu gibi, düşüncenin net olması, kararlı davranmak ve dayanıklılık, kendine güven duymak için çok önemlidir. Muhalif ya da tiran, şiddetsiz çatışmalarda stratejisine en çok güvenen ve stratejisinin uygulanabilir olduğunu varsayan taraf muhtemelen galip gelecektir.

Bu nedenle, ilk temasta despot hasıma duyulan korkuyu azaltmak ve kazanma yönünde olumlu beklentiler yaratmak için şu beş özgün görüşün muhaliflere iletilmesi çok önemlidir.

Aşağıda imzası bulunan bizler... son on bir yıldır somut sonuçlara, titiz araştırmalara ve tutarlı tarihsel verilere dayandırılmış; güvenilir, pratik bilginin yayılmasını güçlendiren, derinleştiren ve genişleten akademisyen-aktivistlerden oluşan grubu **2014 Barış Ödülü**'ne, **adaletin şiddete başvurmadan** nasıl sağlanacağına dair bilgisini paylaşan ilk örgütü aday gösteriyoruz. Daha basit bir ifadeyle, **şiddetsiz eylem** anlayışını dünya çapında kavranabilir hale getiren grubu aday gösteriyoruz.... Fikirler kendiliğinden öğrenilmez ve insanların fikirleri ve bu fikirlerden alacakları pratik dersleri en verimli biçimde öğrenmelerinin yolu deneyimli uygulayıcılara, düşünürlere ve mevcut olan **en iyi materyallere erişebilmeleridir.**

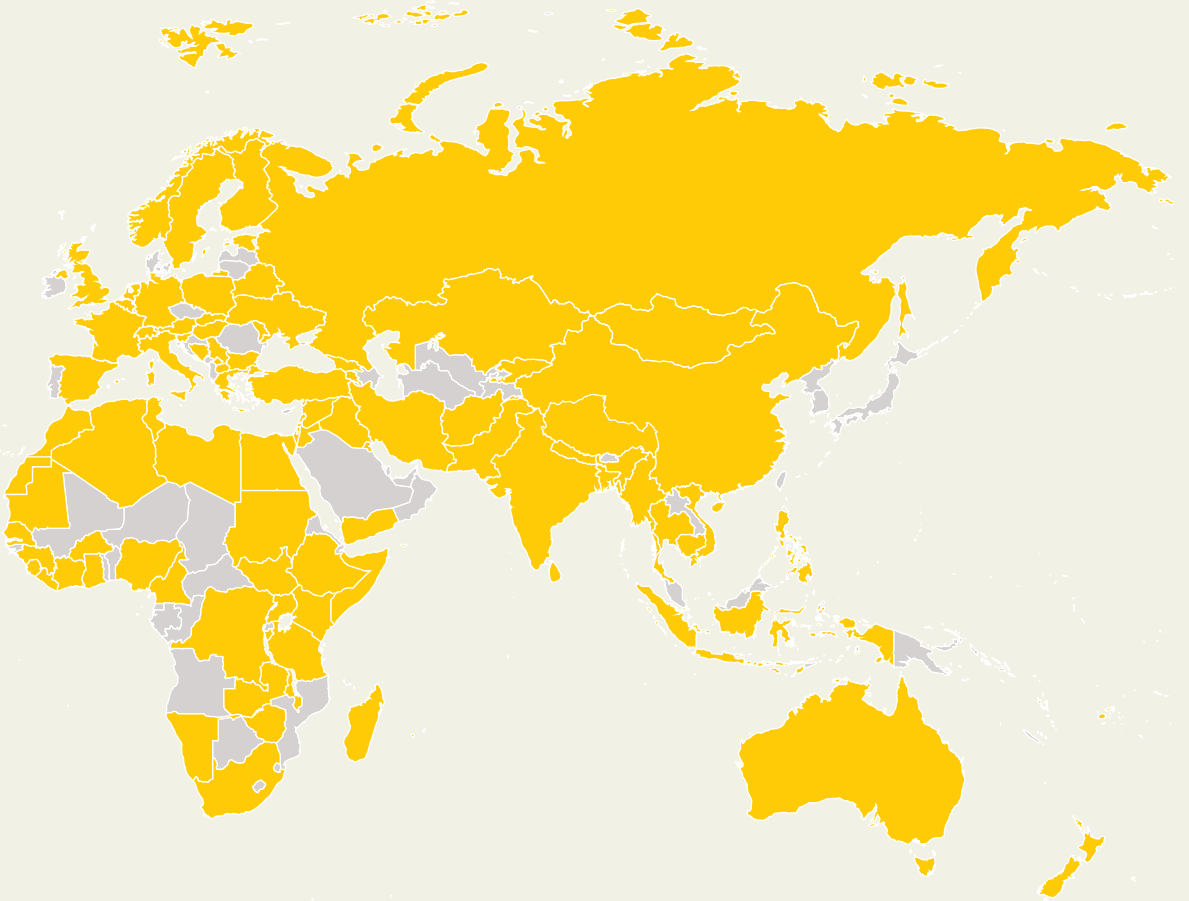
ICNC, 21. yüzyılda sivil direniş hareketlerinin dinamikleri, etkili stratejileri ve en iyi uygulamalarının sistematik olarak incelenmesi ve küresel olarak öğretilmesinde **öncülük etmiştir.** İnaniyoruz ki **sivil direniş hakkındaki bilginin** son on yılda dünyayı sardığı hız, büyük ölçüde onların orijinal çalışmalarına dayanıyor. Onların çabaları olmasaydı, sadece uluslar arasında değil, ulusların kendi içlerinde de **barışın yayılmasını sağlayan** bu hayati küresel cephe, böyle örgütlü ve sürdürülebilir bir biçimde ortaya çıkmazdı.

Diğerlerinin yanı sıra Lech Walesa, Thomas Schelling, Larry Diamond, James Stavridis, James Lawson tarafından imzalanmıştır.

ŞEKİL 4: ICNC'nin Ülkelere Göre Demokrasi Yanlısı Aktivistler, Akademisyenler, Politika Yapıcılar ve Gazetecilere Erişimi.

Afganistan	Batı Sahra	Burundi	Estonya	Gambiya	Hollanda	İtalya
Almanya	Belarus	Cezayir	Etiyopya	Gana	Honduras	Kamboçya
Amerika Birleşik Devletleri	Belçika	Çin	Fas	Gine	Hong Kong	Kamerun
Arjantin	Birleşik Krallık	Dominik Cumhuriyeti	Fiji	Guatemala	Irak	Kanada
Avustralya	Bolivia	Cumhuriyeti	Fildişi Sahili	Güney Afrika	İran	Kazakistan
Avusturya	Bosna-Hersek	Ekvador	Filipinler	Güney Sudan	İspanya	Kenya
Bangladeş	Brezilya	Endonezya	Filistin	Gürcistan	İsrail	Kırgızistan
Batı Papua	Bulgaristan	El Salvador	Finlandiya	Haiti	İsveç	Kolombiya
	Burkina Faso	Ermenistan	Fransa	Hindistan	İsviçre	

Kongo
Demokratik
Cumhuriyeti
Kosova
Kuveyt
Liberya
Libya
Lübnan
Macaristan

Madagaskar
Makedonya
Malavi
Maldivler
Meksika
Mısır
Moğolistan
Moldova
Moritanya

Myanmar
Namibya
Nepal
Nijerya
Nikaragua
Norveç
Pakistan
Paraguay
Peru

Polonya
Rusya
Senegal
Sırbistan
Sierra Leone
Singapur
Slovakya
Slovenya
Somali

Sri Lanka
Sudan
Suriye
Şili
Tanzanya
Tayland
Tibet
Tonga
Tunus

Türkiye
Uganda
Ukrayna
Uruguay
Ürdün
Vanuatu
Venezuela
Vietnam
Yemen

Yeni Zelanda
Yunanistan
Zambiya
Zimbabve

MUHALİFLERİN BİLMESİ GEREKEN 5 GÖRÜŞ

1

Muhalifler, birçoklarının daha önce geçtiği ve birçoğunun da gelecekte geçeceği bir yolda yürümekte oldukları tarihsel gerçeğiyle teselli bulmalıdır.

2

Muhalifler, yaşadıkları kendine özgü çatışma koşullarının başarılarının önünde hiç bir biçimde engel oluşturamayacağını idrak etmelidir.

3

Şiddetli taktiklere dayalı stratejilerin kazanma şansı düşüktür çünkü başarıma yolları sınırlıdır. Bunun aksine, şiddete dayalı taktikleri reddederek şiddetsiz disiplini sürdürmek, başarıya çıkması olası çok sayıda yeni yollar açar.

4

Demokratik geçiş için en güvenilir itici güç sivil direniş kampanyasıdır.

5

Muhaliflerin başarı şanslarını artırmak için yapabilecekleri en önemli şey örgütlenme, harekete geçme ve direnme becerilerini geliştirmektir ki otokrat hasımlarındaki aynı becerilere üstün gelebilsinler.

GÖRÜŞ #1

Muhallifler, birçoklarının daha önce geçtiği ve birçoğunun da gelecekte geçeceği bir yolda yürümekte oldukları tarihsel gerçeğiyle teselli bulmalıdır.

Geçmişte sivil direnişle ilgili vaka çalışmaları el altında veya ulaşılabilir değildi. Örneğin, 1976'daki tezim iki vakanın karşılaştırmalı bir çalışmasıydı. On altı yıl sonra, ilk kitabım *Strategic Nonviolent Conflict: The Dynamics of People Power in the Twentieth Century*'de (*Stratejik Şiddetsiz Çatışma: Yirminci Yüzyılda Halk Gücünün Dinamikleri*) içinde altı vaka karşılaştırıldı. 2000 yılında, ikinci kitabımda, *A Force More Powerful: A Century of Nonviolent Conflict*'te (*Daha Güçlü Bir Kuvvet: Şiddetsiz Çatışmanın Yüzyılı*) sadece on üç vaka incelendi.

ICNC 2007'de, Erica Chenoweth ve Maria Stephan'ın⁸ yazdığı ve 2011 yılında ödül alan *Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict* (*Sivil Direniş Neden İşe Yarar & Şiddetsiz Çatışmanın Stratejik Mantığı*) isimli kitabın ortaya çıkmasını sağlayacak Şiddetsiz ve Şiddete dayalı Kampanyalar ve Sonuçlarının Veri Tabanı Projesi'nin (NAVCO) geliştirilmesine 2007 yılından itibaren fon sağlamaya başladı. Kitap, 1900 ile 2006 yılları arasında gerçekleşen 106 şiddetsiz kampanya vakasını analiz etti ve acımasız rejimlere meydan okumada sivil direnişin şiddete dayalı ayaklanmaya göre etkisinin üstünlüğünü nicel olarak doğruladı.

NAVCO Veri Tabanı Projesi, 2011'den 2019'un sonuna değin toplam 325 şiddetsiz çatışma vakası eklenerek sürdürüldü. Veri tabanı açık kaynaklıdır ve demokrasi yanlısı aktivistler kendilerine uyan benzer vakaları kolayca bulabilirler.⁹ Proje ayrıca kısa süreli etkileşimlerin, kampanyaların izlediği yönü ne şekilde etkileyebileceğini daha iyi anlayabilmemiz için kampanyalar içinden günlük gözlemleri de içerecek şekilde genişletildi. Biriken veri girişi, toplamda milyona varmaktadır.

Why Civil Resistance Works (*Sivil Direniş Neden İşe Yarar*) yayınlandığında, bir çalışma alanı olarak şiddetsiz çatışma dünya çapında muazzam bir itibar kazandı ve ilgi çekti. Ayrıca, kitabın dayandığı

8 *Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict* (Sivil Direniş Neden İşe Yarar: Şiddetsiz Çatışmanın Stratejik Mantığı) isimli kitap Amerikan Siyaset Bilimi Derneği tarafından verilen hükümet, siyaset veya uluslararası ilişkiler kategorisinde 2012 Woodrow Wilson Vakfı en iyi kitap ödülünü kazandı.

9 NAVCO veri tabanı projesi şu anda Harvard Üniversitesi tarafından şu adreste hizmete sunulmaktadır: <https://dataverse.harvard.edu/dataverse/navco>

veri, bir sivil direniş kampanyası başlatma kararının olağandışı değil, bilgece olduğunu doğrulamaktadır.

GÖRÜŞ #2

Muhalifler, yaşadıkları kendine özgü çatışma koşullarının başarılarının önünde hiç bir biçimde engel oluşturmayacağını idrak etmelidir.

Özellikle dış politika uzmanları sıklıkla şu nakaratı tekrarlar: şiddetsiz direniş yalnızca mülayim veya hafif çekişmelerin yaşandığı hasımlarla başarılı olur; etnik bölünmenin pek az görüldüğü ya da aksine çok sert olduğu toplumlarda başarılı olmaz. Güney Afrika'daki ırkçı rejimin, Şili'deki Pinochet diktatörlüğünün, Filipinler'deki Marcos diktatörlüğünün ve Polonya'daki komünist rejimin yenilgisi sürekli olarak görmezden gelir. Daha yakın tarihte Mısır'da Hüsnü Mübarek'in, Tunus'ta Zeynel Abidin Bin Ali'nin ve yirmi birinci yüzyılın en acımasız diktatörlerinden biri olan Sudan'da Ömer el Beşir'in düşüşü örnekler arasında sayılabilir. Bu despot rejimlerin hiçbirinin ılımlı, iyi huylu olduğu veya şiddete dayalı baskı ve hatta toplu katliamlar yapmaya isteksiz olduğu iddia edilemez. Bu ülkelerin hiçbiri büyüyen ekonomilere sahip değildir. Bu vakalar yüksek düzeyde etnik ve kültürel çeşitliliğe sahip toplumları da kapsamaktadır.

Kimi şüpheciler, “Kuzey Kore veya Çin rejimleri gibi totaliter yönetimlerin bu kadar kolay düşebileceğini elbette düşünmüyorsunuzdur.” diyerek yanıt veriyor. Birincisi, herhangi bir tiranlığın yıkılması hiç de kolay değildir. İkincisi, tiranlıkların her zaman göründükleri kadar sağlam olmadığını ve dışarıdan bakıldığında her şey tiranın kontrolünde gibi görünürken dahi, iktidarının aşınmakta olabileceğini hatırlamak önemlidir. Şu deyişte olduğu gibi; tiranlıklar sona yaklaşırken yenilmez görünürler; tiran düştüğü anda, düşüşünün zaten kaçınılmaz olduğu ortaya çıkar. Üçüncüsü, otokratik bir rejimin ömrü, tiranın iktidarda kalacak stratejiye sahip olma becerisine bağlıdır. Kuzey Kore ve Çin'e gelecek olursak; bu iki ülkede toplumlar durağandır veya içine kapalıdır diyemeyiz - öyle olsa insanları itaate zorlamak için bu rejimlerin bu kadar çok baskıcı önlem alması neden gereksin? Bu tür dinamik toplumlarda, sivil direnişin ilk aşamalarında, tiranın halk üzerindeki denetimi azalmaya başlayabilir. Daha sonra da birbiri ardına gelen şiddetsiz

çatışma dalgaları, kazanma olasılığını artırabilir.

Bu nitel örnekler nicel analizlerle desteklenir. 2008’de Freedom House örgütü, 1975 ile 2006 yılları arasında gerçekleşen, otoriter yönetimden demokratik yönetime geçişin 67 örneğindeki çeşitli yapısal faktörleri ve bunların sivil direniş üzerindeki etkilerini inceleyen, Enabling Environments for Civic Movements and the Dynamics of Democratic Transition (Sivil Hareketlere İmkan Veren Ortamlar ve Demokratik Geçiş Dinamikleri) adlı bir araştırma çalışması yayınladı.

Araştırmada incelenen sivil direniş hareketlerinin başarısı veya başarısızlığı üzerinde siyasi ve çevresel faktörlerin, istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi görülmedi.... Sivil hareketlerin, az gelişmiş ve ekonomik olarak fakir ülkelerde, gelişmiş ve varlıklı toplumlarda olduğu kadar başarılı olması muhtemeldir. Buna ek olarak aynı çalışma, etnik veya dini kutuplaşmanın, uyumlu bir sivil muhalefetin ortaya çıkma olasılığı üzerinde büyük bir etkisi olduğuna dair kayda değer bir kanıt ortaya koyamamaktadır. Sivil hareketlerin kitlesel destek kazanma becerisi üzerinde rejimin türünün de bariz bir etkisinin olmadığı görünüyor.¹⁰

GÖRÜŞ #3

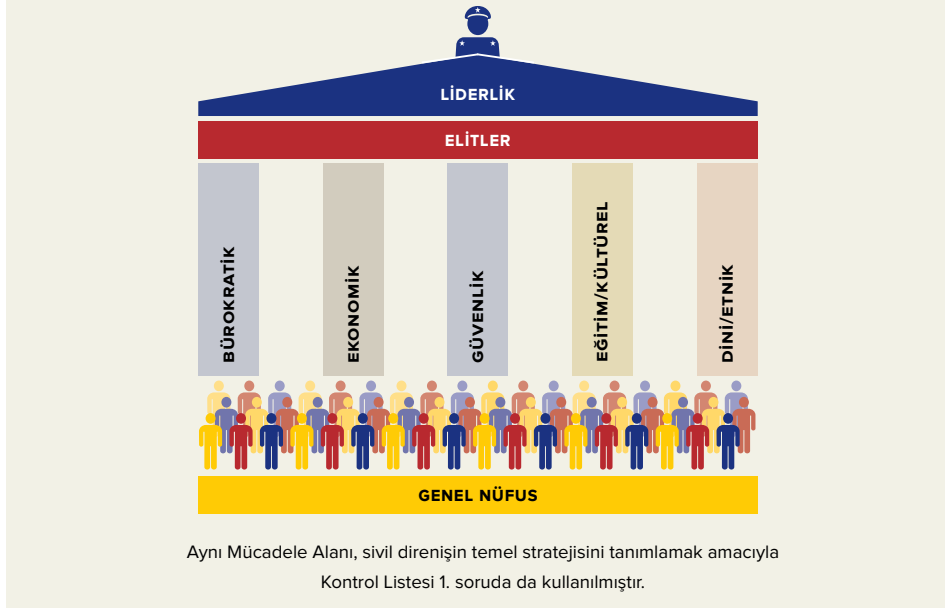
Şiddetli taktiklere dayalı stratejilerin kazanma şansı düşüktür çünkü başarıma yolları sınırlıdır. Bunun aksine, şiddete dayalı taktikleri reddederek şiddetsiz disiplini sürdürmek, başarıya çıkması olası çok sayıda yeni yollar açar.

Bu çıkarımların iki nedeni vardır. İlk neden yapısaldır; diğeri ise nicel araştırmalara dayanır. Yapısal nedenle ilgili olarak, popülasyonun dört bölüme ayrıldığı Şekil 5’e bakınız. Birinci bölüm, tiranlık rejiminden en çok çıkar sağlayan üst düzey liderlerin bulunduğu kısımdır. İkinci bölüm, baskıcı emirlerin yerine getirilmesi için liderliğe destek veren toplumun her kesimindeki elitlerdir. Üçüncü bölüm, toplumun işleyişi için gerekli olan her bir taşıyıcı kolondaki işçiler ve yöneticilerdir. Bu kolonların çoğu ülkeye ve kültüre göre değişir ancak değişmeyen tek kolon güvenlik güçlerini temsil eden kolondur. Dördüncü bölüm toplumun genelidir. Toplumdaki bazı yurttaşlar, kolonların korunmasından ve bakımından sorumludur.

¹⁰ Eleanor Marchant ve Arch Puddington, Enabling Environments for Civic Movements and the Dynamics of Demokratik Transition (Sivil Hareketlere İmkan Veren Ortamlar ve Demokratik Geçiş Dinamikleri) (Washington, DC: Freedom House, Temmuz 2008), 1.

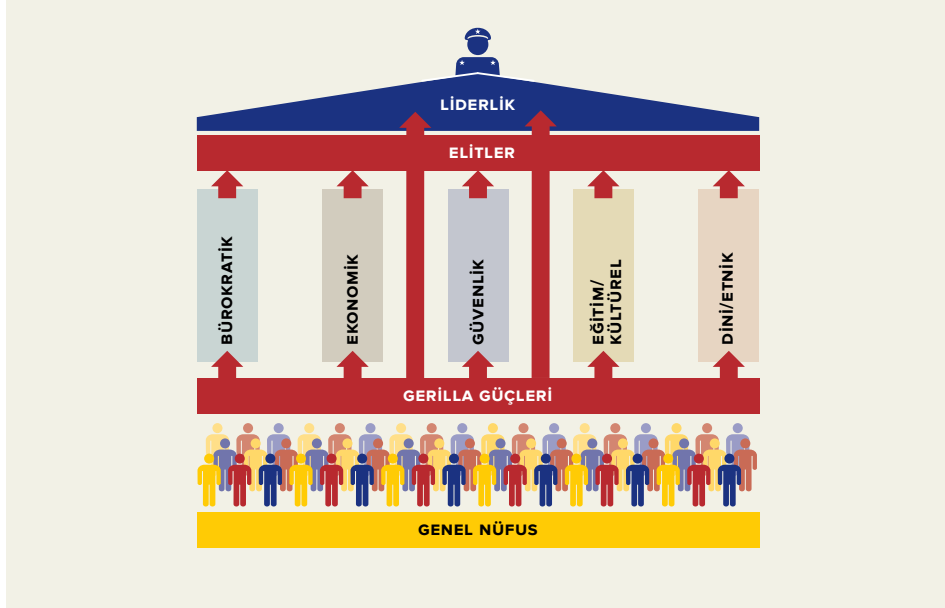
Diğerleri ise, tanımlanması ve kontrolü pek de kolay olmayan daha az resmi alanlarda çalışırlar.

ŞEKİL 5: Savaş Meydanının Genel Görünümü

Şiddete dayalı ayaklanma teorisinde (Şekil 6'da görüldüğü gibi) toplumun taşıyıcı kolonlarının korunmasından sorumlu kilit

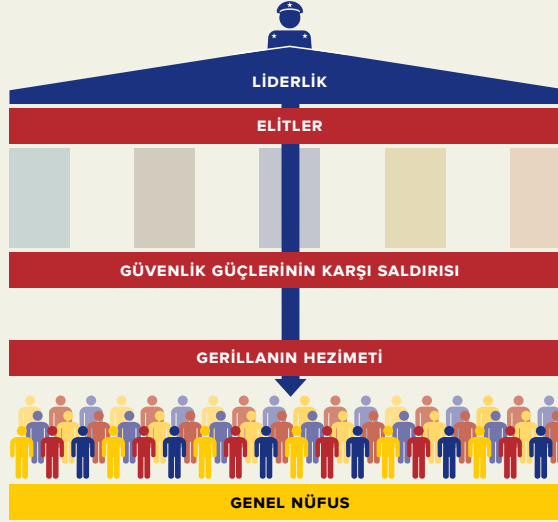
ŞEKİL 6: Silahlı Ayaklanma: Teori

konumdaki üyeleri öldürmeleri için gerilla güçleri harekete geçirilir. Ardından, bir üst seviyeye ilerlerler ve güvenlik güçleri artık liderliği koruyamayacak duruma gelene kadar rejimin elitlerini öldürürler. Tipik olarak, böylesi şiddet içeren bir senaryoda, iktidarın el değiştirmesini müzakere edecek gerçek bir hükümet kalmaz. Eğer isyan zaferle sonuçlanırsa, tiran ve yandaşları hayatlarını koruyabilmek için kaçmak zorunda kalır ve isyancılar iktidarı ele geçirir.

Şekil 7, silahlı isyan stratejisinin neden risklerle dolu olduğunu göstermektedir. Silahlı isyancılar operasyonlarına başladıklarında genellikle tiranın güvenlik güçlerine karşı çok açık bir askeri dezavantaj içerisindedirler. Silahlı isyancılar hızlı ve kayda değer zaferler elde etmedikçe askeri becerileri hızla gerileyecektir. Yeterince zaman varsa tiranın güvenlik güçleri, kilit konumdaki destekçileri korumak için gardını alacak ve şiddet kullanan isyancıları yok etmek için karşı saldırıya geçecektir

ŞEKİL 7: Silahlı Ayaklanma: Risk

Silahlı mücadelenin olumsuz etkileri elbette ciddi sivil kayıplar veren toplum tarafından en yoğun olarak hissedilir. Dahası, şiddete dayalı bir ayaklanmanın başarısızlığı, tirana karşı koymak için şiddetsiz taktiklere güvenmek bir yana, halkın yıllarca pasifize olmasına

ve herhangi bir direnme ediminden uzak durmasına neden olabilir.

Şiddete dayalı ayaklanmanın görece beyhudeliği, birçok vakadan elde edilen verilerle doğrulanmaktadır. Şu birkaç noktayı dikkate almaya değer:

- Son 120 yılda, şiddetsiz çatışmaların başarısı, şiddete dayalı ayaklanmaların başarısının en az iki katıdır.
- Başarılı bir şiddetsiz ayaklanmanın ortalama süresi üç yıl iken, başarılı bir şiddete dayalı ayaklanmanın dokuz yıldır.
- Bin veya daha fazla sivil direnişçinin şiddete dayalı bir ayaklanma sırasında kitlesel olarak öldürölme olasılığı, bir sivil direniş kampanyasına kıyasla yaklaşık üç kat daha fazladır.
- Tiranlığın silahlı bir ayaklanmayla devrilmesine oranla bir sivil direniş kampanyasının, başarıya ulaşması sonucunda demokrasiye geçilmesi dokuz kata kadar daha fazladır.
- Bir sivil direniş kampanyası başarısız olsa bile, takip eden beş yıl içerisinde demokratik bir sonuca evrilme şansı hala yüzde 35'tir. Bu dayanıklılık hali, neredeyse hiç başarı şansının olmayan şiddete dayalı bir ayaklanmaya tam bir tezat oluşturur.¹¹

Bu veriler, tirana karşı yürütölen ayaklanmada şiddete başvurma nın mantıksızlığını ve bir sivil direniş kampanyasının getirisinin, risklere oranla çok daha fazla olduğunu ortaya koyar.

GÖRÜŞ #4 | Demokratik geçiş için en güvenilir itici güç sivil direniş kampanyasıdır.

Akademisyen Jonathan Pinckney, demokrasinin şiddetsiz çatışmaların öncesindeki ve sonrasındaki durumunu incelemiştir. *When Civil Resistance Succeeds: Building Democracy After Popular Nonviolent Uprisings* (Sivil Direniş Başarılı Olduğunda: Şiddetsiz Halk İsyenlarından Sonra Demokrasiyi İnşa Etmek) adlı çalışmasında; sivil direniş kampanyalarından doğan siyasi geçişlerin demokratik

11 Verilere dair derinleşmek için Peter Ackerman ve Hardy Merriman'ın Preventing Mass Atrocities: From a Responsibility to Protect (RtoP) to a Right to Assist (RtoA) Campaigns of Civil Resistance (Kitlesel Vahşetleri Önleme: Koruma Sorumluluğundan (RtoP) Sivil Direniş Kampanyalarına Destek Hakkına (RtoA)) çalışmasına başvurabilirsiniz, www.nonviolent-conflict adresinden ücretsiz olarak indirilebilir.

sonuçlara ulaşmasının, ülkenin geçiş öncesi yönetişimin demokratik olup olmamasından bağımsız olduğunu saptadı (bkz. Şekil 8). Pinckney'in vardığı sonuç şöyle:

İstatistiksel veriler, şiddetsiz direnişin demokratikleşmede güçlü bir rol oynadığı iddiasını kuvvetle desteklemektedir. Bu rol, koşulların elverişliliği ile açıklanamaz. Sivil direniş, en kötü ve en baskıcı rejimlerde ortaya çıkar ve başarılı olur. Sivil direniş her derde deva mükemmel bir reçete değildir ve demokratikleşme olasılığını şekillendirmede ülkenin bölgesel siyasi bağlamı ve sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi gibi faktörler önemli bir rol oynar. Bununla birlikte sivil direniş, en gayri demokratik ülkelerde bile demokratikleşme olasılığını artırarak o ülkenin politik geçiş sürecini önemli ölçüde şekillendirir.¹²

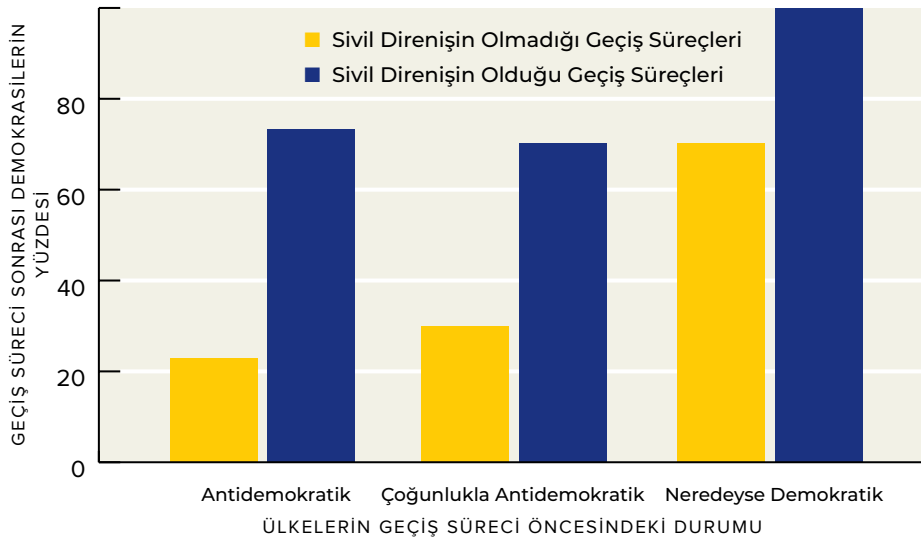
Bu bulgu muhalifler için hayati bir bilgidir. Ayrıca demokrasinin gelişimi ve korunmasına ilişkin genel kabule uygundur.

ŞEKİL 8: Geçiş Dönemi Öncesi ve Sonrası Demokrasi Düzeyleri

Kaynak: Jonathan Pinckney, When Civil Resistance Succeeds: Building Democracy

After Popular Nonviolent Uprisings (Sivil Direniş Başarılı Olduğunda: Şiddetsiz Halk İsyanlarından Sonra

Demokrasiyi İnşa Etmek) (Washington, DC: ICNC Yayını, 2018), s. 40.

12 Jonathan Pinckney, When Civil Resistance Succeeds: Building Democracy After Popular Nonviolent Uprisings (Sivil Direniş Başarıya Ulaştığında: Şiddetsiz Halk Ayaklanmasının Ardından Demokrasinin İnşası) (Washington, DC: ICNC Yayını, 2018), s. 40.

GÖRÜŞ #5

Muhaliflerin başarı şanslarını artırmak için yapabilecekleri en önemli şey örgütlenme, harekete geçme ve direnme becerilerini geliştirmektir ki otokrat hasımlarındaki aynı becerilere üstün gelebilsinler.

Sivil direniş kampanyalarını anlamanın en iyi yolu, kampanyayı muhalifler ve temsil ettikleri halk ile tiranlar arasındaki güç yarışı olarak düşünmektir. Şiddetsiz çatışma sona erdiğinde, daha üstün becerilere sahip tarafın hangisi olduğuna göre belirlenen bir kazanan ve bir kaybeden olacaktır.

Tenis, güreş, basketbol ve futbol gibi herhangi bir atletik olayı düşünün. Her iki taraf da kazanmak için yoğun bir arzu duyduğunda, yarışacak kişi veya takımlar hazırlık yaparak rakibe üstün gelmeye çalışacaklardır. Önemli spor dallarının tümünde, sporcuların ve antrenörlerin çalışacakları tesislere milyarlarca dolar harcanır.

Emekli dört yıldızlı amiral James Stavridis gibi bir askeri şahsiyetin örnek kariyerini düşünün. NATO’da eski bir Yüksek Müttefik Komutanı olarak, savaşta bir donanma muhribine, bir muhrip filosuna ve bir uçak gemisi muharebe grubuna komuta etti. Amirale, komutada geçirdiği saatlere karşılık kaç saat eğitim aldığını sorduğumda, cevabı “6 saate 1 saat” oldu. Üstelik bu eğitim ve antrenman saatleri neredeyse tamamen kariyerinin ilk ve orta kısımlarına yığılmıştı. Amiral Stavridis, Amerika Birleşik Devletleri Deniz Harp Okulu ve diğer prestijli harp akademilerinden mezun oldu. Eğitiminin bir parçası olarak Fletcher Hukuk ve Diplomasi Okulu’ndan uluslararası ilişkiler alanında doktora derecesi aldı.

Muhaliflerin bir aktivist olarak kariyerlerindeki eğitim-operasyon süresinin bu orana yaklaştığını düşünen var mı? Muhaliflerin bu alanda uzmanlaşmak üzere becerilerini geliştirmeleri için oluşturulmuş kurumlar var mı? Yurttaşların pek çoğu, alakasız bir işte çalışırken veya çalıştığı işten ayrıldıktan sonra muhalif rolünü üstlenir. Tirana karşı sivil direnişe girişmeden önce liderlikte nasıl uzmanlaşılır? Tiranın en büyük varlığı askeri gücü değildir; demokrasi yanlısı aktivistlerin içine korku ve tereddüt tohumları ekebilme becerisidir. Bir sivil direniş kampanyasına ciddi biçimde ihtiyaç duyulmasına rağmen, sonuçta pasifize olunabilir.

Muhalifler, bu bölümdeki beş görüşü kabul ederek sivil direniş üstüne alacakları geniş kapsamlı bir öğrenimin temelini

Afghanistan American Samoa Argentina Armenia
Australia Azerbaijan BANGLADESH Belarus Belgium Benin
Bosnia Brazil Bulgaria Burkina Faso Burma Bolivia
Cambodia Cameroon CANADA Chile China Colombia
Cuba Czech Republic Democratic Republic of Congo
DENMARK Djibouti East Timor East Turkestan ECUADOR
Egypt El Salvador Eritrea Estonia Ethiopia Fiji
Finland France Gambia Georgia Germany Ghana Greece
Guatemala Guinea Haiti Honduras Hong Kong
Hungary India Indonesia Iran Ireland ISRAEL
Italy Japan Jordan Kashmir Iraq Kazakhstan

GELDİKLERİ ÜLKELERE GÖRE ICNC KURS KATILIMCILARI

Kenya Kosovo Kuwait Kyrgyzstan
Laos Lebanon Liberia
MACEDONIA Madagascar MALAYSIA Maldives
Marshall Islands Mauritania Mexico Moldova Morocco Nepal
Netherlands New Zealand Nigeria NORWAY Pakistan
Palestine Papua New Guinea Paraguay Peru
Philippines Poland PORTUGAL Qatar Romania
Russia Rwanda SAUDI ARABIA Serbia Sierra Leone
Singapore Slovakia Solomon Islands South Africa
South Sudan Spain Sri Lanka Sudan SWEDEN
Switzerland Syria Taiwan Tanzania Thailand Tibet Togo
Tonga TUNISIA Turkey Uganda Ukraine United Kingdom
United States Uzbekistan Vanuatu VENEZUELA Vietnam
WEST PAPUA Western Sahara Yemen Zambia Zimbabwe

atabilirler.

ICNC, muhaliflerin ve demokrasi yanlısı aktivistlerin sivil direniş anlayışlarını geliştirmek için eğitim fırsatı yaratmada öncü olmuştur. Beş günlük antrenmanlar ve yedi haftalık çevrimiçi kurslar, ICNC’de sivil direniş için geliştirilmiş disiplinlerarası çalışmanın temel eğitim formatı olmuştur. Bu etkinliklere 2006’dan günümüze, 130’dan fazla ülke ve bölgeden katılım oldu (bkz. Şekil 9, syf33).

Oturumlar sırasında, Antarktika hariç her kıtadan aktivistler, akademisyenler, gazeteciler ile sivil toplum örgütleri üyeleri ve politik gruplar yakın işbirliği yaptı. Katılan herkes sivil direniş hareketlerinin nasıl oluştuğu, örgütlendiği, strateji oluşturduğu, harekete geçtiği, koalisyonlar oluşturduğu, iletişim kurduğu, taktikler seçtiği, müzakerelerde bulunduğu ve değişim yarattığına dair daha derin bir anlayışın peşindedir. Önde gelen uluslararası akademisyenler ve geçmişte gerçekleşmiş sivil direniş kampanyalarının deneyimli katılımcıları tarafından yürütülen bu programlar, dış aktörlerin sivil direnişi destekleme veya bastırmadaki rolü, demokratik geçişlerin zorlukları ve hareketlerin şiddet olayları ve silahlı isyanlara yönelik stratejileri de dahil olmak üzere çok çeşitli konuları kapsar.

Bu antrenmanların içeriği çok önemlidir. Pek çok muhalifle yıllar süren etkileşim bize her seferinde, bir tiranın elindeki en kullanışlı varlığının askeri kaynakları olmadığını gösterdi. Buna karşılık, mücadele edilmesi gereken sosyal, ekonomik ve politik değişkenlerin çokluğu nedeniyle, demokrasi yanlısı aktivistler kolayca kafa karışıklığı, duyarsızlaşma ve kendi içlerinde bölünmeler yaşayabilir ve bu da tiranın işine gelir. Şiddetsiz çatışmaların yaşandığı ortamlar karmaşıktır ve sivil direnişçiler, kazanma stratejisinin içerdiği bir dizi taktiği art arda sıralamak için tabandan gelen ve koalisyona dayalı bir koordinasyona ihtiyaç duyar ve genellikle yönlerini bulmakta zorlanırlar. İnsan yaşamı ve özgürlükleri söz konusu olduğunda yanlış kararlar almaya ilişkin korku duymak doğaldır ancak bu tam da tiranın arzuladığı hareketsizliğe neden olabileceği gibi onun yenilmez olduğu yanılsamasını da güçlendirebilir.

Bu nedenle, antrenmanlara katılmış olanların bu bilgi ve desteği nasıl değerlendirdiğini ICNC’nin anlamasına yarayan geri bildirimler hayati önem taşımaktadır. ICNC bu amaçla program katılımcıları, hibe alanlar ve işbirlikçilerden yüzlerce yazılı ve sözlü

değerlendirmenin toplandığı bir etki izleme çalışması yaptı. İşte bazı önemli bulgular:

TABLO 5: Katılımcı Değerlendirmelerinden Elde Edilen Temel Bulgular

- **STÖ dünyasında ICNC'nin eğitim programları ve içeriğinin benzersiz olduğu, bu antrenman ve eğitimlerin kesinlikle faydalı olduğu ve çoğu katılımcının katıldığı diğer eğitim ve atölyelerden farklı olduğu**
- **Katılımcılar ICNC'nin programları ve hibelerinin sonucunda şunların gerçekleştiğini belirtti:**
 - a. sivil direnişin ve hareketlerin örgütlenmesinde daha aktif ve etkili olduklarını;
 - b. kendi uygulama alanlarında bu öğrendiklerini kullandıklarını; ve
 - c. bu bilgiyi başkalarına öğrettiklerini.
- **ICNC'nin etkinliklerinde tanışan ve birlikte öğrenen katılımcılar arasında uzun vadeli işbirlikleri ve dayanışma ağları oluştu.**
- **Bazı durumlarda, ICNC'nin programlarından ve hibelerinden insan hakları için sivil direniş kampanyaları doğdu.**

Ek değerlendirme verileri ve tipik bir beş günlük antrenman akışı için lütfen Ekler'e bakınız.

1960'larda Nashville'de öğle yemeği kantinleri oturma eylemlerini örgütleyen ABD Sivil Haklar Hareketi lideri Dr. James Lawson'ın da aralarında bulunduğu kimi kilit uzmanlar da ICNC'yi takdir etti. Son altmış yılda binlerce insanı eğiten, çeşitli üniversitelerde ders veren ve yakın zamanda Kongre Altın Madalyasını kazanan Dr. Lawson:

Bu örgüt, hep olmasını istediğim türden bir örgüt. Son 100 yılda şiddetsiz mücadele, şiddetsiz eylem, sivil direniş ve benzerlerinin ortaya çıkışı hakkındaki bilgiyi yaymak, çoğaltmak ve yaygınlaştırmak için başka herhangi bir örgütten daha fazlasını yaptı.... Dünyanın mevcut haline dair seçenekler olduğunu fark etmekten öteye geçerek, nasıl mücadele edeceğimize ve haksızlığa nasıl direneceğimize dair seçenekler olduğunu ve bu seçeneklerin içi boş hayaller olmadığını, son 120 yılda milyonlarca, hatta milyarlarca insanın somut eylemleriyle gerçeğe dönüştüğünü ortaya koydu....

Rahip Lawson, 2016'daki bir antrenmana katıldı ve ICNC'nin

çalışması için “hem kendi ülkemde hem Batı uygarlığında en kritik çalışma budur, nokta” dedi.

Kuşkusuz bu antrenmanların bu kadar başarılı olmasının nedenlerinden biri kurgulanan ortamın samimiyeti (çevrimiçi kurslar için; katılımın derinliği) ve içeriğin bütünlüğüdür. Katılımcılar, aynı umut ve korkularla başa çıkmaya çalışan diğer katılımcılarla bir araya geldiklerinde muazzam bir destek bulurlar.

Ancak antrenman veya çevrimiçi kurs sona erdikten ve muhalifler kendi ülkelerindeki savaşın hararetine geri döndükten sonra ne olur? Deneyimlerinden son derece memnun kalmış olsalar da bu antrenmanlara yalnızca kendileri için bilgi almaya gelmiş değildirler. Yüzlerce, yürütecekleri eylemliliğe bağlı olarak binlerce yurttaş, antrenmandan elde edilen bilgilere bel bağlıyor olabilir. Bu nedenle bilgi; açık, anlaşılır ve antrenmana katılmayanların da etkin olarak kullanabilmesini sağlayacak biçimde net ve kolay aktarılabilir olmalıdır.

Tüm bunların ve ayrıca bilginin paylaşımı ve uygulanması ile ilgili meselelerin önemi küçümsememelidir. Otoriterliğin küresel yükselişi ve demokrasi yanlısı şiddetsiz hareketlerin çarpıcı biçimde artışı ile tarihin dönüm noktalarından birindeyiz. Muhaliflerin içinde bulundukları sosyal hareketleri güçlendirmek için eğitim desteği taleplerindeki çarpıcı artış bu iki eğilimin eş zamanlı varlığı ile açıklanabilir.

ICNC’nin doğrudan katılımı olmadan bilginin aktarılması ve bilginin günlük hayatta kullanışlı olması gerekliliği bu artışın bir sonucu olarak doğdu. Bunun mümkün olması için muhaliflerin kendi kendilerinin eğitmeni ve koçu olmalarını destekleyecek ek araçlar sağlanması gerekiyordu. Bölüm 5’te ele alınan “Özgürlüğe Ulaşmak için Kontrol Listesi Egzersizi” bu araçları sağlamada çığır açıcı olabilir. Egzersizin temelini, bölüm 3 ve 4’te açıklanan sekiz soruluk kontrol listesi oluşturur.

Kontrol Listesindeki sorular muhaliflere, kampanyalarının mevcut rekabet gücünü değerlendirecek net bir temel sağlar. Sorular; güçlü ve zayıf yönleri, üzerine odaklanmayı ve düzenleme yapmayı gerektiren temel alanları saptamaya yarayabilir. Demokrasi yanlısı aktörlere yönelik taleplerin yoğun olduğu ortamlarda bu tür analizler başarısızlık olasılığını önemli ölçüde düşürebilir. Kontrol Listesi, muhaliflerin yollarını kaybetmelerini önleyebilir ve yola güçlü bir güven duygusuyla devam edebilirler.

TİRANLIĞIN SONUNU GETİRECEK KONTROL LİSTESİ

KAPASİTE GELİŞTİRME

- 1 Sivil direniş kampanyası hedef, liderler ve bir kazanma stratejisi etrafında birleşiyor mu?
- 2 Sivil direniş kampanyası, şiddetsiz disiplini korurken taktik seçeneklerini çeşitlendiriyor mu?
- 3 Sivil direniş kampanyası, taktikleri minimum riskle maksimum aksatma gerçekleştirecek biçimde art arda sıralıyor mu?
- 4 Sivil direniş kampanyası, dış desteği daha verimli hale getirmenin yollarını araştırıyor mu?

ÇATIŞMA YÖNETİMİ

- 5 Tiranlığa karşı çıkan yurttaşların sayısı ve çeşitliliği artabilir mi?
- 6 Tiran şiddete dayalı baskının işe yarayacağına duyduğu güveni kaybedebilir mi?
- 7 Tiranın kritik destekçileri arasında taraf değiştirme potansiyeli taşıyanların artması olası mı?
- 8 Çatışma sonrası oluşacak siyasi düzenin demokratik değerlerle uyumlu olması muhtemel mi?

Kontrol Listesinde bulunan sekiz soru iki kategoriye ayrılır: “Kapasite Geliştirme” ve “Çatışma Yönetimi”. Sorular, mevcut durumun ne olduğundan çok ivmenin geleceğe nasıl taşınacağına ilişkin öznel yanıtlar bulmak üzere hazırlanmıştır. Kontrol listesindeki her bir sorunun yanıtı “Evet” veya “Hayır” şeklinde olacak ve şiddetsiz çatışma ilerledikçe bu cevaplar farklılaşacak ve yoğunlukları değişecektir.

Örgütlü demokrasi yanlısı eylemci gruplar kadar bireysel muhalifler de yukarıdaki soruların yanıtlarını dikkatle değerlendirmelidir.

Bu kadar çok değişken içerisinde, tiranlığı sona erdirmek için bir kontrol listesi oluşturmayı kimileri çok indirgemeci bulabilir. Gerçekleşecek bir şiddetsiz çatışma sırasında verilecek kritik önemdeki kararlar için söz konusu zamana ve coğrafyaya özgü etkenlerin göz önünde bulundurulması gerektiğini iddia edebilirler.

Kontrol Listesi, çatışmadaki şu veya bu etkeni göz ardı etmenizi söylemez. Kontrol Listesi, bu etkenlerin daha geniş bir stratejik çerçeve bağlamında anlaşılmasını sağlamaya çalışır. Kontrol Listesi, muhaliflere sivil direniş kampanyasının neden ve nasıl başarılı veya başarısız olabileceğini göstermeli ve alternatif taktiksel yollar belirlemeye yardımcı olmalıdır.

Sivil direniş kampanyalarının tiranlığa yönelik mücadelesine destek olması amaçlanan bir kontrol listesi geliştirmek öyle basit

The Checklist reveals how and why civil resistance campaigns fail or win and how to identify alternative tactical pathways.

bir iş değil. Üstelik kötü tasarlandığı takdirde bunu sonuçları kelimenin tam anlamıyla ölüm kalım düzeyinde olabilir.

Bununla birlikte kontrol listelerinin, dev inşaat projeleri veya

havacılık ve acil tıp benzeri yaşam ve ölümün söz konusu olduğu diğer birçok çetrefilli çalışma alanında paha biçilmez olduğu kanıtlanmıştır.

Kontrol listelerinin kullanıldığı diğer disiplinlerde olduğu gibi, şiddetsiz çatışmadaki riskler de yüksektir. Sivil direnişte bulunanlar, canlarını, mallarını ve şu anda sahip oldukları özgürlük kırıntılarını riske attıkları için yoğun stres altındadır. Etkili kararlar almak için değerlendirilmesi gereken bilgi boğucu düzeyde karmaşık gelebilir. Kontrol Listesi dikkati, çatışmadaki kritik önem-

deki uzun vadeli değişkenlere odaklar ve daha az önemli, ancak genellikle daha göz önünde ve duygusal olan, kısa vadeli etkenlere takılıp kalmayı azaltır.

Öğrenciler, ayrımcı öğle yemeği kantinlerinde oturma eylemi yapıyor, Nashville, Birleşik Devletler, 1960.

Çeşitli bağlamlardaki kontrol listelerinin önemini araştıran cerrah ve yazar Atul Gawande bu konuya dair şunları söyler:

Öyle görünüyor ki kontrol listeleri, herhangi birini ve hatta kendi alanında deneyimli kimseleri dahi tahmin ettiğimizden çok daha fazla konuda başarısızlığa karşı koruyabilir. Kontrol listeleri bir tür bilişsel ağ sağlar. Hepimizin doğasında olan hafıza zayıflığı, dikkat eksikliği, bütünlüklü kavrayamama gibi zihinsel kusurlar bu ağa

*yakalanırlar.*¹³

*Gerçekten çetrefilli bir hale gelen, gerekli bilginin herhangi bir bireyin sınırlarını aştığı ve öngörülemezliğin hüküm sürdüğü koşullarda... nüansları ve öngörülemezlikleri en iyi şekilde yönetebilmeleri için... [etkili kontrol listeleri] basit ama kritik şeylerin gözden kaçmamasını ve... insanların konuşmalarını ve koordine olmalarını sağlar...*¹⁴

Kontrol listesinin sekiz maddesi genel sorulardan oluşur ve her şiddetsiz çatışmaya uygundur. Kontrol listesi yine de asla bir başarı formülü olarak anlaşılmamalıdır. Aynı biçimde Kontrol Listesi, muhalifin mi yoksa tiranın mı galip geleceğini belirleyemez. Bununla birlikte, yurttaşların özgürlük talebinin tiran rejiminin yerleşik gücünü nasıl alt etmekte olduğunu (ya da olmadığını) anlamak için önemli ve sürekliliği olan bir dizi gösterge sunabilir.

Kontrol listesinin genelleştirilmiş soruları, sadece yereldeki muhaliflerin sahip olabileceği bilgi dahilinde verilebilecek ve bunun dışındakilerin idrak edemeyeceği kendine özgü yanıtları bir araya getirir. Ayrıca, çatışmanın ayrıntılarına bağlı olarak, sekiz kontrol listesi sorusunun tümü her zaman eşit derecede önem taşımaz ve kontrol listesi sorularından birinin yanıtını “hayır”dan “evet”e taşımamanın önemi, tiranın yapacağı hamlelere bağlı olarak artabilir veya azalabilir.

Sorular, bir sivil direniş kampanyasının kazanma olasılığını en üst düzeye çıkarmaya yarar. Örgütlü demokrasi yanlısı eylemci gruplar kadar bireysel muhalifler de yukarıdaki soruların yanıtlarını dikkatle değerlendirmelidir. Cevaplar, milyonlarca insandan oluşan bir kitleyi harekete geçirmek için bir toplanma çağrısı oluşturmaya yarar. Bu olasılığın en üst düzeye çıkarılması, Bölüm 5'teki, “Özgürlüğe Ulaşmak için Kontrol Listesi Egzersizi”nde anlatılmaktadır. Bu egzersizi değerli yapan en önemli şey, eylem öncelikleri konusunda insanlar arasında bir fikir birliği oluşturmaktır. Bu, enerjinin boşa harcanmasını engeller ve beklentileri yükseltir. Bu arada, tiranın muhaliflerin duyarsızlaşması ve umutsuzluğa kapılmasına yönelik beklentileri, kendine güvenen bir halk tarafından yok edilmiş olur.

Yanda:Turuncu Devrim sırasındaki gösteriler, Kiev, Ukrayna, 2004.

13 Atul Gawande, *The Checklist Manifesto: How to Get Things Right* (Kontrol Listesi Manifestosu: İşler Nasıl Doğru Yapılır?) (New York: Picador, 2009), 47.

14 Gawande, 79.

*Sivil direniş stratejileri
birçok farklı çatışmada
başarıyla işe yarar çünkü
tiran iktidarda kalmak için
geniş kitlelerin itaatine
ihtiyaç duyar. Ancak
diktatörlük altında yaşayan
birçok yurttaş zaman
geçtikçe baskılara duyarsız
kalmayı reddeder.*

Muhalifler Kapasitelerini Nasıl Geliştirir?

KONTROL LİSTESİ SORU #1

Sivil direniş kampanyası hedef, liderler ve bir kazanma stratejisi etrafında birleşiyor mu?

Başarılı olmuş sivil direniş kampanyalarının temel özelliği birlik olmaktır. Tarih boyunca ve tüm coğrafyalarda tiranların düsturu “böl ve yönet” olmuştur. Böylesi şartlar, ezilenlerin bir dereceye kadar bölünmesine sebep olur. Hareketler kendi içinde birleşmeyi öğrendiği zaman, sivil direniş kampanyası tiranı savunma pozisyonuna çekebilir.

Sivil direniş kampanyasında birlik olmanın üç boyutu vardır:

- Hedefler
- Liderlik
- Strateji

■ HEDEFLER

Bir diktatörlükte yaşayanların iki seçeneği vardır: Rejimin kendi kendine yumuşayacağı umuduyla edilgen bir şekilde bekleyebilir ve bu süreçte baskı altında yaşanan hayatın içerisinde insani değer namına ellerinde kalanlara tutunabilir veya şiddet içeren veya içermeyen taktikler kullanarak diktatörlüğü ortadan kaldırmak için isyan edebilirler..

Başkaldırmayı seçenler için, daha iyi bir yaşam yönündeki bir takım hedeflerin, çatışma riskine değmesi gerekir. Bu hedefler ya “bir şeylerden kurtulma” ya da “bir şeyleri yapabilme” özgürlüğü olarak ifade edilebilir.

“Bir şeylerden kurtulma”, şiddet olayları, keyfi gözaltılar, varlıklara el konulması ve bunların her birine yönelik tehditler dahil olmak üzere tiranlığın tehlikeli özelliklerine karşı korunmadır. “Bir şeyleri yapabilme” ise sansürsüz konuşma, sınırsız seyahat, özel girişimcilik ve din özgürlüğü gibi çok çeşitli keşif alanı ve başarı olasılığıdır.

Toplumdaki çeşitli grupların, “kurtulma” kategorisinde ortaklaşması mümkündür. Bununla birlikte kültürel ve dini grupların hatta bireylerin daha iyi bir yaşamdan beklentileri kendilerine özgüdür ve bu sebeple “yapabilme” kategorisindeki türler ve yoğunlaşmalar farklılıklar gösterir. Bu beklentiler arasında yakalanan uyum, cinsiyetler, yaşlar, etnik kökenler, ekonomik durum ve coğrafyaları kapsayan yüksek bir katılım oranının habercisidir.

Demokrasi yanlısı aktivistler arasındaki hedef birliğinin olması, hedeflerin kesin olarak tanımlanmasını veya insanların görüşlerinin tek tipleşmesini gerektirmez. Farklı grupların hepsi sivil direniş kampanyasına eşit derecede bağlı olmasalar bile, kampanya hiç değilse destekledikleri ve katıldıkları ölçüde güçlenir.

İşin anahtarı, her bir muhalifin tiranlık sonrası toplumdan beklentisinin, başkasınıninkine zıt olmamasıdır. Gereken şey; herkesin birbirinin beklentilerine tolerans gösterebilmesidir, bu hedeflerin tek tip olması değil.

Sivil direniş kampanyasının en yoğun anlarında, insanların pek de tanımadıkları kişilerle birlikte çalışması beklenir. Muhaliflerden bazılarının, diğerlerinin beklentilerine tehdit oluşturan gizli hedefleri olduğuna dair şüphe varsa, kampanya zarar görür. Bununla birlikte şiddetsiz taktiklerin başarılı bir şekilde uygulanması, risklerin paylaşılması ve birlikte eşgüdümlü faaliyetlere girişilmesi, duyulan güveni çoğaltır ve her türlü şüpheyi gidermeye yardımcı olur.

■ LİDERLİK

Gün be gün umut aşılayan, güvenilir bir liderlik yoksa, uzun vadede beklentilerin çeşitliliğine saygı gösterilmesi sağlanamaz. Muhalif liderlerin birincil görevi, birbirinden farklı grupları, ortak sivil direniş çabasını kolektif olarak desteklemeye motive etmektir. Halk liderden, zafere ulaşacak ve şiddetsiz çatışmaya katılımın risklerini

meşrulaştıracak bir stratejisinin olmasını bekler ve liderler bu beklentiği karşılamalıdır.

Gitgide daha çok yurttaş tiranın zulmüne ve yolsuzluklarına maruz kalır ve bu da halkın birleşmesini kolaylaştırır. Hiç bir tiran kendi arzusuyla iktidarından vazgeçmeyeceği için gitgide daha fazla insan tiranla yeni bir güçler dengesi kurulması gerekliliğini kavrar ki bu da muazzam bir mücadeleye girişmek anlamına gelir.

Tiranlar ‘böl ve yönet’ metodunun ustalarıdır; bu sebeple muhaliflerin liderleri birlik olmayı teşvik etmede daha da becerikli olmalıdır. Bu da hareketteki liderlerin, mobilize olmasını istediği halkın içerisindeki farklı kimliklerin dertlerini ve değerlerini iyi bilmesini zorunlu kılar. Liderler kurdukları etkili iletişim ile sıradan insanların kişisel deneyim ve duygularıyla bağ kurmalı, insanları, umutların solduğu zamanlarda bile şiddetsiz direnişe katılmaya devam etmeye çağırmalıdır.

Bu nedenle halkın gönüllü olarak aldığı risklere uygun taktikler tercih edilmeli ve gerçekleştirilmelidir.

Savaş halindeki bir ordunun aksine, harekete geçen halk üzerinde sivil direniş kampanyası liderlerinin resmi komuta ve kontrol yetkisi bulunmaz. Bu nedenle halkın gönüllü olarak aldığı risklere uygun taktikler tercih edilmeli ve gerçekleştirilmelidir. İşleri karmaşıklaştıran bir diğer unsur ise hedefleri ortak olan yurttaşların risk toleranslarının birbirinden çok farklı olabilmesidir. Liderler bu ikiliğin de farkında olmalıdır.

Her sivil direniş kampanyası liderliği, kendi iş yapma biçimini bulmalıdır. Kimi liderlik tarzları daha hiyerarşik, kimileri ise daha merkeziyetsiz olacaktır. Çoğu sivil direniş kampanyası liderliği, kendi karakteristik özelliklerini yansıtacak biçimde, her iki tarzdan da parçalar barındıracaktır. Ne türden bir lider olursa olsun, her ulusal liderin arkasında, koalisyonlar geliştirme, müzakere etme ve bütünün yararına farklı grupların çıkarlarını bir araya getirme becerileri yüksek birçok yerel lider vardır. Ülkenin farklı bölgelerinden, farklı grupları temsil eden, yerel veya ulusal farklı ölçeklerde etkisi olan farklı liderlerin birlikte çalışma becerisi, birliğin uzun vadede sürmesini sağlar.

Her liderlik tarzının olumlu ve olumsuz yönleri vardır.

Hinduları ve Müslümanları Britanya Egemenliğine karşı birleştiren şey Gandhi’nin karizmatik liderliği idi. Onun bu tarzı, İngilizlerin müzakerelere başlama koşulu olarak sivil direnişin

durdurulması talebi üzerine, 1930'daki Tuz kampanyasının tek başına Gandhi'nin kararıyla askıya alınmasına imkan verdi. Gandhi daha sonra İngilizlerle müzakere etmek için İngiltere'nin Lancaster kentine kendi başına gitti. Hindistan Ulusal Kongresi lideri Jawaharlal Nehru buna sert bir biçimde karşı çıktı ve Gandhi'nin eylemleri askıya alması durumunda, hareketin dağılacakını ve yerel polisin taraf değiştirme olasılığının ortadan kalkacağını doğru bir şekilde tahmin etti.

Gandhi'nin liderliğinden farklı olarak, İran'daki Yeşil Hareketin ve Hong Kong'daki demokrasi yanlısı hareketin liderlikleri dağınık liderlik tarzındaydı ve ilk birkaç ay böyle devam etti. Her iki durumda da başlangıçta kazanılan güç, büyük ölçüde kendiliğinden oluşan sokak protestolarından geldi. Hong Kong'daki muhaliflerin, direnişçilere önerileri "Su Olun! Biz biçimsiziz. Biz şekilsiziz. Akabiliriz. Çarpıp dağılabiliriz. Biz su gibiyiz!" oldu.¹⁵

Bu tür dağınık liderliğin iki bariz avantajı vardır. Birincisi, tiran kampanyanın başını bulamayacağı için ezemez. İkinci avantajı, beklenmedik bir kıvılcımdan çıkan enerji ile halkın öfkesini ateşleyebilen ve harekete geçirebilen bu liderlik tarzının kendiliğinden gelişmesidir.

Öte yandan, taktik seçeneklerini çeşitlendirmek ve art arda sıralamak konusunda zorluk çekmesi dağınık liderlik için sorun teşkil eder. Eldeki tek taktik, örneğin kitlesel protesto sönümleirken (ve tiran savunmasını geliştirdikçe bu kaçınılmaz olarak gerçekleşecektir) güven de azalır. Ancak daha da kötüsü, protestocuların hüsrânı ve korkusu arttıkça, şiddete dayanan taktiklerin kullanılmasına itiraz edecek ortak bir ses oluşamayabilir.

Şiddetsiz çatışma ne kadar uzun sürerse, yapılandırılmış bir liderliğe duyulan ihtiyaç o kadar artar. Yapılandırılmış bir liderlik oluşmazsa, sivil direniş kampanyası katılımcılarını güçsüzleştiren rastgele eylemler haline gelir.

Demokrasi yanlısı aktivistlerin, koordineli bir liderliği destekleme olasılığı, aktivistlerin yerinde önerilerine liderliğin açık olduğunu hissettiklerinde artar. Yereldeki insanların liderlere katkı sağlayabildiği açık bir iletişim döngüsüne sahip kampanyalar başarılı olur. Başarının anahtarı, emeğin ve bir grubun diğerine olan güveninin sürekliliğidir.

¹⁵ Mary Hui, Twitter paylaşımı, Haziran 25, 2019, 23:07 <https://twitter.com/maryhui/status/1143717367521824768>.

Hareketin temel stratejik yönüne ulusal düzeydeki bir hareketin tüm destekçilerinin birlikte karar vermesi mümkün olmadığı gibi tavsiye de edilmez. Öte yandan, en üst düzey liderliğin yerelde gerçekleştirilecek bir taktiği doğrudan belirlemesi de uygun olmayabilir.

Sivil direniş kampanyasını tasarlarken, çatışmadaki farklı aktörlerin çevresi, onlara yönelik riskler, sahip oldukları imkanlar ve kapasiteleri hesaba katılmalıdır. Yerelde kimse bu koşulları, o toplulukta yaşayan ve örgütlenen muhaliflerden daha iyi bilemez.

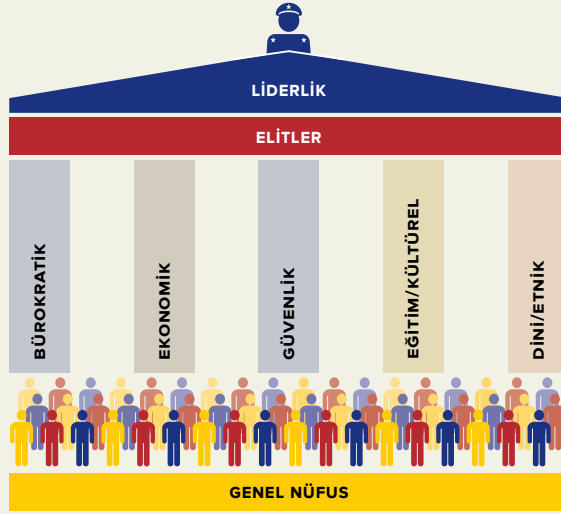
Tabanın etki gücü, kampanya için çeşitli imkanlar yarattığı gibi kimi güçlükleri de beraberinde getirir. Örneğin, kampanyanın sahadan gelen en doğru bilgiye uygun hareket etmesini sağlar. Gel gör ki yerel aktivistlerin, kampanyanın genel stratejik hedefleriyle uyumlu taktikleri seçeceklerinin bir garantisi yoktur. Bu, hükümette, orduda veya iş dünyasında olduğu gibi tüm büyük örgütlerde karşılaşılan bir sorundur. Diğer tüzel varlıkların aksine sivil direniş kampanyaları, itaat edilmesini sağlamak için maaşlara zam yapamaz ve terfi ettiremez; itaatsizlik karşısında ise işten çıkaramaz veya yaptırım uygulayamaz. Ne de olsa sivil direniş, uzun bir süre için sonuçları muğlak hatta tehlikeli olabilecek bir gönüllü çabayı sürdürmektir. Dolayısıyla, insanları sivil direniş kampanyalarında bir arada tutmak ve onları hareketin kazanma planına uygun belirli bir dizi seçenek içerisinde hareket etmeye yönlendirmek için maddi değil manevi olarak teşvik etmek gerekir.

En önemlisi, her halk gücü hareketi yurttaşların sanat, din ve etnik geleneklerdeki tercihleri, normları ve sosyal kuralları kapsayan kültüründen etkilenir. Hareketin kültürünün, sivil direniş kampanyasının tirana yapabileceği baskıya etkisi inanılmaz derecede önemlidir. Hareketin kültürü takım çalışmasını, kapsayıcılığı, hesap verebilirliği ve disiplini yükselterek ihtiyatsız eylemler yerine, yüksek nitelikli stratejik düşünme zemini kurabilir. Hareketin kültürü DNA gibidir. Merkezileşmiş bir komuta ve kontrol sistemi olmadan, şiddetsiz kampanyanın yürütülmesini kolaylaştıran bir tesir sağlar. Katılımı en yüksek düzeye çıkarmak için liderler bu eğilimlerden faydalanmalıdır.

■ STRATEJİ

İnsanların tiranlığı sona erdirme beklentilerini karşılayabilecek ilham verici liderler kadar, yaygın olarak anlaşılan ve kabul gören

ŞEKİL 10: Savaş Meydanının Genel Görünümü

bir kazanma teorisi de birleştirici bir işlev görür.

Bu yüzyılda şiddetsiz çatışma vakalarının artmasıyla, halk gücünün başarısının veya başarısızlığının sebeplerini anlamak, demokrasi yanlısı aktörler için daha da önemli hale gelmiştir. Şiddetsiz çatışma iki temel hakikate dayandığı için birçok farklı durumda işe yarar: birinci hakikat; otoriter rejimler, kontrolü elde tutabilmek için ezdiği halkın geniş çapta itaat etmesine bağımlıdır ve ikincisi; diktatörlük altında yönetilen herkes ‘iyi günde kötü günde’ diktatörlüğe sadık kalma azmi göstermez. Şekil 10’da gösterilen savaş alanı, Bölüm 2’de şiddete dayalı bir ayaklanma stratejisinin risklerini açıklamak için sunulan savaş alanıyla aynıdır.

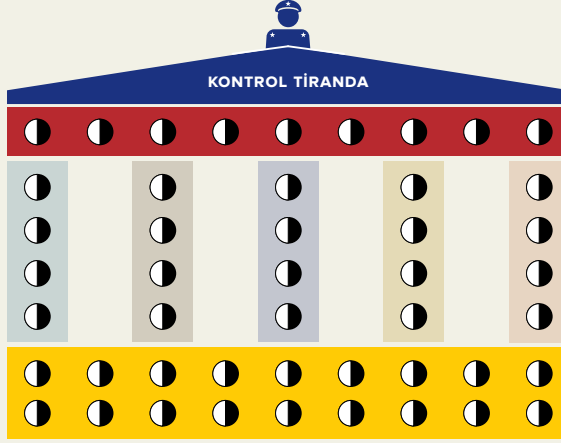
Şekil 11’de resmedilen ‘Fırsat’, Rus gulaglarından biri olan efsanevi yahudi direnişçi Natan Sharansky tarafından tanımlanmıştır.

Bütün totaliter toplumlar üç gruptan oluşur: fanatikler, müteredditler¹⁶ ve muhalifler. Kültürel veya coğrafi koşullar ne olursa olsun her totaliter rejimde çoğunluğun devrimci mesaja duyduğu inanç yerini tereddüte bırakır. Artık rejime inanmazlar ancak bunu söylemekten korkarlar. Bir de müteredditler ve diğer tarafta kalan her

16 Kitapta “double thinkers” kavramı “müteredditler” olarak çevrilmiştir. Paragrafta verilen tanımda olduğu gibi rejime sadakatleri şüpheli, ancak bunu dışa vurmaya cesaret edemeyip rejime sadıkmış gibi davranan “latent double thinkers: gizli müteredditler” ve korkusundan sıyrılarak artık rejimin tarafında olmadığını yüksek sesle ifade edenler de “revealed double thinkers: açık müteredditler” olarak çevrilmiştir.

ŞEKİL 11: Fırsat

● = Gizli müteredditler

şeyle arasında kalan çizgiyi aşmaya cüret etmiş öncüler olan muhalifler vardır... Çizgiyi aşarken önce içselleştirirler, sonra dillendirirler ve sonunda halkın en derin duygularına göre eyleme geçerler..¹⁷

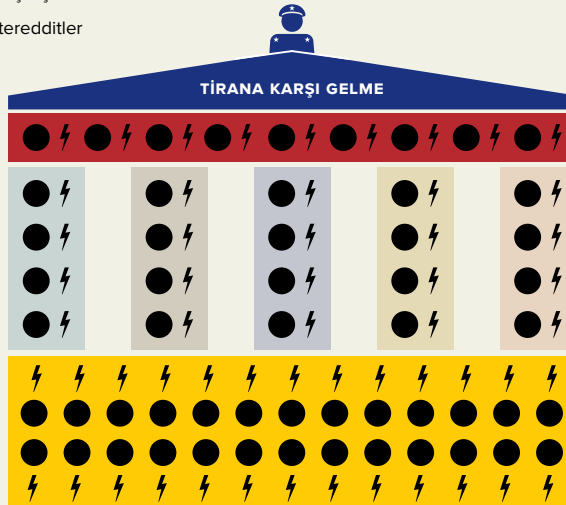
Müteredditler “gizli” iken “açığa” çıkabilirler ve taraf değiştirm-

17 Natan Sharansky, “Street Smart,” başlıklı metin, Los Angeles Times, 26 Haziran 2009. <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2009-jun-26-oe-sharansky26-story.html> (sitede görülme tarihi 8 Temmuz 2021).

ŞEKİL 12: Sivil Direniş Sosyal Düzeni Aksatır

⚡ = Sivil Direniş ile karşılaşma

● = Açığa çıkan müteredditler

eleri olasıdır. Başarılı bir sivil direniş kampanyası, tiranın ülkede huzur ve meşruiyet olması talebine karşı çıkar. Pek çok taktiksel temas aracılığıyla, gizli müteredditler (genellikle meseleyi anladığı halde risk almak istemediği için saklı kalanlar) açık müteredditlere (artık rejime bütünüyle sadık olmayan insanlar biçiminde tanımlanabilir hale gelenlere) ve sonra da taraf değiştirenlere (demokrasi yanlısı eylemcilerin bilinen müttefikleri haline gelenlere) dönüşür.

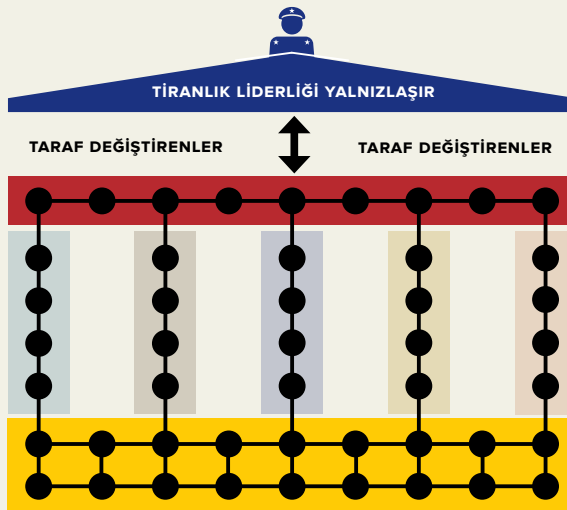
Şekil 12'de sivil direniş taktikleri statükoyu aksatıyor ve müteredditler gizli iken açığa çıkıyor. Bu eğilim hızlandıkça, tiranın yenilmezlik kisvesini koruması zorlaşır.

Şekil 13'te sivil direniş kazanıyor. Müteredditler çoğalır, aktifleşir, benzer düşünen başkalarıyla bağlantı kurarlar. Bu kişilerin tiranla olan uyuşmazlıkları görünür hale gelir; direniş kampanyasına açıkça taraf olabilir veya kampanyaya bizzat katılabilirler. Bağlar derinleştikçe ve yayıldıkça, taraf değiştirme büyüyen bir oranda artar. Nihayetinde tiran ve tiranın liderliğinin dayandığı taban, belirgin bir meşruiyet ve etki gücü kaybına yol açacak biçimde dağılır. Sonuçta ya tiran bırakıp gider ya da gücün yeniden paylaşılması için müzakereye başlanır.

Üst üste gelen aksatma taktikleri, taraf değiştirmelere neden olduğunda şiddetsiz çatışma başarıya ulaşır. Sivil direniş kampanyasının her bir anında, başarıya pek çok yol açan sonsuz sayıda

ŞEKİL 13: Sivil Direniş Kazanır

● = Müteredditler bağlantılar kurarak taraf değiştirmeleri artırır; Tirana hizmet eden liderlik dağılır.

taktik çeşidi vardır. Bununla birlikte, olası etkilerini dikkate almadan mantıksız taktik seçimleri yapmak birliği bozar. Halk, işlerin nasıl gitmekte olduğunu değerlendirmeyen ve zayıf yönlerin nasıl toparlanacağını düşünmeyen, süregelen bir planlama faaliyeti içerisinde olmayan liderlere güvenmeyecektir.

Şiddete dayalı ayaklanmadan çok daha iyi bir alternatif olan sivil direnişte, tiranlık rejiminin zulmüne nasıl karşı çıkılacağından daha önemli bir karar olamaz. Hatalı bir strateji yapmak (2011'den günümüze Suriye'de olduğu gibi) yüz binlerce cana mal olabilir ve milyonlarca insanı yerinden edebilir.¹⁸

KONTROL LİSTESİ SORU #2

Sivil direniş kampanyası, şiddetsiz disiplini korurken taktik seçeneklerini çeşitlendiriyor mu?

Sivil direniş kampanyasında her taktik sınırlı bir süre boyunca yürütülür ve tiranın komuta ve kontrol sistemine yük bindirecek biçimde tasarlanır.

Sivil direniş kampanyasında kullanılabilecek taktik olasılıklarının tek sınırı hayal gücüdür. Taktik seçenekleri, tiranın makbul yurttaş davranışı beklentisinin altın oyacak biçimde geliştirildiği için yelpaze sınırsızdır. Bir uyarı; bireylere fiziksel zarar verme niyeti güden taktikler şiddetsiz çatışmanın dışında kalır. Bireylere fiziksel zarar verme, şiddete dayalı bir ayaklanma stratejisinin ayrılmaz bir parçasıdır. Şiddetsiz taktikler, şiddet içeren stratejileri güçlendirebilir ancak bunun tersi geçerli değildir.

Gene Sharp'ın 198 yöntem listesi, bundan elli yıl önce, her şeyin çok daha basit olduğu bir dönemde oluşturuldu. Günümüzün giderek karmaşılaşan ve birbirine bağımlı hale gelen dünyasında, tiranın kontrol etmeyi umduğu sıradan ticari ve sosyal kurumları çalışamaz hale getirmek için çok daha fazla imkan var. Bu sebeple ICNC, Michael Beer'in oluşturduğu, Sharp'ın 198 orijinal taktiği dahil toplam 346 taktik içeren bir liste yayınladı.¹⁹

Aşağıda, şiddetsiz taktik örnekleri ile birlikte 41 sivil direniş kampanyası yer almaktadır.

18 Bakınız Maciej Bartkowski and Julia Taleb'in, Is Authoritarianism Staging a Comeback? (Otoriterlik Geri mi Geliyor?) kitabındaki "Myopia of the Syrian Struggle and Key Lessons," (Suriye Mücadelesinin Miyopisi ve Temel Dersler) metni, Editörler. Mathew J. Burrows and Maria J. Stephan (Washington, DC: Atlantik Meclisi, 2015). https://www.nonviolent-conflict.org/wp-content/uploads/2016/01/Authoritarianism_Chapter10.pdf

19 Michael Beer, Civil Resistance Tactics in the 21st Century (21. Yüzyılda Sivil Direniş Taktikleri) (Washington, DC: ICNC Yayınları, 2021).

TABLE 7: Şiddetsiz Taktik Örnekleriyle 41 Sivil Direniş Kampanyası

Şiddetsiz Kampanya	Yer	Yıllar	Başlıca Şiddetsiz Taktikler
1. Cumhurbaşkanı Abdülaziz Bütetlika'ya Karşı Gülümseme Devrimi	Cezayir	2019–2020	Her hafta tekrarlanan protestolar ve gösteriler; öğrenci grevleri (öğrenciler dersleri boykot etti); Genel grev; kadınlar eşit haklar için “feminist meydan” etkinlikleri başlattı; işçi grevleri ve ulaşım sisteminin durma noktasına getirilmesi; cumhurbaşkanlığı seçimlerinin kitlesel boykotu
2. Suçluların iadesi tasarısına karşı ve özerklik yanlısı kampanya	Hong Kong	2019–2020	Kitlesel gösteriler, mitingler; üniversite kampüsleri, parklar ve kamusal alanda başka işgaller; genel grev; işçi grevi; Hong Kong Uluslararası Havalimanı'nda toplu oturma eylemleri; 1989'da üç Baltık ülkesinde gerçekleşen şiddetsiz bağımsızlık kampanyaları sırasında düzenlenen Baltık Yolu'ndan esinlenerek “Hong Kong Yolu” adı verilen 50 km'lik bir insan zinciri oluşturulması; Kasım 2019'da seçmenlerin rekor düzeyde katıldığı İlçe Konseyi seçimlerinde, demokrasi yanlısı tarafın ezici bir çoğunlukla kazanmasını sağlayan seçim örgütlenmesi
3. Cumhurbaşkanı Ömer el Beşir'e karşı devrim	Sudan	2018–2019	Gösteriler; genel grev; güvenlik güçlerine karşı askerlerin protestolarına kalkan olması; ayaklanmaya öncülük eden kadınları onurlandırmak için gerçekleştirilen protestolar; silahlı kuvvetler karargahına yürüyüş; oturma eylemleri; iş yerinden çıkmama eylemleri
4. Kadınların öncülüğünde zorunlu başörtüsüne karşı kampanya	İran	2018–2019	Kamusal alanlardaki elektrik panoları üzerinde ayakta duran ve başörtülerini çıkaran kadınlar; eylemlerinin fotoğraflarını sosyal medyada yayınlamaları; erkeklerin benzer eylemleri yeniden canlandırarak ve sosyal medyada yayınlarak protestoya katılması
5. Kadife Devrimi	Ermenistan	2018	Ermenistan'da çeşitli kasaba ve şehirlerde protesto yürüyüşleri; başkentin ana meydanında oturma eylemi; kitle yürüyüşleri; Ermenistan Silahlı Kuvvetleri mensuplarının protestolara katılması; sokakların kapatılması; işçi grevi
6. “Kokuyorsunuz!” Kampanyası	Lübnan	2015–2016	Tezahüratlı protesto; komik sloganlar; çöp krizi ile siyasi figürlerin birbirine bağlanması; Başkentte sokak protestoları
7. <i>Ficha Limpa, yolsuzluk karşıtı yasanın kanunlaşması için (“Temiz Sicil”) hareketi</i>	Brezilya	2008–2010	Belirli eylem çağrılarının düzenli bildirimler halinde sosyal medyadan gönderilmesi; yolsuzlukla mücadele yasasını desteklemek için çevrimiçi imza kampanyası; yasa yapıcılara e-posta iletileri gönderilmesi ve telefon edilmesi; e-dilekçe; internet mimleri; tweetler; videolar
8. Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu'nu Savunma Kampanyası	Endonezya	2009	Popüler şarkıcıların yolsuzlukla mücadele üstüne şarkı üretmesi; imza kampanyaları; broşürler; pankart asma; oturma eylemleri; karakol önünde toplanma; konserler; sokak tiyatrosu; halka açık gösteriler; “Sağlıklı Bir Endonezya İçin Yolsuzlukla Mücadele” adlı sanat etkinliğine ek olarak Ülkenin esenliği için kitlesel grup egzersizi

Şiddetsiz Kampanya	Yer	Yıllar	Başlıca Şiddetsiz Taktikler
9. Polisteki yolsuzluklarını önlemek için kampanya	Uganda	2009–2019	Kolluk kuvveti yetkilileri ile birlikte polis ve yolsuzlukla mücadele kampanyası arasındaki işbirliğine dair bir mutabakat protokolü oluşturulması; toplumun, polisin davranışlarını takip etmesi; sonunda dürüst polis taahhüdünün imzalandığı etik eğitim atölyeleri; kişilerin son altı ay içinde polise rüşvet verip vermediğine ilişkin veri toplama anketi; yerel halkla polisin davranış kuralları hakkında toplantılar yapılması ve polisin gerçekleştirdiği suistimallerin ve yolsuzlukların bildirilmesi
10. Mutlakiyetçi monarşiye karşı demokrasi devrimi	Nepal	2006	Bölge genelinde ve ülke çapında grevler (bandhlar); yürüyüşler; gösteriler; hükümet binalarının kuşatılması; kitlesel protestolar; öğrencilerin liderliğindeki protesto ve gösteriler
11. Yolsuzlukla Mücadele için Sosyal Denetim Kampanyası	Kenya	2005	İnsanları kamu projeleri ve bütçeleme süreçleri hakkında eğitmek için topluluk forumları düzenlenmesi; halkın ihtiyaçları hakkında veri toplanması; kamu projelerinin tamamlanıp tamamlanmadığı, kalitesi ve maliyetleri hakkında bilgi toplanması; kamu projelerinin denetlenmesi; sakinler ve yetkililerle halka açık oturumlar; kukla oyunları ve mizahın kullanımı yoluyla yolsuzlukla ve yolsuzluğa karışmış yetkililerle alay etme ve utandırma.
12. Yolsuzluk karşıtı Shayfeen (“Seni Görüyoruz”) Kampanyası	Mısır	2005	Popüler web sitesi shayfeen.com'un lansmanı; otokratları izleyen insanları ima eden bir göz logosu; Shayfeen logolu 100.000 çay bardağı ve “Sizi görüyoruz, seçimlerde de gözümüz üstünüzde” baskılı çeyrek milyon plastik ekmek poşetinin dağıtılması; oylama sürecinin kayda alınması ve hile yapıldığını gösteren kanıtlarının toplanması.
13. Ülkedeki Suriye birliklerine ve birliklerin devlet kurumları üzerindeki baskısına karşı Bağımsızlık Ayaklanması	Lübnan	2005	Kitlesel katılımlı cenaze törenleri ve cenaze protestoları; “hakikat” mitingleri; başkentteki Şehitler meydanında kalıcı bir protesto kampı kurulması; meydana çadır kampının sürdürülebilmesi için insanların gönüllü destekleri; şiddetsiz aktivistler tarafından ulusal marş ve ulusal bayrağın sahiplenilmesi; hiçbir partinin bayrağının açılmaması; kitlesel protestolar.
14. Sicilya’da mafyaya karşı Addiopizzo (“Haraca Veda”) Kampanyası	İtalya	2004	Palermo’da elektrik direklerine çıkartma yapıştırma kampanyası: “Haraç ödeyen halk onursuzdur”; korkuluklara ve köprülere mafya karşıtı sloganlar taşıyan kağıtlar asılması; bir futbol maçında “Pizzo’ya karşı birleştik” yazan bir pankart açılması; pizzo ödemeyen işletmelerden alışveriş yapacaklarını taahhüt edenlerin imzalarının alınması; pizzo ödemeyi reddeden esnafın dükkanlarına sahip çıkılması ve desteklenmesi; işletmelerin ve müşterilerin etik tüketicilik eylemiyle pizzoya karşı birleştirilmesi; pizzosuz mağazaların vitrinlerine özel çıkartmalar yapıştırılması; pizzosuz sarı sayfalar hizmeti; pizzosuz ürünlerin etiketlenmesi; müşterek mitingler ve gösteriler; kampanya hareketi için bir spor takımı oluşturulması; pizzosuz turizmin desteklenmesi; mafya ile iş yapmayı reddeden işletmelerin dürüst olup olmadıklarını takip etmek için kontrollerin yapılması.

Şiddetsiz Kampanya	Yer	Yıllar	Başlıca Şiddetsiz Taktikler
15. Batı Sahralıların kendi kaderini tayin hakkı mücadelesi	Batı Sahra	1999–2010	Öğrenci nöbetleri; şehir merkezinde oturma eylemleri; sembolik değeri olan meydanın işgali; yasaklı Sahra bayrağının açılması; ana şehrin hemen dışında protesto kampı kurulması
16. Yolsuzluk karşıtı Beşinci Sütun Kampanyası	Hindistan	2004–Present	Kişilerin “bilgi edinme hakkı” yasası kapsamında talepte nasıl bulunacakları konusunda eğitimler; rüşvet vermenin reddedilmesi; yolsuzluğa karşı kamuya taahhütler; sembolik direniş (insanların rüşvet için ödeme yapmak istemediğini göstermenin bir yolu olarak sıfır rupi banknotu tasarlanması); kompozisyon yarışmaları düzenlemek; insan zincirleri; oturma eylemleri; kamusal alanda aniden gerçekleştirilen hızlı gösteriler; broşür; imza kampanyası; anımlar; köylerde toplum hizmeti; tiyatro/performans; yolsuzluğun bildirilebileceği bir telefon hattı kurulması; insanların çeşitli hizmetlere ilişkin yasal masraflardan haberdar olmasını sağlamak için geçerli harç ve ücretlerin (örneğin ehliyet ücreti) devlet dairelerinin dışına halka açık bir şekilde asılması.
17. Turuncu Devrim	Ukrayna	2004–2005	Maidan Meydanı'nın işgali; çadır kampı; kampı destekleyecek sosyal hizmet örgütlenmesi; grevler; gösteriler; günlük konserler; performansların sahnelenmesi; emekli askeri yetkililer ve uluslararası temaslar aracılığıyla güvenlik güçlerine ulaşılması; ordunun protestocuların tarafına çekilmesi; rejime sadık güvenlik güçlerine karşı ordunun silahsız protestocuları koruyacağını bildirmesi.
18. Kadınların liderliğinde iç savaşı sona erdirmek için barış hareketi	Liberya	2003	Hristiyan ve Müslüman kadınlardan oluşan bir grubun iç savaşı sona erdirmek için kampanya başlatması; bir hafta boyunca her gün barışı simgeleyen bembeyaz giysiler giyerek balık pazarında toplanma; savaş bitene kadar erkeklerle yakınlaşmayı reddederek seks grevi yapılması; Monrovia caddesinde yürüyüşler düzenlenmesi; Gana, Accra'da barış görüşmelerinin yapıldığı binanın önünde oturma eylemlerinin örgütlenmesi; barış anlaşması imzalanmadığı takdirde soyunmakla ve erkekleri binada tutmakla tehdit etmek.
19. Yolsuzluğa Karışan Adayların Kara Listesi	Güney Kore	2000	Kara listeye alınmış siyasi adayları tanıtan bir web sitesinin açılması ve popüler olması; uygun olmayan adayların belgelenmesi ve yozlaşmamış adayların desteklenmesi; siyasi reformların hayata geçirilmesine dair adaylardan taahhüt alınması; protestolar sırasında şiddetsiz disiplini telkin eden bir Barış Bildirgesinin ilan edilmesi; mitingler sırasında kara listeye alınan adayların isimleri söylendiğinde sarı kartların sallanması; Kırmızı Festival'in örgütlenmesi ve burada seyircilerin kırmızı kart sallayarak “çık dışarı” sloganları atması; mum ışığında mitingler; imza kampanyaları; bisikletli miting; çiftçi konvoyları; çocukların protestosu; yozlaşmamış saygın adayların üzerindeki şüphenin dağıtılması ve kara listedeki adayların "karartılması".
20. Papua Baharı	Batı Papua	1999–2004	Papua paralel yönetim kurumları oluşturulması; Papualı kadın pazar satıcılarının da dahil olduğu protestolar ve gösteriler; yasaklı Papua bayrağının (Sabah yıldızı) asılması.

Şiddetsiz Kampanya	Yer	Yıllar	Başlıca Şiddetsiz Taktikler
21. Devlet Başkanı Slobodan Miloseviç'e karşı şiddetsiz kampanya	Sırbistan	1998–2000	Mitingler; yürüyüşler; gösteriler; rock konserleri; Miloseviç karşıtı materyaller; grevler; boykotlar; imza kampanyaları; basın açıklamaları; ana yolların kapatılması; kamusal alanların ve binaların işgali; siyasi ve Miloseviç karşıtı mesajlar içeren sokak tiyatrosu ve komik skeçler; muhalefetin güvenlik güçleriyle iletişim kurması.
22. Yolsuzluğa Karşı Sürekli Aydınlik İçin Bir Dakika Karanlık Kampanyası	Türkiye	1997	Halkın her akşam aynı anda bir dakikalığına ışıklarını kapatması; tencere ve tavaları birbirine vurarak ses çıkarmak; el fenerleri; büyük kavşaklarda korna çalmak; mum ışığında nöbetler; mahalle yürüyüşleri
23. Mart Devrimi	Mali	1991	Griot adı verilen geleneksel müzisyenler aracılığıyla direniş hakkında bilgi ve hikaye yaymak; gösteriler; öğrenci grevleri; barış için yürüyüş
24. Sivil direniş kampanyası	Kosova	1989–1997	Kosova'da paralel bir Arnavut hükümeti ve okul sisteminin kurulması; protestolar; işçi grevleri; Sırların idaresindeki okulların ve devlet kurumlarının boykot edilmesi
25. Demokrasi yanlısı protesto	Çin	1987–1989	Aydınların demokratik toplantılar alması; temel iletişim stratejisi olarak duvar afişlerinin kullanılması; posterler; öğrenci imza kampanyaları; öğrencilerin liderliğinde gösteriler; yerel sakinlerin protestolar hakkında bilgilendirilmesi için megafon kullanılması; okul boykotları; yetkililere açık mektuplar; Tiananmen Meydanı'nın açlık grevi ile işgali
26. Birinci İntifada	Filistin	1987–1993	Filistin işçi grevleri; boykotlar; paralel kurumlar; İsrail-Filistin ortak komitelerinin kurulması
27. Dayanışma Hareketi	Polonya	1980s	Fabrikaların işçiler tarafından işgal edilmesi; bağımsız meslek birliklerinin kurulması; sansürü kırmak için yeryüzü yayını çıkarmak; yeryüzü eğitimleri; grevler; gösteriler; protestolar; direniş şarkıları ve mizah
28. Irkçılık karşıtı kampanya	Güney Afrika	1980s–1994	Port Elizabeth'te beyazların sahip olduğu işletmelerin boykot edilmesi; ırkçı yasalara ve uygulamalara karşı sivil itaatsizlik; kitlesel katılımlı cenaze törenleri; basın açıklamaları; farklı ırklardan insanların katıldığı barış yürüyüşleri; diz çökme eylemleri; gösteriler; grevler ve işe gitmeme eylemleri; kira boykotları; okul boykotları; spor ve kültürel etkinlik boykotları; uluslararası yaptırımlar, yatırımın geri çekilmesi ve boykot kampanyası; kooperatifler, toplum klinikleri, hukuki destek merkezleri gibi alternatif toplum temelli kurumlar oluşturmak
29. Askeri diktatörlüğe karşı mücadele	Şili	1985–1988	İşçi grevleri ve iş yavaşlatmalar; şiddetsiz direniş üzerine kilise merkezli eğitim; gösteriler; şarkılar; seçilen belirli bir günde insanların ağır ağır yürüdüğü, ağır ağır araba kullandığı yavaşlatmalar; tencere ve tavaları birbirine vurarak ses çıkarmak; sanatsal protestolar; seçim örgütlenmesi

Şiddetsiz Kampanya	Yer	Yıllar	Başlıca Şiddetsiz Taktikler
30. Halk Gücü devrimi	Filipinler	1983–1986	Mum ışığında nöbetler; mitingler; gösteriler; seçim örgütlenmesi; rejim yanlısı medyanın boykotu; okul grevleri; genel grevler; rejimden kaçan şiddetsiz garnizon askerlerini korumak için harekete geçilmesi; göstericilerin rejime sadık askerleri sarılarak ve dualarla selamlaması
31. Sovyet istilasına karşı direniş	Çekoslovakya	1968	Political non-cooperation; sit-ins; demonstrations; “Ten Commandments” of nonviolent resistance by Czechs and Slovaks against the Soviet troops published in the newspaper <i>Vecerni Praha</i> on August 26, 1968—six days after the Soviet invasion. When a Soviet soldier approaches the local people for any type of assistance, the commandments called on people to do the following: 1. Bilmezden gel 2. İlgiilenme 3. Anlatma 4. Kabul etme 5. Nasıl yapılacağını anlatma 6. Verme 7. Yapamayacağını söyle 8. Bir şey satma 9. Gösterme ve 10. Hiç bir şey yapma
32. Birleşik Devletler Nashville Sivil Haklar Hareketi	Birleşik Devletler	1960	Bir kilisenin bodrumunda gerçekleştirilen aktivizm antrenmanları ve tatbikatlar; öğle yemeği kantinleri oturma eylemleri; nezarethanelerin doldurulması; şehir merkezindeki işletmelerin boykot edilmesi; belediye başkanlığı ofisine kitlesel yürüyüş
33. Pozitif Eylem bağımsızlık kampanyası	Gana	1949–1951	İngiliz ürünlerine ekonomik boykotlar, kepenk kapatmalar; oturma eylemleri; bağımsızlık okullarının kurulması
34. Bengal Dili Hareketi	Bangladeş	1948–1952	Genel grev; cenazelere saygı duruşları; dil eylem komitesinin ve sosyokültürel örgütlerin kurulması; grevler (Uluslararası Anadil Günü, BM tarafından bu barışçıl hareketin anısına takvime alınmıştır)
35. Nazi işgaline karşı şiddetsiz direniş	Danimarka	1940–1944	Danimarka sivil direnişinin “On Emri”nde Naziler için iş yaparken yavaş, verimsiz ve kötü çalışmanın savunulması ve teşvik edilmesi; Nazilerin kullandığı ulaşım araçlarının geciktirilmesi veya durdurulması; Alman filmlerinin ve gazetelerinin boykot edilmesi; Nazilerin mağazalarının boykot edilmesi; Almanların hedefe aldığı kişilerin korunması ki bu Danimarkalı Yahudilerin yüzde 90’ının kurtarılmasına olanak sağladı
36. Hindistan Bağımsızlık Hareketi	Hindistan	1930–1931	Britanya devletinin tuz vergisine ve tuzun üretimi ve satışında tekeline karşı genel sivil itaatsizlik; Gandhi ve destekçilerinin halka açık açıklamaları ve konuşmaları; kitlesel toplu dilekçe; halka açık dualar ve ulusal Hint bayrağının açılması benzeri sembolik eylemler; şarkılar; danslar; büyük yürüyüş (Tuz Yürüyüşü); İngilizler tarafından öldürülen silahsız göstericiler için kamusal yas tutma; İngiliz ürünlerinin ekonomik boykotu; hartallar (“sınırlı grevler”); okul boykotları; tuz depolarının işgali; ekonomide işbirliğinden çekilme ve kendi kendine yetme (ev yapımı ürünlerin tüketimi)

Şiddetsiz Kampanya	Yer	Yıllar	Başlıca Şiddetsiz Taktikler
37. 1919 Mısır'da Britanya'dan bağımsızlaşma Devrimi	Mısır	1919–1921	Tam bağımsızlığı destekleyenlerden imza toplama kampanyası; öğrenci grevleri; işçi ve köylü grevleri; kadınların protesto için peçe takmaları; kitlesel katımlı cenaze törenlerinde gösteriler; İngiliz ürünlerinin boykot edilmesi; bağımsızlık için toplu dua; itaatsizliği savunan oyunların, müziğin ve edebiyatın kullanılması
38. İran Tütün Protestosu	İran	1890–1892	Bir Britanya şirketinin İran tütününün üretimi, satışı ve ihracatı üzerindeki tekeline karşı tütün ürünlerinin boykot edilmesi ve şiddetsiz gösteriler
39. Rus Polonyasın-da Ruslaştırmaya karşı direniş	Bölünmüş Polonya	1885–1914	Polonya Uçan Üniversite'nin (Flying University) kurulması (geleceğin ilk Nobel ödülü sahibi kadın Marie Curie, bu yasadışı yeraltı üniversiteden mezun oldu); Rus devlet okul sisteminin boykotu; Anavatan Polonya Okullarının açılması
40. Habsburg İmparatorluğunda eşit politik haklar için Pasif Direniş kampanyası	Macaristan	1850s–1860s	Askerlik hizmetinin reddi; sosyal ortamlarda Almanca konuşmanın reddedilmesi; resmi kutlamaların boykot edilmesi; mahkemelerin boykot edilmesi; Avusturya ürünlerinin boykot edilmesi; Avusturyalı askerler için pansiyon ve konaklama sağlamanın reddedilmesi
41. Birleşik Devletler kolonilerindeki Damga Vergisi Yasasına ve Britanya Kraliyetine karşı Kampanyalar	Britanya'nın Amerika Kolonileri	1765–1766	İthalat yapılmaması; boykotlar; vergi reddi; İngiliz ürünlerinin tüketilmemesi

Bu 41 vakada çok çeşitli taktikler kullanılmasına rağmen, sadece iki başlıkta kategorize edilebilir. Şiddetsiz taktikler ilkin, muhaliflerin aldığı riske göre kategorize edilebilir. Protesto veya destek amaçlı *toplanma taktikleri*, diktatörün şiddeti yönelteceği büyük hedefler oluşturdukları için yüksek risk taşır. Sosyal kurumlardan geri çekilme benzeri *yayılmış taktikler*, muhaliflere karşı şiddet kullanmak için fazla dağınık ve önemsiz hedefler oluşturdukları için daha düşük risklidir.

Şiddetsiz taktikleri kategorize etmenin ikinci bir yolu, tiranın taktiğe vereceği karşılığa bakılması olabilir. Genel grev benzeri icrai eylemler, tiranın, muhalifleri durmaya zorlamasını gerektiren taktiklerdir. Belirli ürün ve hizmetlere yönelik tüketici boykotları ise tiranın muhalifleri gündelik faaliyetlerine devam etmeye ikna etmesini gerektiren ihmal eylemleridir.

En başarılı sivil direniş kampanyaları, her kategoriden taktikleri kullanır. Tek bir taktiğe güvenerek başarıya ulaşan bir strateji oluşturmak mümkün değildir çünkü herkesin almaya gönüllü olduğu risk aynı değildir. Farklı taktikler kullanmak, tiranın itaatsizliğin bitişini

ödüllendirmesini ve direnişi cezalandırmasını zorlaştıran bir ikilem yaratır.

Farklı taktikler uygulamak direnişçilere stratejik avantaj sağlıyorsa, kimileri, “Bu karışıma neden sağduyulu bir şiddete dayalı bir dizi taktik eklemiyorsunuz?” diye sorabilir. Bu argüman genellikle, şiddetsiz çatışma geçici olarak ivme kaybettiğinde ve hayal kırıklığı

Bir sivil direniş kampanyasının, şiddete başvurmak isteyen müttefiklere karşı hoşgörülü olması gerektiğini savunan herkes yanılmaktadır.

arttığında ortaya çıkar. İşte bu nedenle, demokrasi yanlısı eylemcilerin her birinin, sivil direniş kampanyalarının şiddete dayalı ayaklanmalara göre çok daha başarılı olduğuna

ikna olmaları, bu noktayı tartışmaya ve savunmaya hazır olmaları gerekir.

Bazı durumlarda, sivil direniş hareketi şiddetsiz disipline bağlılığını sürdürürken, hareketin dışından şiddet kullanan bir grup veya direniş ortaya çıkar ve hareketin yanısıra şiddete başvurmaya başlar. Peki o zaman ne olur? Bu dinamik, şiddetsiz hareketin başarı şansına arttırılabilir mi?

Kimileri, şiddet kullanan grupların demokrasi yanlısı eylemcileri makul gösterdiği ve şiddet tehdidinin, yetkilileri daha “ılımlı” sivil direnişçilere ödün vermeye zorlayacak biçimde korkuttuğu için şiddetsiz hareketin başarı şansını artırabileceğini söylemektedir. Ancak, bu argüman tarih tarafından doğrulanmamıştır. Bilim insanları Erica Chenoweth ve Kurt Schock, 1900 ile 2006 yılları arasında hükümte köklü değişiklikler amaçlayan 106 şiddetsiz kampanya üstüne araştırma yaptılar.²⁰ Bu vakaların hiçbirinde, şiddet kullanan gruplarla (“şiddet yanlısı kanatlar” olarak da adlandırılır) bir arada varlık gösteren sivil direniş hareketinin yararına bir etki oluşmasına dair kanıt bulamadılar. Dahası, şiddet kullanan bir kanatla etkileşime girmenin olumsuz etkilerine dair çarpıcı istatistiksel kanıtlara ulaştılar. Örneğin, şiddet kullanan bir kanadı olan ortalama bir sivil direniş hareketi, şiddet yanlısı kanadı olmayan ortalama sivil direniş hareketinden yüzde 17 oranında daha küçüktü. Yüksek oranda sivil katılım, hareketin başarısını sağlayan önemli bir etken olduğuna

20 Erica Chenoweth ve Kurt Schock, “Eş Zamanlı Silahlı Mücadeleler Şiddetsiz Kitle Kampanyalarının Sonuçlarını Etkiler mi?” Mobilization: An International Quarterly 20, no. 4 (2015): 427–451.

göre, şiddet kullanan kanatların varlığı dolaylı olarak çatışmayı kazanma şansını düşürmüş olur.

Chenoweth ve Schock ayrıca şiddet kullanan kanatların varlığı ile muhalifler içerisindeki sürtüşmelerin düzeyinin yüksekliği arasında güçlü bir ilişki olduğunu saptadı. Şiddete dayalı taktikleri ve şiddetsiz taktikleri bir arada kullanmak, hareketin birlik içinde kalma olasılığını azaltır ve böylece de kazanma şansını düşürür. Üstelik şiddet kullanan kanatların varlığı, demokrasi yanlısı eylemcilerin baskıya maruz bırakılma olasılığını artırır; bu, harekete katılımı ve dolayısıyla başarı şansını daha da düşürür.

Chenoweth ve Schock'un şiddet ile sivil direnişin uyumsuzluğuna ilişkin bulguları şaşırtıcı değil. Şiddete dayalı ayaklanmalar ve sivil direniş kampanyaları birbiriyle çok çelişkili dinamiklerle yol alır. Sınırlı olarak kullanılan şiddetin varlığı bile sivil direniş kampanyasını etkili kılmak için ihtiyaç duyulan ivmeye zarar verir. Tiranların, insanları şiddet kullanmaları yönünde umutsuzca kışkırtmaları veya şiddeti körüklemek için ajan provokatörleri ("kışkırtıcı ajanlar") kullanmalarının bir nedeni budur.

Bir sivil direniş kampanyasının, şiddete başvurmak isteyen müttefiklere karşı hoşgörülü olması gerektiğini savunan herkes yanılmaktadır. Bu düzeyde "herkesi içine alma" argümanının işlevsel karşılığı, şiddetsiz çatışma fikrine yabancı güçleri bir sivil direniş kampanyasının orta yerine kabul etmek anlamına gelir. Şiddet kullanmaya istekli müttefiklere yaslanmak, şiddetsiz disiplini sürdürmekle kazanılan güveni ve netliği zedeleyecektir. Kampanya başarısının anahtarı olan tiranın önemli destekçilerinin bölünmesi ve taraf değiştirmesi, şiddet kullanan isyancıların mevcudiyeti ile ketlenir. Sağduyu bize, gizli müteredditler, saflarına geçmeyi arzuladıkları kişiler tarafından fiziksel zarar ve hatta ölümle tehdit edildiklerinde, kendilerini ifşa etmelerinin pek mümkün olmayacağını söyler.

Bir diğer soru, sabotajın şiddete dayalı bir taktik olarak mı yoksa şiddetsiz bir taktik olarak mı görülmesi gerektiğidir. Cevap; duruma bağlı olarak değişebilir. Bir tren yolunu yolcu treni varmadan hemen önce havaya uçurmak şiddete dayalı bir taktiktir. Ancak raylar havaya uçurulur ve bir tren geçmeden önce yeterince uyarı verilirse, bu şiddetsiz bir taktik olarak tanımlanabilir. Mülke zarar vermek ile insan hayatına, sağlığına ve fiziksel esenliğine risk teşkil eden sabotaj arasında gözle görünür bir çizgi vardır. Bu çizgi, gözetleme altyapısının alaşağı edilmesi alanında kolayca, net olarak çizilir. Kameraları devre

dışı bırakmak veya sosyal kontrolü sağlamak için tasarlanmış veri tabanlarına kötü amaçlı yazılım bulaştırmak hiç de şiddet olarak kabul edilemez. Tiran, aksamalara sebep oldukları için bu sabotaj eylemlerinin şiddet içerdiğini iddia edebilir ancak kitlesel protestolar, grevler ve boykotlar da tiranın meşruiyetine meydan okuyan aksamalar yaratmak için yapılır.

KONTROL LİSTESİ SORU #3

Sivil direniş kampanyası, taktikleri minimum riskle maksimum aksatma gerçekleştirecek biçimde art arda sıralıyor mu?

Muhalifler, aynı anda hem doğru taktikleri seçme hem de bu taktiklerin hangi dizilimle sürece yayılacağını belirleme zorluğuyla karşı karşıya kalırlar. Bu seçimlerin sonuçları son derece önemlidir. Başarıya ulaşan bir şiddetsiz çatışmanın ortalama süresi üç yıldır. Çatışmanın kısa vadede çözüleceğini varsaymak ve bir sonra ne geleceğini hesaba katmadan tek seferlik taktikler uygulamak başarısızlığa yol açabilir.

Önceki şiddetsiz taktiklerin başarısı veya başarısız olması, sonraki şiddetsiz taktiklerin etkisini bir dereceye kadar belirler. Aynı şiddetsiz taktiğin, kampanyanın farklı aşamalarında tiran üzerinde nasıl çok farklı biçimlerde baskı oluşturabildiği bu şekilde açıklanabilir. Çatışmanın ilk aşamalarında, genel grev örgütlemek için henüz erken olabilirse de sonraki aşamalarda kampanya için genel grev, belirleyici olabilir. Bu olgu 2000 yılında Sırbistan'da yaşanan olayları, 1989'da Çin'de ve 2003'te Venezuela'da yaşananlarla karşılaştırılarak açıklanabilir.

Sırbistan'da Başkan Slobodan Miloseviç'e karşı kullanılan, stratejik olarak art arda getirilen taktikler, Ekim 2000'de Miloseviç'in çöküşüne sebep oldu. Diktatörü Devirmek isimli belgeselde, Miloseviç'i koltuğundan eden, sonradan (bir iş makinesinin, Miloseviç'in propaganda merkezi haline gelmiş devlet televizyonu binasının karşısına dikildiği unutulmaz bir sahnenin ardından) Buldozer Devrimi adını alan mücadelenin önemli olayları tarih sırasıyla verilmiştir. Nitekim 5 Ekim 2000'de Belgrad'da yüz binlerce protestocu toplanmıştı.

Ancak bu olaylar kendiliğinden gerçekleşmedi. Bunlar, Sırp grupların icat ettiği, stratejik olarak planlanmış ve art arda sıralanmış kampanya taktiklerinin ulaştığı birikimdi. Bu süreç gençlerin

(ve öğrencilerin) liderliğinde iki yıl öncesinde kurulan, *Otpor!* (Direniş!) grubunun rejim karşıtı alaycı, mizahi etkinlikleri ve şakalarıyla başladı. Acımasız rejim, halkın korktuğu bir şey iken zamanla halkın alay konusu haline geldi. Otpor, yaptığı eğitimlerde stratejik planlamanın, özgün yaratıcı şiddetsiz eylemin ve şiddetsiz disiplinin sürdürülmesinin gerekliliğini vurguladı. Grup, bölünmüş durumdaki muhalefeti birleştirmede önemli bir rol oynadı ve Eylül 2000 cumhurbaşkanlığı seçimlerini *Gotov je!* ("İşi bitti!") kampanyasını başlattı. Aktivistler, iki milyondan fazla Gotov je! sloganlı çıkartma dağıttılar ve tüm ülkede rejim karşıtı duvar yazılamaları yaptılar. Muhalefet, direnişin yanına çekmek amacıyla polis ve orduyla iletişim kurdu. Milosevic seçimleri çalmaya kalkıştığında, halk buna hazırlanmıştı.

27 Eylül 2000'deki seçimlerden üç gün sonra Milosevic haksız yere, Kostunica'nın çoğunluk oyunu alamadığını ve bu nedenle sadece ikisinin yarışacağı bir seçim yapılması gerektiğini ileri sürdü. Şiddetsiz gösteriler öğrencilerin okula gitmeme eylemleriyle başladı ki bunlar daha sonra Miloseviç'in geri çekilmesini talep eden grevlere dönüşecekti. Kısa süre içerisinde diğer işçi grupları, ülkenin elektriğinin çoğunu üreten Kolubara bölgesindeki maden grevcilerine katıldı. Bu da Sırp nüfusun içerisindeki ulaşım işçilerinin kilit önemdeki otoyolları ve anayolları kapattığı genel bir greve evrildi. Grev, ülke çapında şehirleri ve kasabaları felç etti ve aynı anda pek çok şeyle uğraşmak zorunda kalan rejim güçlerinin zayıflamasına sebep oldu. 4 Ekim'de grev destekçileri, rejime sadık kalan polisin Kolubara grevini kırmasını engellerken, muhalefet Miloseviç'in istifasını isteyen ultimatomu yayınlıyordu. 5 Ekim'de, ülkenin dört bir yanından gelen tahmini bir milyon kadar insan Belgrad'da sokağa çıktı ve başkentteki şiddetsiz kitlesel gösteriye katıldı. Bir gün sonra, polisin artık rejimin yanında olmayacağı açıkça ortaya çıktığında, Miloseviç seçim yenilgisini kabul etti ve teslim oldu.

Çeşitli şiddetsiz taktiklerin tutarlı bir stratejik plan doğrultusunda sıralanamaması, sivil direniş kampanyalarının büyük başarısızlıklar yaşamasının temel nedenidir. Böyle bir plan olmadığında, hareketin tüm ülkede kitleselleşme olasılığı çok düşer.

Sivil direniş kampanyaları, çeşitli şiddet içermeyen taktiklerin tutarlı bir stratejik plan içinde sıralanamaması nedeniyle başarısız oluyor.

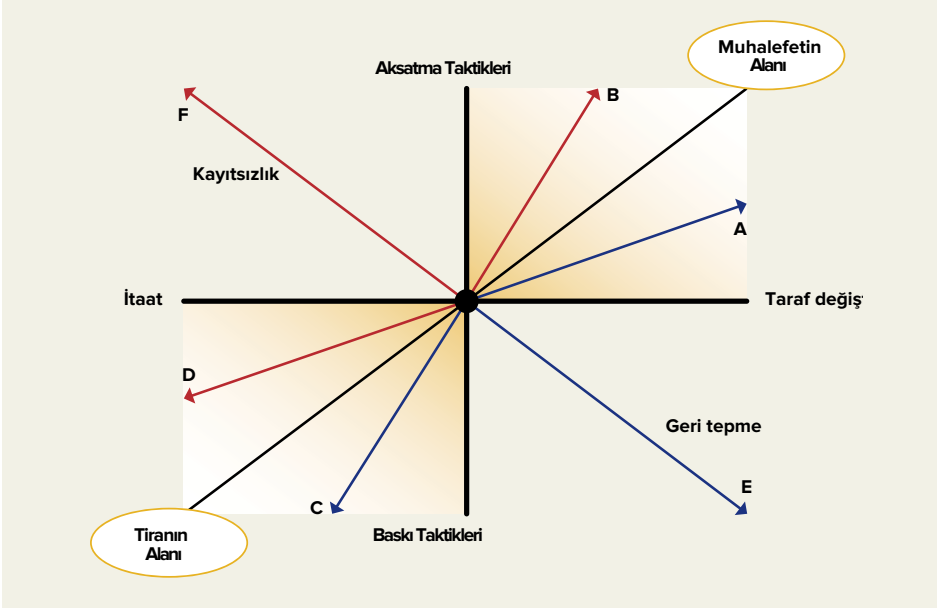
1989'daki Tiananmen protestoları ve 2002-2003'te Venezuela'daki genel grevden alınan dersler bu konuya en sık verilen örneklerdir.

Demokrasi yanlısı Çinli öğrenciler, birçok şehirde, öncelikle de başkentte, tek bir taktiğe yani sokak protestosuna yoğunlaştılar. Taktiğin sembolik bir gücü vardı ve muhaliflerin tüm kuvvetini belirli noktalarda yoğunlaştırması, rejime, onları izole etmek için daha büyük fırsat sağladı. Tiran, diğer şehirler ve bölgelerle iletişimlerini kesebildi, protestocuların etrafını kuşatabildi ve grubu kendisine sadık silahlı kuvvetlerle acımasız ve seri bir biçimde baskılayabildi. Aynı süreçte devlet, başkentteki öğrenciler için teröristler ve şiddet kullanan yağmacılar diyerek kara propaganda yapıyordu. Bugünden geçmişe bakıldığında, sivil direniş kampanyasında kazanılan ivmenin, taktiklerin çeşitlendirilememesi ve Pekin dışına taşınamaması nedeniyle kaybedildiğini görebiliyoruz.

Venezuela örneğinde, 2002 yılında siyasi muhalefet, Başkan Hugo Chavez'i yeni bir cumhurbaşkanlığı seçimi yapmaya zorlamak için grev başlattı. Şirketler ve sendika federasyonları tarafından yürütülen grev üç ay sürdü ve başarısızlıkla sonuçlandı. Özel televizyonlar, grevi günü gününe ve sansürsüz yayınlayarak ivmenin sürmesini sağladı. Grev daha başlangıçta devlete ait en büyük petrol şirketini sekteye uğrattı ancak halk arasında da bölünmelere yol açtı. Eylem, sıradan Venezuellalıların desteğini kazanamadı ve birçok işletme sahibi eyleme katılmamayı tercih etti. Chavez de kendi destekçilerini harekete geçirerek, Venezuelalıları etkileyen benzin ve temel gıda kıtlığının sorumlusu olarak grevcilerin gösterildiği, hükümet yanlısı ve grev karşıtı kitlesel mitingler düzenledi.

Venezuela hükümeti bir karşı atakla (2020'de Hong Kong'da olandan farklı bir biçimde), grev yapan yöneticileri, müdürleri ve çalışanları kovarak, işbaşı yapılabilmesi için sadık işçilerden oluşan grev kırıcıları işe almaya başladı. Rejimin grevi sona erdirmeye yönelik baskısı, başlangıçta rejime katılan daha küçük ve orta ölçekli işletmelerin, iflastan kaçınmak için bir bir yeniden açılması ve hükümet propagandası sonucunda, halkın grevcilere karşı harekete geçmesiyle arttı. Ordu Chavez'e bağlılığını korudu ve rejim, binlerce grevcinin işten atılması ve insanların tek tek hedef alınarak yapılan tutuklamalar da dahil olmak üzere yaygın, baskıcı önlemler olarak sonunda grevi bastırabildi.

ŞEKİL 14: Taktikleri İstenen Etkiye Uygun Olarak Önceliklemek

günümüzün demokrasi yanlısı aktivistine, Sırbistan, Çin ve Venezuela arasındaki farklı sonuçları açıklayarak tavsiyelerde bulunuyor:

...kitlesel bir hareketlenme öncesinde dikkatli planlama, örgütlenme, eğitim ve koalisyon geliştirme çalışması yapan hareketlerin insanları bir politik program veya strateji üzerine kafa yormadan sokağa döken hareketlere oranla daha fazla sayıda ve farklı kimliklerden taraftar kazanma olasılığı yüksektir.²¹

Chenoweth makalesinde, bu yüzyıl boyunca sivil direnişte iki çelişkili eğilime dikkat çeker: şiddetsiz çatışma vakalarının dramatik artışı ve bu çatışmaların başarı oranlarındaki önemli düşüş. Bu durum, ivmenin muhaliflerin tarafında olduğu Sırbistan gibi örneklerin daha nadir görülmesi ve ivmenin tiranların lehine olduğu Çin ve Venezuela gibi örneklerin daha sık görülmesiyle açıklanabilir.

Muhalifler ivmeyi korumak için şu taktiklere öncelik vermelidir:

- Tiranın en bel bağladığı kişilerin taraf değiştirmesi ile toplum-

21 Erica Chenoweth, "The Future of Nonviolent Resistance," (Şiddetsiz Direnişin Geleceği) *Journal of Democracy* 31, no. 3 (Temmuz 2020): 69–84.

sal düzendeki aksatmalar arasındaki ilişkiyi güçlendirin; ve

- Tiranın düzeni sağlamak için bel bağladığı itaat ile baskı arasındaki ilişkiyi zayıflatın.

Şiddetsiz çatışma, muhaliflerin ve tiranın alanında meydana gelen taktiksel karşılaşmaların toplamıdır. Bu karşılaşmaların sonuçları ne kadar sık mavi çizgiler alanına düşerse, muhaliflerin becerilerinin üstün gelme olasılığı o kadar yükselir. Sonuçlar kırmızı çizgilerin alanına düştüğünde, tiranın becerilerinin üstün geldiği anlamı çıkarılabilir.

Her çekişmenin ivmesini tanımlamak kolay olmasa da taraflar bunu açıkça hisseder. İvmeyi ölçmenin bir yolu, şiddetsiz çatışmadaki taktikleri başlatanın çoğunlukla kim olduğuna bakmaktır. Muhaliflerin bölgesinde başlatılan taktiklerde, muhalifler atakta, tiranlar ise savunmadadır. Aksi durumda yani tiranın alanında uygulamaya konan taktiklerde tiran saldırıda, muhalifler ise savunmadadır. Bu kavramsal çerçeve içerisinde ivme, en çok atağı yapmanın lehinedir.

Bununla birlikte ivmedeki artış yalnızca demokrasi yanlısı aktivistlerin çatışmalarda kullandığı şiddetsiz taktiklerin sıklığıyla ölçülemez. Gerek Venezuela, Hong Kong, Belarus, Rusya gerekse İran'da olsun, otokratlar daha fazla taktiğe, giderek daha da hızla başvuruyorlar. İşte başarı oranları bu sebeple düşüyor.

İvmeyi, her taktiksel karşılaşmanın karşı tarafta sebep olduğu kırılmalığa bakarak ölçebiliriz. Örneğin, aksatma çağrısında bulunan demokrasi yanlısı aktivistlerin kayıtsızlıkla karşılanması olasılığı nedir? Veya tiran daha yoğun bir baskıya başvurursa bunun geri tepme olasılığı nedir? Bu bağlamda ivmeyi anlamanın en iyi yolu muhalif ile tiran arasındaki kırılmalılık seviyelerindeki göreceli değişikliklere bakmaktır.

Şiddetsiz çatışmanın her noktasında, tiranın uyguladığı baskı geri tepmeden önce sivil direniş kampanyasının kayıtsızlık sebebiyle sönümlenmesi olasılığını değerlendirmek önemlidir. Kayıtsızlığa karşı en iyi koruma, küçük veya büyük karşılaşmalarla sürekli tiranın ensesinde olacak şekilde taktiksel temasların çeşitliliğini genişletmektir. Geri tepme yaratmanın en iyi yolu, tiranı insanların artık baskıya boyun eğmeyeceği kadar yoğun güç kullanmak durumunda bırakmaktır.

Muhalifler, taktikleri ve taktiklerin hangi sırayla art arda dizileceğini planlarken, şiddetsiz eylemde kullanılan tehditlerin

inandırıcılığını da değerlendiren yenilikçi bir yaklaşımı göz önünde bulundurmaktadır. Şiddetsiz çatışmadaki her bir taktik, kısa vadeli doğrudan baskı veya uzun vadeli dolaylı baskı veya her iki türden baskıyı bir arada oluşturabilir. Tiran zaten geçmişte şiddet kullanmış olduğu için, rejimden şiddet tehdidi geldiğinde, halk bu tehdidin gerçekleşeceğini varsayar. Buna karşılık insanlar şiddetsiz eylem tehdidini hemen inandırıcı bulmaz çünkü belirli bir şiddetsiz çatışmada taraf olan muhaliflerin geçmişte benzer taktikleri uygulama deneyimi pek yoktur. Muhalifler bir taktiği -örneğin boykot- ilk kez kullanmakla tehdit ettiklerinde inandırıcı bulunmayabilir.

Bunun istisnası, şiddetsiz çatışmalar sırasında en sık gerçekleşen taktik olan kitlesel protestolardır. Johannes Vüllers ve Elisa Schwarz'ın yazdığı "The Power of Words: State Reactions to Protest Announcements" (Kelimelerin Gücü: Protesto Çağrılarına Devletin Tepkisi) başlıklı yakın tarihli bir makalede belirtildiği üzere:

*Örgütler, protestoları gerçekleştirmeden önce genellikle farkındalığı harekete geçirmek, destekçi toplamak ve medyanın ilgisini çekmek için duyurular yapar.*²²

*FBir protesto duyurusu ile karşı karşıya kalan hükümetin üç farklı seçeneği vardır: (a) duyuruyu dikkate almamak, (b) protestonun gerçekleşmesini engellemek için önleyici tedbirler almak veya (c) protestonun gerçekleşmemesi için tavizler vermek.*²³

Tiran, protesto duyurusunu görmezden gelme riskini kabul etmez ve önleyici tedbirler de almazsa, taviz vermek zorunda kalır. Böyle bir durum, demokrasi yanlısı eylemcilere anında bir koz verir çünkü gizli müteredditler, tiranın rahatsızlığını ve güç kullanma konusundaki isteksizliğini fark edecektir.

Şimdi, tiranı tehdit etme imkanının grev, boykot gibi icrai ve ihmali diğer bir çok başka şiddetsiz taktiği de kapsayacak biçimde genişlediğini hayal edin.

Herhangi bir taktik daha önce güçlü bir biçimde uygulanmışsa ancak, tiran için müzakere yoluna gideceği inandırıcı bir tehdit oluşturur.

Hong Kong'daki muhaliflerin kullandığı oldukça etkili taktiklerden biri, Ağustos 2019'da havalimanının üç gün boyunca işgal

22 Johannes Vüllers and Elisa Schwarz, "The Power of Words: State Reaction to Protest Announcements," (Kelimelerin Gücü: Protesto Çağrılarına Devletin Tepkisi) Comparative Political Studies (Karşılaştırmalı Politik Çalışmalar Dergisi) 52, sayı, no. 3 (2019): 347.

23 Vüllers and Schwarz, "The Power of Words," (Kelimelerin gücü) 353.

edilmesi idi. Hong Kong Uluslararası Havalimanı'nı kapatma başarılarının bir sonucu olarak, artık istedikleri zaman herhangi bir havalimanında oturma eylemi yapma tehdidinde bulunabilirler. İşgali kendi şartlarına göre başlatabilir ve sonlandırabilirler. Hong Kong'daki demokrasi yanlısı aktivistler, bir yandan şiddetsiz disiplini sürdürürken, istedikleri gibi başlattıkları ve sonlandırdıkları taktikleri art arda dizebilir ve sonra bu taktikleri tehdit olarak kullanabilirler.

KONTROL LİSTESİ SORU #4

Sivil direniş kampanyası, dış desteği daha verimli hale getirmenin yollarını araştırıyor mu?

Muhalifler sıklıkla başarının eksik kalan halkasının dış destek olduğunu düşünürler. Bunun en yaygın tezahürü, durumun kötülüğünü tüm dünyanın görmesi için duyulan umutsuz arzudur.

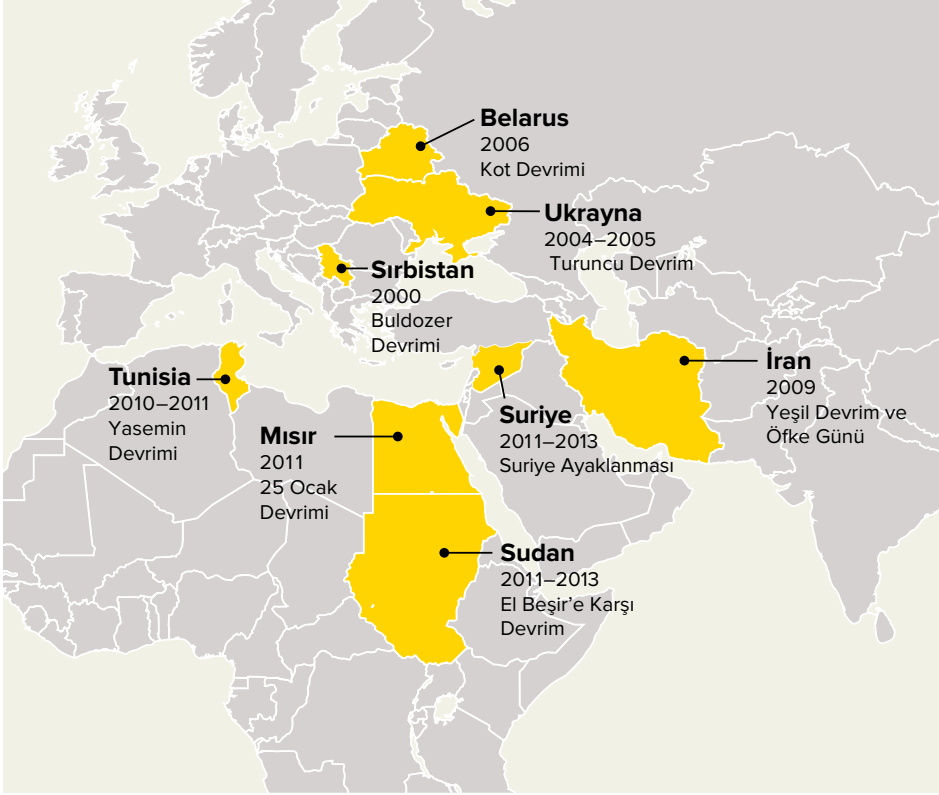
Erica Chenoweth ve Maria Stephan'ın çığır açan *The Role of External Support in Nonviolent Campaigns: Poisoned Chalice or Holy Grail?* (Şiddetsiz Kampanyalarda Dış Desteğin Rolü: Zehirli Kadeh mi Kutsal Kase mi?) çalışmasında dış desteğin, maksimalist (rejim değişikliği hedefleyen) şiddetsiz çatışmalara etkileri sistemli biçimde değerlendirilmiştir. Chenoweth ve Stephan, yirmi birinci yüzyıldaki her şiddetsiz çatışmada dış aktörlerin bulunduğunu ve bunların “yüksek katılım sağlama, şiddetsiz disiplininin sürdürülmesi, rejimin baskı uygulamaktan cayması ve güvenlik gücünün taraf değiştirmesi” gibi konularda fayda sağlayabileceğini saptadılar.²⁴ Bununla birlikte, sivil direniş kampanyalarının başarısız olmamak için dış destek almaya mecbur oldukları görüşünü kabul etmiyorlar

Bu inceleme, bu alandaki ilk çalışmadır. Daha önceki tüm çalışmalar, daha genel olarak tiranın otoritesine doğrudan karşı çıkan demokratik veya yarı demokratik toplumsal hareketlere ve silahlı isyanlara dışarıdan verilen desteğe odaklanmıştır.

İncelemenin nicel kısmı bütün dünyada, 67'si 2000 ile 2014 yılları arasında ve bir tanesi bu zaman aralığında yer almamakla birlikte tarihsel değeri sebebiyle çalışmaya dahil edilen (Güney Afrika) toplam 68 maksimalist şiddetsiz kampanyaya verilen, kamuya açık

²⁴ Erica Chenoweth and Maria J. Stephan, *The Role of External Support in Nonviolent Campaigns: Poisoned Chalice or Holy Grail?* (Washington, DC: ICNC Press, 2021), 1.

ŞEKİL 15: 21. yy Başlarından Sekiz Kampanyanın Tarihi

25.000 dış desteğin orijinal veri analizini içeriyor.

Chenoweth ve Stephan'ın çalışmasının nitel kısmı, sekiz kampanyadaki önemli paydaşlar, bağışçılar, karar vericiler, gazeteciler, insan hakları savunucuları ve diğerleriyle yapılmış seksen röportajı içeriyor.

Çalışmada bahsedilen nitel ve nicel veriler birleştirilerek, şunlar ele alınıyor:

- Desteğin Zamanlaması (bkz. Tablo 8)
- Destek Türleri (bkz. Tablo 9)
- Destekçi Türleri (bkz. Tablo 10)
- Alıcı Türleri (bkz. Tablo 11)

Tablo 8-11'de, veriler dış desteğin "yüksek katılım sağlama, şiddetsiz disiplininin sürdürülmesi, rejimin baskı uygulamaktan cayması ve güvenlik gücünün taraf değiştirmesi" gibi konularda nasıl fayda sağlayacağını gösterecek biçimde düzenlenmiştir.²⁵

25 Chenoweth and Stephan, *The Role of External Support*, 18.

Bu sıradışı veri ansiklopedisi, demokrasi yanlısı aktivistlerin kendileri için en umut verici dış destek olanaklarını kapsamlı ve kesin bir şekilde belirlemesine olanak tanır. Chenoweth ve Stephan, bu bulgularına dayanarak dokuz genel gözlem sunar:

- *Son yirmi yılda kayda değer bir uluslararası ilgi ve katılımın olmadığı şiddetsiz başkaldırı sayısı çok az....*
- *Sivil topluma ve demokratik kurumlara uzun vadeli yatırımların yapılması, şiddetsiz hareketlerin toplumsal temellerini güçlendirebilir....*
- *Aktivistlerin, hareketlilik en üst seviyeye ulaşmadan önce eğitim almaları halinde yüksek katılım sayılarına ulaşan, can kaybının daha düşük olduğu ve hasmından daha fazla ayrılmaların gerçekleştiği bir kampanya yürütmeleri çok daha olasıdır. Eğitim, beceri geliştirme konusunda önemli olanaklar sağlar ancak belki daha da önemlisi, ilişkiler geliştirme, karşılıklı öğrenme ve stratejik planlama için alan açabilir.*
- *Siyasi, diplomatik ve güvenli bağlantılar aracılığıyla rejimin baskısını azaltmak, insanlara şiddetsiz örgütlenme ve harekete geçebilme ortamı sağlayan temel bir destek biçimidir....*
- *Bir genelleme yaparsak, yabancı hükümetlerin kampanyaya verdiği destek çoğunlukla dolaylı bir fayda sağlıyor gibi görünmekte. Ancak bu bulgu, hükümetlerin doğrudan desteği, hareketin kazanmasını sağlar anlamına gelmiyor...*
- *Eşzamanlı olarak silahlı gruplara da dış destek verilmesi şiddetsiz hareketlere pek çok biçimde zarar verir...*
- *Baskıcı rejimler genellikle güçlü müttefiklerinin dış desteğinden yararlanır ve bu durum aktivistler için önemli bir zorluk teşkil eder...*
- *Harekete doğrudan fon sağlamanın hareketin nitelikleri veya sonuçlar üzerinde çok az etkisi vardır.... Hareketlerin en çok işine yarayan hibeler, bürokratik engelleri en aza indiren esnek bağışçı fonlarıdır.*
- *Şiddetsiz kampanyaları etkili bir şekilde destekleyebilmek ve güçlendirebilmek için bağışçıların eşgüdüm içerisinde olmaları önem-*

*lidir.... Böylece dış desteğin sadece kime, neye verildiğini değil, nasıl verildiğini de anlayabiliriz. Birlik ve uyum, hareketler için olduğu kadar bağışçılar için de önemlidir....*²⁶

Bu çalışma, hangi dış destek fırsatlarından yararlanılabileceğini ortaya koyarken bu girişimlerden sadece birine ilişkin uyarıda bulunmamıştır çünkü: “eğitim desteği, tüm diğer destek türlerine oranla şiddetsiz kampanyalara daha kalıcı biçimde fayda sağlar.”²⁷

Dünyanın yeni ve eski tiranlarının “emekli olması” için demokrasi yanlısı eylemcilerin daha rekabetçi hale gelmesi gerektiği açıktır. Mümkün olduğu kadar çok muhalifi insanca eğitmekten kimseye zarar gelmez. Bilginin bu biçimde, etkili pozisyonlardaki yüz binlerce demokrasi yanlısı aktiviste aktarılması, tiranlığı zayıflatmak için insanlığa büyük bir fırsat sağlayabilir. Dünya çapında gösterilen çabaların odak noktası bu olmalıdır - özellikle temel destek sağlayan devlet dışı aktörler için.

TABLO 8: Desteğin Zamanlaması

■ **Kampanya Öncesi:** Kampanya öncesindeki beş yıl içerisinde başlayan dış destekler. Örneğin, basın özgürlüğünü korumak için medya kuruluşlarına mali yardım, aktivist öğrenciler için eğitim atölyeleri veya seçimlerden önce anket yapabilmeleri için işçilere bilgisayarlar veya cep telefonları sağlamak.

■ **Kampanya Doruktayken:** İKitlesele hareketlilik süreci sırasında başlayan dış destekler - yani en az 1000 kadar katılımcının harekete geçtiği ve hareketin parçası olmaya devam ettiği gözlenen maksimalist kampanyalar. Örneğin, sivil hakları savunan sivil toplum gruplarına küçük hibeler, hapisteki insan hakları savunucularına hukuk sal destek veya muhalefete gösterilen destek ve dayanışmayı ifade eden diplomatik hamleler.

■ **Kampanya Sonrası:** IGerek başarı kazanılan (yani, mevcut ulusal liderin görevden uzaklaştırıldığı veya bölgesel bağımsızlığın kazanıldığı) gerek başarısızlıkla sonuçlanan (yani, kampanyanın görünürdeki katılımcılarının 1000 kişinin altına düştüğü) durumlarda, kampanyanın sona ermesinden sonraki iki yıllık dönem içerisinde başlayan dış destekler. Örneğin, anayasal reformlarla ilgili diyalog oturumlarında arabuluculuk, demokratik reformları desteklemek için ekonomik destek veya geçiş dönemi adalet sürecini başlatma çağırısı.

26 Chenoweth and Stephan, *The Role of External Support*, 1-3.

27 Ibid., 5.

TABLO 9: Destek Türleri

■ **Mali** Doğrudan para yardımı (örneğin, küçük veya büyük hibeler, burslar, nakit para, kredi, grev fonları, yasal fonlar, gıda, ilaç, borç erteleme vb.). *Örnek: 1997-2001 yılları arasında Meksika demokrasisinde, demokratik katılım ve sivil toplumda yerel halkın temsil edilmesini desteklemek için (kampanya öncesi destek, Calderon karşıtı hareket, Meksika) Finlandiya 13,236 ABD Doları ayırmıştır.*

■ **Ahlaki/sembolik** Şiddetsiz dayanışma eylemleri (örneğin, dijital kampanya veya dijital savunuculuk, grup adına kendi ülkesinde harekete geçmek, aktivistlerin amacını ve çalışmalarını tanıtmak, ödül vermek, ülkeyi ziyaret etmek, ABD Büyükelçisi Robert Ford'un Temmuz 2011'de Suriyelilerle birlikte yürümesi örneğinde olduğu gibi doğrudan, ülkedeki kampanyaya katılmak). *Örnek: Uluslararası Af Örgütü, 18 Ağustos 2000'de, seçim protestoları sırasında gözaltına alındıktan sonra kendilerinden haber alınamayan iki kişi adına destek mektupları yazılması için kamuya açık bir çağrı yayınladı (Kampanya doruktaiken verilen destek, Fujimori karşıtı kampanya, Peru).*

■ **Teknik Destek** Planlama, lojistik, istihbarat, koordinasyon, eylemcileri bir araya getirme, arka plan araştırması yürütme ve yayınlama ve kampanyayla ilgili işlerin gerçekleştirilmesiyle ilgili destekler (örneğin, aktivistleri birbiriyle temasa geçirmek, yaklaşan baskıya ilişkin uyarılarda bulunmak, kendisi yürütmese bile eğitim ve organizasyon için fiziksel alan sağlamak ve durumun stratejik analizini hazırlamak, doğrudan hukuki destek sunmak, doğrudan tıbbi destek sağlamak). Ekipman sağlanması (örneğin, cep telefonları, bilgisayarlar, kameralar), basım işleri, kitaplar ve makaleler, çeviriler. İlişki geliştirme veya ilişki geliştirme amacıyla bir araya gelme. *Örnek: Britanya hükümeti, Ukrayna'da 2002 - 2005 yılları arasında gazetecilerin, politikacıların, işletmelerin, avukatların, yargıçların ve STÖ liderlerinin işbirliği ve eğitimi için bağımsız bir medya merkezi kurulması için 800.000 İngiliz Poundu destek vermeyi taahhüt etti, (kampanya doruktaiken verilen destek, Turuncu Devrim, Ukrayna).*

■ **Eğitim** Liderlik, örgütsel kapasite geliştirme, işçi örgütlenmesi, hareket, hukuk ve sağlık eğitimleri sağlanması. Bu kategorinin, destekçinin, aktivistleri doğrudan eğitmesini demek olduğunu unutmayın (yani teknik destek olarak kodlanan eğitim için alan sağlamak ile karıştırılmamalı). *Örnek: Slovak Akademik Bilgi Ajansı ve Özgürlük Evi, Mart 1999'da Bratislava'da OK'98 kampanyasının liderleri ile Ukrayna, Hırvatistan, Sırbistan, Belarus, Rusya, Kırgızistan, Kafkasya ve Litvanya'dan 35 katılımcının olduğu bir seminer düzenledi. Seminerin amacı, Slovakya'daki STÖ'lerin, yurttaşların kamusal işlere katılımını artırma deneyimlerini katılımcılara tanıtmaktı. Seminerin büyük bölümü hala otoriter rejimlerle mücadele eden ve Slovakya'nın 1999 deneyiminden en iyi şekilde yararlanabilecek, Hırvatistan ve Yugoslavya'dan gelen katılımcılar için tasarlandı (kampanya öncesi destek, Buldozer Devrimi, Sırbistan).*

■ **Şiddetsiz sivil koruma** Koruyucu refakat, şiddetsiz müdahale, izleme, çatışma tarafları arasında arabuluculuk, rejimin yaptıklarını, ateşkes ve diğer yerel koşulları izleme. *Örnek: Gazetecileri Koruma Komitesi 2012’de hükümetin gerçekleştirdiği ilk Suriyeli gazeteci cinayetlerini detaylandıran bir rapor yayınladı ve zulmü anlattı (kampanya doruktayken verilen destek, Suriye Ayaklanması).*

■ **Rejime karşı yaptırımlar** Rejimin kampanyaya yönelik eylemlerine, doğrudan aktif yaptırımlarla (örneğin, ikili veya çok taraflı somut yaptırımlarla) yanıt vermek. Seyahat yasakları, toplantılardan dışlama, mal varlıklarının dondurulması, silah ambargolarını veya diğer önlemleri (örneğin, ırkçılığa karşı Güney Afrika’dan çekilen çok uluslu şirketler vb.) içerir. *Örnek: 1985’te Melbourne’deki sendikacılar, Güney Afrika’daki sendikacıların serbest bırakılması için fidye olarak Güney Afrika mühendislik malzemelerini fiilen alıkoydular, (kampanya doruktayken verilen destek, Irkçılık karşıtı kampanya, Güney Afrika).*

■ **Taraf değiştirenlere güvenli geçiş** Rejim elitlerinin kampanya tarafına geçmesi veya ülkeyi terk etmesi için sığınma, af, emekli ikramiyesi veya diğer teşvikleri sağlamak. *Örnek: 2010’da ABD, Kazakistan ve Rusya devlet başkanları, Geçici Devlet Başkanı Kurmanbek Bakiyev’in çekilmesi için ortaklaşa müzakere ettiler (kampanya doruktayken verilen destek, Geçici Hükümet karşıtı kampanya, Kırgızistan).*

■ **Baskıyı önleme/hafifletme** Aktivistler için güvenli bölgeler sağlamak, aktivistlere iltica hakkı tanımak veya mülteci statüsü vermek, hapisanedeki aktivistlerin serbest bırakılmasını talep etmek, aktivistlerin haklarının ihlal edilmesi durumunda yapılan ihlalleri duyurmak veya diplomatik mesele haline getirmek, (dava açmak, savaş suçlularını tutuklamak ve yargılamak vb.), askeri yardım sevk engellemek veya geciktirmek. *Örnek: Hindistan hükümeti, 2003–2008 yılları arasında Gayoom rejimi tarafından demokrasi yanlısı protestoculara uygulanan baskıyla ilgili endişelerini dile getirdi, (kampanya doruktayken verilen destek, Gayoom karşıtı kampanya, Maldivler).*

■ **Destegın Çekilmesi** Herhangi bir müttefiğin, hükümete verdiği maddi desteği geri çekmesi (örneğin, ABD Başkanı Reagan’ın Marcos yönetimindeki Filipinler’e yapılmakta olan yardımı azaltma tehdidi, ABD’nin 2013 yılı ortalarında Mısır’a yardımı durdurması). *Örnek: 1985’te Fransa, büyükelçisini geri çağırdı, Güney Afrika’daki yeni yatırımları engelleyeceğini duyurdu, ayrıca, Güney Afrika’nın ırk ayrımcılığına dayalı apartheid politikalarına ilişkin Güney Afrika’yı kınayan ve ırkçılığa karşı karşı ortak uluslararası eylem çağrısında bulunan bir karar taslağını BM Güvenlik Konseyi’ne sunacağını söyledi. (kampanya doruktayken verilen destek, ırkçılık karşıtı hareket, Güney Afrika).*

TABLO 10: Destekçi Türleri

■ **Uluslararası sivil toplum örgütleri (INGO)** Diğer ülkelerdeki insanlara destek olmak amacıyla faaliyetlerde bulunan yasal olarak kurulmuş özel örgütler. Savunuculuk örgütlerini (örneğin, Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hakları İzleme Örgütü, Şiddetsiz Barış Gücü, International Fellowship of Reconciliation), vakıflar ve hayırsever kuruluşları (örneğin, Açık Toplum, Uluslararası Şiddetsiz Çatışmalar Merkezi, Uluslararası Şiddetsizlik), insani yardım örgütlerini (örneğin, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay), eğitim veya öğretim gruplarını (örneğin, CANVAS, Rhize) ve dini örgütleri (örneğin, Katolik Yardım Hizmetleri) sayılabilir. *Örnekler: Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hakları İzleme Örgütü, Maldivler Seçim İzleme Örgütü, Ulusal Demokratik Enstitü, Uluslararası Cumhuriyetçi Enstitü, Gazetecileri Koruma Komitesi.*

■ **Diaspora grupları** Yurt dışında yaşayan ve anavatanlarındaki insanlar adına savunuculuk yapan kişilerden oluşan topluluklar (örneğin, Kanada’da Tamlar, Amerika Birleşik Devletleri’nde Sudanlılar). *Örnekler: Kuveyt’teki Lübnanlılar, Gürcistan’daki Suriyeli göçmenler, Malavi Diaspora Forumu.*

■ **Üniversite/öğrenci grupları** Savunuculuk faaliyetlerinde bulunan her türlü öğrenci grupları, eğitimci ve entelektüel grupları (örneğin, Timorlu aktivistler adına savunuculuk yapan Endonezyalı öğrenciler). *Örnekler: McGill Üniversitesi öğrencileri, Harvard Üniversitesi öğrencileri, Irkçı yasalara ve Irkçılığa Karşı DC Koalisyonu, birçok üniversitedeki İranlı öğrenciler.*

■ **Ulusötesi dayanışma ağı** Diğer ülkelerdeki mücadeleleri desteklemek için harekete geçen aktivistlerden oluşan formel veya informal topluluklar. Genellikle (ama her zaman değil) Küresel Güney’deki gruplar adına harekete geçen Küresel Kuzey’deki gruplardır (örneğin, Güney Afrika’daki Irkçılık karşıtı hareketi desteklemek için harekete geçen Amerikalı ünlüler). Başka ülkelerdeki hareketler (örneğin, 2011’de Wisconsin’deki eylemci işçilere pizza gönderen Mısırlı 6 Nisan aktivistleri). Farklı başlık altında kodlanan ulusötesi sendikalar veya örgütlü işçi grupları bu kategorinin dışındadır (aşağıya bakınız). *Örnekler: Kanada Seçim Gözlemcileri, Amerikan Afrika Komitesi, Tunus Demokratik Kadınlar Derneği, FEMEN.*

■ **Bireyler** Bireysel kapasitesiyle hareket eden kişiler (örneğin, Nobel Barış Ödülü Sahibi olan bir kişi, hak savunucusu bir ünlü, bir finansör). Başka herhangi bir başlık altındaki örgütlü bir grubun içerisinde rolü gereğince hareket eden kişiler bu kategorinin dışındadır. *Örnekler: Dalai Lama, Desmond Tutu, Elie Wiesel, Betty Williams.*

■ **Uluslararası devlet örgütleri** Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Uluslararası Çalışma Örgütü veya Uluslararası Ceza Mahkemesi gibi çok taraflı devlet örgütleri. Avrupa Birliği gibi bölgesel örgütleri içerir. *Örnekler: UNICEF, UNDP, AGİT, NATO, AK, Dünya Bankası, IMF.*

■ **Şirketler** Bir şirket veya firma. Tipik olarak, Shell Oil, General Motors, AT&T veya Nike gibi çok uluslu şirketler. *Örnekler: Barclays, Motorola, Twitter, DigitalGlobe, Columbia Pictures, Google Ideas.*

■ **Yabancı hükümetler** Bir yabancı hükümet (ör. Birleşik Devletler Hükümeti), yabancı bir hükümet içindeki bir kurum (ör. ABD Dışişleri Bakanlığı) veya yabancı bir hükümet adına hareket eden kişi (ör. ABD Dışişleri Bakanı). *Örnekler: ABD, Almanya, İspanya, Hollanda, Norveç, İsveç, Rusya, Fransa, Hindistan.*

■ **Ulusötesi işçi örgütleri/sendikaları** Ulusötesi ve devlet dışı işçi grupları (örneğin, AFL-CIO). uluslararası bir devlet örgütü olan Uluslararası Çalışma Örgütü bu kategoriye dahil değildir. *Örnekler: Operatif Ressamlar ve Dekoratörler Sendikası, Çekoslovakya Sendikalar Merkez Konseyi, AFL-CIO, Güney Afrika Sendikalar Kongresi (COSATU), Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu, Dayanışma Merkezi.*

■ **Asi/paramiliter/milis gruplar** Alke içinden veya dışından devlet dışı veya devletle bağlantılı silahlı aktörler (örneğin, Güney Afrika ırkçılık karşıtı eylemcilere tavsiyelerde bulunan Vietnamlı isyancılar). *Örnekler: Hamas, Hizbullah, FARC.*

■ **Medya** Hareketin doğrudan haberini yapan formel ve informal medya örgütleri. *Örnekler: Omroep voor Radio Freedom (Radyo Özgürlüğü için Yayıncılar), Pan African Haber Ajansı, The Guardian, Morning Star, Demokratik Burma'nın Sesi.*

TABLO 11: Alıcı Türleri

■ **Sivil toplum örgütleri (STÖ)** Yasal olarak kurulmuş sivil toplum örgütleri. Yerel veya uluslar ötesi savunuculuk örgütleri (örneğin, Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hakları İzleme Örgütü, Şiddetsiz Barış Gücü, International Fellowship of Reconciliation), vakıflar ve hayırsever örgütler (örneğin, Açık Toplum, Uluslararası Şiddetsiz Çatışmalar Merkezi, Uluslararası Şiddetsizlik), insani yardım örgütleri (örneğin, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay), eğitim veya öğretim grupları (örneğin, CANVAS, Rhize) ve dini gruplar ve kurumlar (örneğin, Katolik Yardım Hizmetleri) sayılabilir. Bunlar devlete bağlı veya bağımsız STÖ'ler olabilir. *Örnekler: Zambiya STÖ'leri, Bağımsız Elektronik Medya Derneği, Hür Seçimler ve Demokrasi Merkezi, İzlaz 2000, Lübnan Kızıl Haçı.*

■ **Üniversite / öğrenci grubu** Savunuculuk faaliyetinde bulunan resmi veya gayri resmi öğrenci, eğitimci ve entelektüel grupları (örneğin, insan haklarını savunan Endonezyalı öğrenciler). *Örnekler: Togo öğrenci grupları, UNESCO Proje Okullarından Öğrenciler, Tunus Üniversite Mezunları, Haiti gençlik grupları.*

■ **Bireyler** Bireysel kapasitesiyle hareket eden kişiler (örneğin, Nobel Barış Ödülü Sahibi olan bir kişi, savunuculuk yapan bir ünlü, bir finansör). Başka herhangi bir başlık altındaki örgütlü bir grubun içerisinde rolü gereğince hareket eden kişiler bu kategorinin dışındadır. *Örnekler: Blog yayını yapan Win Zaw Naing, Zarganar (Burma'nın en ünlü komedyeni), eski Başbakan Abd Al-Karim Al-Iryani, bir UNDP Beyrut stajyeri, tanınmadık kişiler.*

■ **İş dünyası veya şirketler** Yerel bir işletme veya şirket. Tipik olarak, ülkede bulunan hareket ile ilişkili küçük ve orta ölçekli işletmeler. Bunlar devlete ait veya bağımsız olabilir. *Örnekler: Güney Afrikalı siyahi işadamları, Tunus Süt Ürünleri Sektörü, Ukraynalı Telekritika.*

■ **Hükümet** Hükümetler veya hükümet unsurları (örneğin Mısır Hükümeti), bir hükümet içindeki bir kurum (örneğin Mısır ordusu) veya bir hükümet adına hareket eden bir şahıs (örneğin Mısır ordusu genelkurmay başkanı). *Örnekler: Tayland hükümeti, Nepal hükümeti, Beyaz Rusya hükümeti.*

■ **İşçi örgütü / sendika** Örgütlenmiş işçi grupları (ör. sendikalar). Bunlar devlet yanlısı veya bağımsız olabilir. *Örnekler: Ukrayna Bağımsız Medya Sendikası ve Ukrayna Ulusal Gazeteciler Sendikası, Bolivya İşçi Partisi, Belarus işçi sendikaları, Güney Afrika Ticaret Birliği Meclisi.*

■ **Asi/paramiliter/milis gruplar** Ülke içinden veya dışından, devlet dışı veya devletle bağlantılı silahlı aktörler (örneğin, Güney Afrika ırkçılık karşıtı eylemcilere tavsiyelerde bulunan Vietnamlı isyancılar). *Örnekler: Sudan Devrimci Cephesi, Polisario Cephesi, Batı Papua isyancıları.*

■ **Yerel medya** Hareketin doğrudan haberini yapan resmi veya gayri resmi medya örgütleri. Devlete ait veya bağımsız olabilir. *Örnekler: Charter-97, Radi B92, Bağımsız Elektronik Medya Derneği (ANEM), Lübnan Yayın Kurumu.*

■ **Muhalefet partileri** Ülkede faaliyet gösteren yasal siyasi muhalefet partileri. *Örnekler: Zajedno Koalisyonu, Afrika Ulusal Kongresi, Nepal Maoist Partisi, Sudan Kongre Partisi, Awami Ligi.*

■ **Hareketin içerisindeki aktivistler** Yukarıdaki kategorilerin herhangi birinin bağlamı dışında doğrudan destek alan aktivistler, hareket liderleri ve taban gruplarını oluşturan siviller. *Örnekler: Güney Afrika, Zambiya, Ukrayna, Tunus, Yemen, Mısır, İran'daki hareket aktivistleri.*

■ **Belirsiz** Destek alındığına dair kanıt bulunan, ancak destekle ilgili mevcut bilgilerin çok genel olması dolayısıyla alıcının belirlenemediği durumlar. *Örnekler: Suriye, Fas, Moritanya, Togo, Tunus, Ukrayna, Güney Afrika, Lübnan, Burma, Tayland'da kimliği belirsiz alıcılar.*

■ **Diğer** Bu kategorilerin dışında kalan destek almış bütün diğer gruplar. *Örnekler: Zambiya'daki geleneksel liderler, Sırbistan'daki yerel azınlık grupları, Filipinler'deki Lakas Topluluğu, Bolivya'daki Gaz Savaşı Kurbanlarının akrabaları, Taylandlı kadın liderler.*

Bir hareketin ne kadar dayanıklı olduğunu ölçmek söz konusu olduğunda en önemli şey sayılardır.

Tiranlar, sivil direnişe katılım ne kadar fazla olursa, kullanacakları şiddete dayalı baskının o kadar etkisiz olacağını ve kitleyi kontrol altına alma olasılığının aynı oranda azalacağını çok iyi bilirler.

Muhalifler Çatışmayı Nasıl Yönetiyor

KONTROL LİSTESİ SORU #5

Tiranlığa karşı çıkan yurttaşların sayısı ve çeşitliliği artabilir mi?

Hareket liderlerinin şiddetsiz çatışma süresince takip etmesi ve canlı tutması gereken en önemli değişkenlerden biri sivillerin katılımıdır. Sivil direnişe katılan insanların sayısında ve çeşitliliğindeki değişim, ivmenin tirandan mı yoksa muhaliflerden yana mı olduğunu gösteren bir barometredir.

Bir kampanya kendine özgü becerilere, fırsatlara ve kaynaklara sahip yeni grupları kapsamına alarak destekçi tabanını genişlettikçe taktiklerini zenginleştirir ve tirana karşı yeni cepheler açabilir. Örneğin, fabrika işçileri greve gidebilir (birinci cephe) ve sonra madenciler iş bırakarak onlara katılabilir (ikinci cephe). Öğrenciler dersleri boykot edebilirler (üçüncü cephe). Çiftçiler, farklı coğrafi bölgelerde gıda tedarik zincirini bozabilir (dördüncü cephe). Çatışma ilerledikçe (örn; sağlık hizmeti ve spor etkinlikleri gibi) açılan cephelerde giderek daha fazla yeni taktik eklenebilir. Zaman zaman, farklı alanlarda kaynaklara erişimi engellenen tiran, bu kaynakları giderek daha idareli kullanmak zorunda kalırken sivil direnişin çekirdek ekibinin kendi ağları ve kaynakları işlemeye devam eder.

Gruplar diktatörün kendi ağlarına ve kaynaklarına erişimini engelleyebilecekleri gibi bu yeteneklerini, büyümekte olan bir sivil direniş kampanyasının hizmetine de sunabilirler. Bunun bir yolu hareketin destekçilerinin, rejimin süregiden baskısına alternatif sosyal, ekonomik ve politik paralel yapılar oluşturmak amacıyla birlikte çalışması olabilir. Katılım arttıkça, bu alternatif kurumlar

bir hareketin gücü ve dayanıklılığının temeli haline gelir ve özellikle demokratik bir geçiş sürecine yaklaşıırken, hareketin elde ettiği kazanımları istikrarlı hale getirme ve sağlamlaştırma konusunda kritik bir rol oynayabilirler.²⁸

Yüksek sivil katılım oranları, tiranı ayakta tutan destekçilerde kopmalar olması olasılığını artırır. Bir kampanyaya ne kadar çok insan katılırsa, karşı tarafın kilit önemdeki destekçileriyle o kadar fazla bağlantı kurulur. Memurlar, politikacılar, güvenlik güçleri mensupları, rejimden nemalanan iş insanları, yargı mensupları ve devlet medyasında çalışan gazeteciler şiddetsiz çatışmalara katılan birilerini tanıyor olabilir. Çevrelerindeki insanların onları diktatörlükten nemalanmaları nedeniyle ayıplaması, tutumlarını etkiler. Kampanyaya sempati duyan ve tiranı eleştiren aile ferdi, arkadaş, meslektaş, dini önder ve değer verdikleri diğer kişiler ne kadar artarsa, tirana sadakatlarında azalma olasılığı o kadar artar.

Kadınların sivil direnişte özel bir rolü olagelmıştır. Geçmişteki kampanyalarda kadınlar, genel olarak sanıldığından daha önemli rol oynadılar. 1949 ve 2013 yılları arasında askeri açıdan daha güçlü olan bir yabancı işgalciye, sömürgeciye veya baskıcı iç rejime karşı başarıyla sonuçlanan en az 95 şiddetsiz kampanyada kadınlar ön saflarda yer aldı (bkz. Tablo 12). The Women in Resistance (Direnen Kadınlar- WiRe) veri seti “kadınların katılımı ile direniş kampanyalarının başarısının yüksek oranda ilişkili olduğunu” gösteriyor.²⁹ Kadınların katılımıyla halkın katılım düzeyi yükselir, ordudakilerin rejimden kopma olasılığı artar ve şiddetsiz disiplini devam ettirme olasılığı güçlenir. Nitekim kadınların ön saflarda yer almaması halinde sivil direnişin başarısız olma olasılığı yüzde 24 daha fazladır.³⁰

28 Aynı zamanda bkz; Maciej Bartkowski tarafından yazılan, 13, Haziran 2018 tarihinde Minds of the Movement isimli blogda yayınlanan “Alternative Institution- Building as Civil Resistance” (Bir Sivil Direniş olarak Alternatif Kurumların İnşası)- https://www.nonviolent-conflict.org/blog_post/alternative-institution-building-civil-resistance/.

29 Erica Chenoweth, Conor Seyle ve Sahana Dharmapuri, Women’s Participation and the Fate of Nonviolent Campaigns: A Report on the Women in Resistance (WiRe) (Kadınların katılımı ve Şiddetsiz Kampanyaların Kaderi: Direnen Kadınlara İlişkin Rapor) veri seti (Politika Özeti). Broomfield, CO: One Earth Future, Ekim 2019. <https://oneearthfuture.org/publication/womens-participation-and-fate-nonviolent-campaigns>

30 Aynı yerde.

TABLO 12: 1949–2013 Arasında Yabancı veya Yereldeki Tiranlıklara Karşı Kadınların Ön Saflarda Katıldığı Önemli 95 Başarılı Sivil Direniş Kampanyası³¹

Kampanya	Yer	Başlangıç	Bitiş	Hedef
Konvansiyonel Halk Partisi hareketi	Gana	1949	1957	İngiliz yönetimi
Jimenez karşıtı kampanya	Venezuela	1958	1958	Jimenez diktatörlüğü
Nisan Devrimi	Güney Kore	1960	1960	Rhee rejimi
Zambiya- bağımsızlık hareketi	Zambiya	1961	1963	İngiliz yönetimi
Karamanlis karşıtı kampanya	Yunanistan	1963	1963	Karamanlis rejimi
Huong karşıtı kampanya	Güney Viet-nam	1964	1965	Güney Vietnam hükümeti, Baş-bakan Tran Van Huong
Tsiranana karşıtı kampanya	Madagaskar	1972	1972	Tsiranana rejimi
Yunanistan- ordu karşıtı kampanya	Yunanistan	1973	1974	Askeri yönetim
Karanfil Devrimi	Portekiz	1973	1974	Askeri yönetim
1973 Tay ayaklanması	Tayland	1973	1973	Askeri diktatörlük
Demokrasi yanlısı hareket	Arjantin	1977	1983	Askeri cunta
Butto karşıtı kampanya	Pakistan	1977	1977	Başbakan Zulfikar Ali Butto
Bolivya cuntasına karşı kampanya	Bolivya	1977	1982	Askeri cuntalar
İndira karşıtı kampanya (3.Aşama)	Hindistan	1977	1977	Başbakan İndira Gandhi
İran Devrimi	İran	1977	1979	Şah Rıza Pehlevi
Tayvan- demokrasi yanlısı hareket	Tayvan	1979	1985	Otokrat rejim
Dayanışma	Polonya	1980	1989	Komünist rejim
Pinochet karşıtı kampanya	Şili	1983	1989	Augusto Pinochet
Halk Gücü	Filipinler	1983	1986	Ferdinand Marcos
Uruguay- ordu karşıtı kampanya	Uruguay	1984	1985	Askeri yönetim
Güney Afrika- İkinci Direniş Kampanyası	Güney Afrika	1984	1994	İrk ayrımcılığına dayalı rejim
<i>Diretas Já</i>	Brezilya	1984	1985	Askeri yönetim
Duvalier karşıtı kampanya	Haiti	1985	1986	Jean Claude Duvalier

31 Erica Chenoweth, Women in Resistance Veri Seti, V1 (2019) temel alınarak Harvard Dataverse (V3) tarafından yayımlanmıştır. <https://doi.org/10.7910/DVN/BYFJ3Z>.

Kampanya	Yer	Başlangıç	Bitiş	Hedef
Jaafar karşıtı kampanya	Sudan	1985	1985	Jaafar Nimeiry
Güney Kore- ordu karşıtı kampanya	Güney Kore	1986	1987	Askeri hükümet
Ershad karşıtı kampanya	Bangladeş	1987	1990	Askeri yönetim
PRI karşıtı kampanya	Meksika	1987	2000	Yozlaşmış hükümet
Şarkı Devrimi	Estonya	1987	1991	Komünist rejim
Arjantin- darbe karşıtı hareket	Arjantin	1987	1987	Darbe kalkışması
Belarus- komünizme karşı kampanya	Belarus	1988	1991	Komünist rejim
Demokrasi hareketi/Sajudis	Litvanya	1988	1991	Litvanya rejimi
Timor direnişi	Doğu Timor	1989	1999	Endonezya işgali
Moğol- komünizme karşı	Moğolistan	1989	1990	Komünist rejim
Fildişi demokrasi hareketi	Fildişi Sahili	1989	1990	Felix Houphouët Boigny rejimi
Benin- komünizme karşı	Benin	1989	1990	Komünist rejim
Demokrasi yanlısı hareket	Letonya	1989	1991	Komünist rejim
Kadife Devrim	Çekosla- vakya	1989	1989	Komünist rejim
Şiddete Karşı Halk	Slovakya	1989	1992	Çek komünist hükümeti
Slovenya- komünizme karşı	Slovenya	1989	1990	Komünist rejim
Demokrasi yanlısı hareket	Macaristan	1989	1989	Komünist rejim
Burnham/Hoyte karşıtı kampanya	Guyana	1990	1992	Burnham/Hoyte otokratik rejimi
Nijer- ordu karşıtı kampanya	Nijer	1990	1992	Askeri yönetim
CCCN ve demokrasi yanlısı birleşik hareket	Orta Afrika Cumhuriyeti	1990	1993	Kolingba başkanlığı
Kırgızistan Demokratik Hareketi	Kırgızistan	1990	1991	Komünist rejim
Zambiya- tek parti yönetimine karşı	Zambiya	1990	1991	Tek parti yönetimi
Mali- ordu karşıtı kampanya	Mali	1990	1991	Askeri yönetim
The Stir- Monarşi Karşıtı Hareket	Nepal	1990	1990	Monarşi/Panchayat rejimi
Öğrenci birliği protestoları	Ukrayna	1990	1990	Masol Rejimi
Demokrasi yanlısı hareket	Rusya	1990	1991	Darbeye karşı
Slovenya bağımsızlık hareketi	Slovenya	1990	1991	Yugoslav yönetimi
Arnavutluk- komünizme karşı	Arnavutluk	1990	1991	Komünist rejim

Kampanya	Yer	Başlangıç	Bitiş	Hedef
Arap Moi karşıtı kampanya	Kenya	1990	1991	Daniel Arap Moi
Aktif Sesler	Madagaskar	1991	1993	Didier Radsiraka
Banda karşıtı kampanya	Malavi	1992	1994	Banda rejimi
Demokrasi yanlısı hareket	Tayland	1992	1992	Suchinda rejimi
Nijerya- ordu karşıtı hareket	Nijerya	1993	1999	Askeri yönetim
Milosevic karşıtı hareket	Sırbistan	1996	2000	Milosevic rejimi
Suharto karşıtı kampanya	Endonezya	1997	1998	Suharto yönetimi
Öğrenci protestoları (Habibie karşıtı)	Endonezya	1999	1999	Başkan BJ Habibie
Hırvat demokrasi hareketi	Hırvatistan	1999	2000	Yarı başkanlık sistemi
Diouf karşıtı kampanya	Senegal	2000	2000	Diouf hükümeti
Fujimori karşıtı kampanya	Peru	2000	2000	Fujimori hükümeti
Rawlings karşıtı kampanya	Gana	2000	2000	Rawlings hükümeti
İkinci Halk Gücü Hareketi	Filipinler	2001	2001	Estrada rejimi
Chiluba karşıtı kampanya	Zambia	2001	2001	Chiluba rejimi
Nepal hükümetine karşı kampanya	Nepal	2002	2006	Nepal hükümeti; sıkıyönetim
Demokrasi hareketi	Madagaskar	2002	2002	Radsiraka rejimi
Sanchez de Lozada karşıtı kampanya	Bolivya	2003	2003	President Sanchez de Lozada
Gayoom karşıtı kampanya	Maldivler	2003	2008	Gayoom rejimi
Aristide karşıtı kampanya	Haiti	2003	2004	Haiti Devlet Başkanı Jean Bertrand Aristide
Gül Devrimi	Gürcistan	2003	2003	Shevardnadze rejimi
Lale Devrimi	Kırgızistan	2005	2005	Akayev rejimi
Togo- Gnassingbe ve Darbe Krizine karşı	Togo	2005	2005	Başkan Faure Gnassingbe Rejimi
Tahsin karşıtı kampanya	Tayland	2005	2006	Tahsin rejimi
Forajidoların isyanı	Ekvador	2005	2005	Ekvadorlu Başkan Colonel Lucio Gutierrez
Sedir Ağacı Devrimi	Lübnan	2005	2005	Suriye ordusu
Awami Ligi Protestoları	Bangladeş	2006	2007	Geçici hükümet
Lübnan Politik Krizi	Lübnan	2006	2008	Başbakan Fouad Siniora hükümeti

Kampanya	Yer	Başlangıç	Bitiş	Hedef
Müşerref karşıtı kampanya (Avukat Hareketi)	Pakistan	2007	2008	Müşerref Hükümeti
Saakaşvili karşıtı kampanya	Gürcistan	2007	2013	Saakaşvili rejimi
Mübarek karşıtı hareket	Mısır	2007	2011	Hükümet
Tencere -Tava Devrimi (Mutfak Ge-reçleri Devrimi)	İzlanda	2008	2009	Başbakan Geir Haarde Hükümeti
Demokrasi İçin Halk İttifakı Kampanyası	Tayland	2008	2008	Halk Gücü Partisi Hükümeti
Ravalomanana karşıtı hareket	Madagaskar	2009	2009	Ravalomanana hükümeti
İkinci Devrim	Kırgızistan	2010	2010	Kırgız başkanı Kurmanbek Bakiyev
Ouattara yanlısı kampanya	Fildişi Sahili	2010	2011	Gbagbo rejimi
Yasemin Devrimi	Tunus	2010	2011	Ben Ali rejimi
Maoist hükümete karşı protestolar	Nepal	2010	2010	Madhav Kumar Nepal Hükümeti
Mutharika karşıtı kampanya	Malavi	2011	2012	Başkan Mutharika Hükümeti
Ali Abdullah karşıtı kampanya	Yemen	2011	2012	Hükümet (Saleh rejimi)
İslami hükümete karşı protestolar	Tunus	2013	2014	Ennahda Partisi
Benimle Dans Et Kampanyası	Bulgaristan	2013	2014	Başbakan Oresharski Hükümeti
Demokrasi İçin Sivil Hareket	Tayland	2013	2014	Yingluck Hükümeti
Euromaidan	Ukrayna	2013	2014	Başkan Yanukovych
Mursi karşıtı protestolar	Mısır	2013	2013	Başkan Mursi

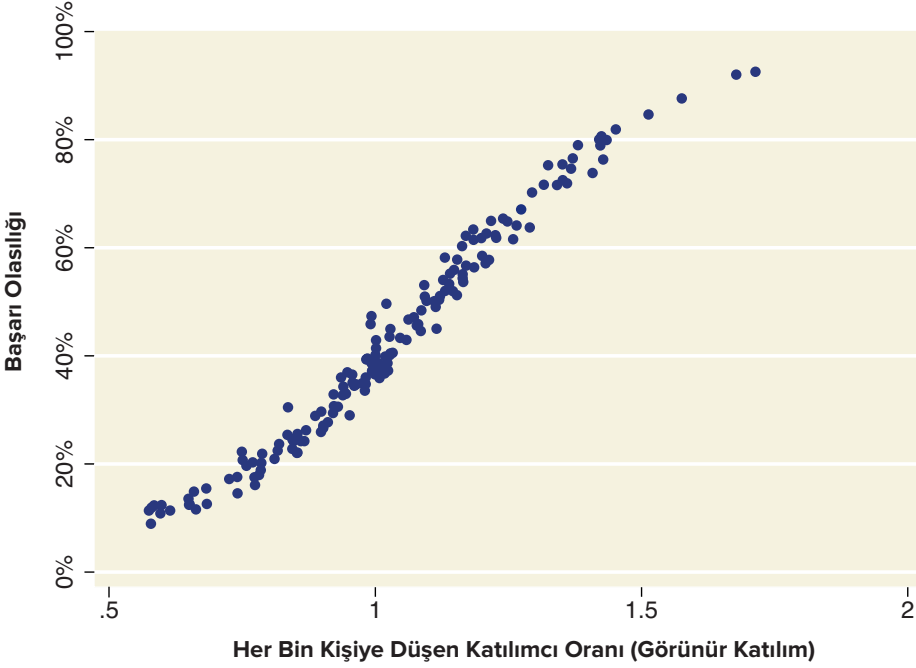
Şimdiye kadar, kampanyalara katılımı en aza düşürmeyi gerektiren bir durum olmuş mudur diye sormak gerekir. Cevap ‘hayır’. Düşük katılımın yüksek katılıma tercih edildiği herhangi bir durum yoktur. Chenoweth ve Stephan’a göre:

Her zaman ve her yerde, geniş katılımlı kampanyaların başarılı olma olasılığı küçük kampanyalara göre çok daha yüksektir. Aktif katılım da tek bir birimlik artış, kampanyanın nihai sonuca ulaşma olasılığını 10 kat arttırıyor. Kampanyanın başarıya ulaşmasına ilişkin olasılık tahminlerinde, katılımcı sayısının kişi başına etkilerini gösteren [Şekil 16]’ya bakın. Katılımın artmasıyla başarıya ulaşma olasılığının da artma eğiliminin olduğu gayet açık görülmektedir.³²

32 Chenoweth ve Stephan, Why Civil Resistance Works, 39

ŞEKİL 16: Katılımın Kampanyanın Başarısına Etkisi

Kaynak: Erica Chenoweth ve Maria J. Stephan, *Sivil Direniş Neden İşe Yarar: Şiddetsiz Çatışmanın Stratejik Mantığı*, Phoenix Yayınevi, 2018

Sivil direnişin başarıya ulaşması için sivil katılımın ulaşması gerekli bir eşik düzey var mıdır? Cevap ‘evet, eşik düzeyler var’. Ancak bu düzey her kampanyanın kendisine özgüdür ve belki de bunların ne olduğu sadece sonradan anlaşılabilir.

Chenoweth and Stephan, Yaptıkları nicel araştırmada bir harekete “katılım”ı, “bireylerin, aktif ve gözlemlenebilir bir biçimde katılması” olarak tanımlıyor.³³ Chenoweth daha sonra, 1945 ile 2014 arasında gerçekleşen 167 şiddetsiz kampanyadan 165’inin, bir toplumun yüzde 3,5 veya daha fazlasının bu tanıma uygun biçimde katılımı sağlandığında başarıya ulaştığını saptadı. Aslında, birçok şiddetsiz kampanya daha düşük katılım seviyeleriyle başarılı oldu.³⁴

Toplumun % 3.5’ü oranında bir katılımı çok düşük bulunabilir ve pek çok açıdan öyledir de. Bununla birlikte Chenoweth–Stephan’ın “katılım” tanımının, herhangi bir gün içinde, sivil direniş taktiklerinde göze görünür biçimde yer alan, gözlemlenebilir en fazla

³³ Chenoweth ve Stephan, 30.

³⁴ Erica Chenoweth, “Questions, Answers, and Some Cautionary Updates Regarding the 3.5% Rule (%3,5 Kuralına İlişkin Sorular, Cevaplar ve Bazı Güncellenmiş Uyarılar),” Carr Discussion Paper Series, 2020-05 (Cambridge, MA: Harvard Kennedy Okulu, Bahar 2020).

sayıda insanı (yani ulusal çaptaki protestolar ya da diğer gösterilere katılan insan sayısını) dikkate aldığını vurgulamak önemlidir. Dolayısıyla bu oran, harekete katılımın tam ölçeğini temsil etmeyebilir çünkü dışarıdan bakan araştırmacılar için sivil direnişin çeşitli biçimlerini, eylemler bittikten sonra gözlemlemek çok kolay değildir. Özellikle, yayılmış taktiklerinin ve (grevler ve boykotlar gibi) ihmal taktiklerinin katılım oranlarını ölçmek çok daha zordur.

Bir harekette yer aldığı gözlemlenen her bir katılımcı için, tanıdıklarıyla kampanya hakkında konuşan, başkalarının aktif katılımını sağlayan, kovuşturmaya uğramış demokrasi yanlısı aktivistlere ve ailelerine koruma, barınma ve destek sunan pasif destekçiler vardır. Babalar, anneler, oğullar, halalar/teyzeler, amcalar/dayılar, kuzenlerden oluşan geniş bir ailede sadece bir kişi çatışmaya görünür biçimde aktif katılıyor olsa da ailenin tüm fertleri kampanyayı destekliyor ve her biri, kendi çevresinden tanıdıklarını motive ediyor olabilir.

Bu nedenle Chenoweth ve Stephan'ın saptadığı yüzde 3,5'luk katılım eşiğinin, gerçekte katılım sağlayan insanların -ki pek çoğu görünür değildir- sayısından daha düşük olması kuvvetle muhtemeldir ve bu oran, hareketin hedeflerini destekleyen insanların toplam sayısından kesinlikle daha düşüktür. Bununla birlikte yüzde 3,5'lik bu oran sivil direnişin ne kadar güçlü olduğunu gösterir.

Halihazırda mücadele içinde aktif olanların sayısı, potansiyel destekçilerin ve zaman içinde örgütlenecek muhaliflerin sayısından daha önemli değildir.

Başarılı bir sivil direniş hareketinde insanların çoğunluğunun, hareketi aktif veya pasif olarak desteklemesi ya da en azından engel teşkil etmemesi gerekir, bununla birlikte hareketin etkili olması için insanların çoğunluğunun belirli bir zaman diliminde gerçekleştirilen riskli eylemlere katıl-

ması gerekmez. Binlerce veya milyonlarca insan örgütlü ve stratejik olarak, açıkça ya da örtülü bir biçimde tirandan desteğini çekmeye karar verdiğinde, tiranın artık baskı uygulamaya devam etme ve iktidarda kalma kapasitesi kalmaz.

Bu noktada, halihazırda mücadele içinde aktif olanların sayısı, potansiyel destekçilerin ve zaman içinde örgütlenecek muhaliflerin sayısından daha önemli değildir. Katılım ne kadar yüksek olursa olsun kampanya liderleri için yeterli olmamalıdır çünkü demokrasi

yanlısı aktivistler zaman içinde coşkularını kaybedebilir ve çatışmadan duygusal olarak kopabilirler. Katılım oranları korunamadığında düşer ve yüksek seviyelerdeki oranların düşmesi daha da olumsuz bir gelişme olur.

Yüksek katılım oranlarını korumanın bir yolu, yurttaşlara hareketle bağlantı içinde kalmalarını sağlayan sorumluluklar vermektir. Gandhi, Hint halkından kumaşlarını kendi tezgahlarında dokumalarını isteyerek bunu yaptı. Gandhi'nin isteğini yerine getirmenin üç faydası oldu: kitleler arasında, süregiden şiddetsiz çatışmaya ilişkin dayanışma ve farkındalığın devam etmesini sağladı; daha agresif taktikler kullanmaya hazır bir muhalif taban yarattı; Lancashire tekstil imalathanelerinin Hindistan'da ürettiği dokumalara yönelik ihracat taleplerini baltalayarak işletme üzerinde baskı oluşturdu.

Gandhi'nin yapıcı programının mevcut karşılığı, alternatif kurumların yaratılmasıdır. Luke Abbs, *The Impact of Nonviolent Resistance on the Peaceful Transformation of Civil War* (Şiddetsiz Direnişin İç Savaşın Barışçıl Dönüşümü Üzerindeki Etkisi) adlı çalışmasında şöyle yazıyor:

*Alternatif kurumlar, genellikle yetersiz ya da düpedüz ayrımcı devlet kurumlarına karşılık olarak şiddetsiz kampanyalar tarafından oluşturulur. Paralel eğitim ve yönetim sistemi gibi alternatif kurumlar kendisine yeterlidir ve kapsayıcılığı güçlendiren taban faaliyetlerine dayanır.*³⁵

Alternatif kurumların yaratılması katılımı arttırarak, çatışma ilerledikçe gizli müteredditlerin kendilerini açık etmesine yardımcı olacaktır.

nsanları harekete geçirmek isteyen bir hareket, öncelikle neden itaatkar olduklarını analiz etmelidir. Gene Sharp, insanların neden baskıcı sistemlere itaat ettiğine ilişkin yedi temel neden belirledi ve başkaları da bu listeyi genişletti. Biz burada on temel nedene yer veriyoruz. Toplumun farklı kesimleriyle temasta bulunurken ve hatta bireylerle temaslarda bu nedenlerden hangilerinin etkin olduğunu belirlemek oldukça önemli bir iştir.

35 Luke Abbs, *The Impact of Nonviolent Resistance on the Peaceful Transformation of Civil War* (Şiddetsiz Direnişin İç Savaşın Barışçıl Dönüşümü Üzerindeki Etkisi) (Washington, DC: ICNC Yayını 2021), 45.

1 CEZALANDIRILMA KORKUSU

2 ALIŞKANLIKLAR

3 AHLAKİ YÜKÜMLÜLÜK

4 KİŞİSEL MENFAAT

5 YÖNETİCİ İLE PSİKOLOJİK
ÖZDEŞLEŞME

İNSANLARIN BASKICI SİSTEMLERE İTAAT ETMESİNİN **10** TEMEL NEDENİ

6 UMURSAMAZLIK VE KAYITSIZLIK

7 KENDİNE GÜVENSİZLİK

8 BİLGİSİZLİK

9 UYUM GÖSTERME

10 TOPLULUK

■ CEZALANDIRILMA KORKUSU

Pek çok insan cezalandırılmaktan korktuğu için itaat eder. Tiranın itaatsizliğe karşı yaptırımları arasında işin, mesleki itibarın, ayrıcalıkların, statünün, terfi hakkının, paranın, mülkün, yasal hakların kaybedilmesini ya da topluluktan dışlanmayı sayabiliriz. Doğrudan şiddet içermeyen bu yaptırımlar rejim tarafından seçilerek, stratejik olarak kullanıldığında son derece güçlü olabilir. Rejimin bu ve benzeri düşük düzeyli yaptırım tehditleri fiziksel baskı, hapis, işkence ve ölüm dahil, daha sert yaptırımların uygulanması kadar zorlayıcı olabilir. Kimileri yaptırımların kendilerine uygulanmasından korkarken çoğu insan, yaptırımların aileleri ya da derinden değer verdikleri insanlar üzerindeki etkilerinden daha fazla korku duyarlar.

Yaptırımların en güçlü yönü caydırıcılık etkisidir. Devletlerin, her seferinde bir kişiye baskı uygulayarak kitlesel itaati sağlayacak kapasitesi olmadığı için ezici çoğunluğu, tek seferde itaate zorlayacak bir yaptırıma uğrama korkusu üretir. Açıkça itaatsizlik yapan herhangi bir bireye saldırır ve böylece herkese korku yaymak için bu durumu bir örnek olarak kullanabilir.

■ ALIŞKANLIKLAR

Otorite olarak algılanan figüre aktif ya da pasif olarak itaat etmek, zaman içinde alışkanlık haline gelebilir. İnsanlar yıllarca koşullandıklarında neyi, neden yaptıklarını sorgulamayı bırakabilir. Kabul gören bir otorite figürü (mesela bir patron, dini lider, cemaatte/toplulukta itibarlı bir kişi, öğretmen, doktor, evin reisi) onlara bir şeyi yapmalarını söylediğinde, talimatları düşünmeden yerine getirirler.

■ AHLAKİ YÜKÜMLÜLÜK

Bazı insanlar baskıcı yasalara ya da uygulamalara itaat etmesinin nedeni, ahlaki yükümlülükleri olduğu duygusudur. İtaat etmenin, toplumun ortak menfaatine uygun olduğunu veya kültürel ya da dini geleneklerin sürdürülmesinin kendi bireysel özgürlüklerinden daha önemli olduğunu düşünüyor olabilirler.

■ KİŞİSEL MENFAAT

Kişisel menfaat, güçlü bir motivasyondur. Para, iş, sosyal statü, ailenin

güvenliği, üniversiteye kabul, iyi bir sağlık hizmeti alma ve diğer maddi çıkar ya da ayrıcalıkların hepsi itaati teşvik edebilir. Bazı devletler çok sayıda insanı doğrudan istihdam etmeye çalışır, böylece bu kişilerin bireysel menfaatleri, devletin varlığını sürdürmesine bağlanır. İş dünyası mensupları, statükoya genellikle kişisel menfaatleri ile bağlıdırlar.

■ YÖNETİCİ İLE PSİKOLOJİK ÖZDEŞLEŞME

Bazı yöneticiler kendilerini bir kabilenin, etnik grubun, ulusun babası olarak sunmaya çalışır. İnsanlar bu yöneticilerle aralarında neredeyse bir aile bağı hisseder, onlara mantıksız bir biçimde güven duyar, duygusal olarak onlara bağlanır, yönetici için iyi olan şeyin kendi etnik grupları ya da ulus için de iyi olduğu duygusunu taşırlar. Bazı durumlarda, bu yöneticilerin (sömürgeci bir güce karşı mücadele gibi) belirli bir tarihsel dönemde ulusa öncülük etmesi ve daha sonra efsaneleştirilmesi, kalıcı meşruluk iddialarının temeli haline gelir. Yöneticilerin, kendilerini mutlak doğru ve eleştirilerden azade gösteren bir tür dini ya da ideolojik otorite olma iddiasında bulunduğu örnekler de vardır.

■ UMURSAMAZLIK VE KAYITSIZLIK

İnsanlar politikayla ilgilenmediklerini ileri sürüp tiranın eziyetlerini umursamadıkları ya da kayıtsız oldukları için baskıcı rejime boyun eğiyor olabilir. Çekilen eziyetlerin “böyle gelmiş böyle gider” olduğunu, can sıkıma değmeyeceğini söyleyebilirler. Bununla birlikte umursamazlık ve kayıtsızlık iddiaları, daha derin bir çaresizlik duygusunu gizliyor olabilir. Aslında pek çok insan yapacaklarının bir etkisi olacağını hissetse ya da somut olarak ne yapabileceğini bilse kendisine uygulanan baskıya karşı bir şeyler yapar.

■ KENDİNE GÜVENSİZLİK

Tiranlar, kasıtlı olarak bir yenilmezlik imajı ortaya koyarlar çünkü insanların, sisteme başarılı bir biçimde meydan okuyabileceklerine ya da iktidarlarına karşı herhangi bir alternatif olduğuna inanmaya ilişkin güvenlerini yok etmeye çalışırlar. Tiranlar, muhalif gruplar üzerinde, kendileri dışında hiç bir liderin ya da grubun yönetmeye muktedir olmadığı iddiasını ileri sürece kadar baskı kurar. Tiran toplumun genelinde umutsuzluk duygusunu çoğaltmak amacıyla,

kendisine karşı çıkma girişiminde bulunulan ancak başarısız olan vakalar üzerinden büyük çaplı bir propaganda yapacaktır

■ BİLGİSİZLİK

Bilgi güçtür ve tiranlar, rejimin içindeki yolsuzlukları, yetersizlikleri, kayırmacılığı, görevi kötüye kullanmayı (insanlar arasında korku yaratmak amacıyla, duyulmasını kasıtlı olarak sağladıkları durumlar hariç) halktan saklamak için ellerinden gelen her şeyi yaparlar. Tiranlar, ülkenin başına gelen her zorluk için başkalarını suçlar. Bir sivil direniş hareketi, tirana yolsuzluk, insan hakları ihlalleri, hükümetin hesap verebilir olmaması gibi konularda itirazını yükselttiğinde tiranlar, binlerce ya da milyonlarca sivil direnişçinin dış mihraklı bir komplonun parçası olduğunu ve ulusa tehdit oluşturduğunu ileri sürer. Binlerce ya da milyonlarca insanın demokrasi talepli bir kampanyaya katılmak için gönüllü olarak zaman ayırması, risk alması, özveride bulunması ve ortak bir amaç için birlikte çalışmasının nasıl olup da, tiranın iddia ettiği gibi, dış güçlerin işi olabileceği pek çok kişiye ikna edici gelmeyebilir. Ancak bilgisizlik sebebiyle kimileri bunun mümkün olabileceğine inanacak ve bu nedenle tirana itaat etmeye devam edecektir.

■ UYUM GÖSTERME

İnsanlar kalabalık olduklarında kendilerini daha rahat hisseder. İtaat eden insan sayısı çok fazla ise, bireyin ayrı durmak yerine onlara katılması daha büyük bir olasılıktır. Anonim kalmanın ve arada kaynamanın sağladığı avantajları kaybetmeye yani uyum göstermemeye ilişkin korku hakikidir ve uyum göstermeyerek zor sorular soran ilk kişi olmak, hem güç hem risklidir.

■ TOPLULUK

Topluluk duygusu, rıza ve itaat sağlamakta çok güçlü bir motivasyon kaynağı olabilir. Eğer bir topluluk insanlara kimlik, anlam, aidiyet ve onaylanma duygusu sağlıyorsa, topluluk, şiddetsiz çatışma sırasında kişinin hemfikir olmadığı biçimde hareket etmeyi seçse bile kişi, topluluğun içinde kalmak için direnecektir. Toplulukların kendisini korumak için yaptıklarına yönelik eleştirel düşünmeyi engellemek amacıyla, kişinin kendi muhakemesinden kuşku duymasına ya da kendi muhakemesinin önemli olmadığını

düşünmesine neden olacak biçimde mahalle baskısı uygulanabilir ya da bu doğrultuda toplumsal beklentiler geliştirilebilir.

Şiddetsiz çatışma liderleri, destekçilerine ilişkin son derece ayrıntılı bir envanter çıkarmalıdır. Kişilerin pasif kalmalarına ve harekettten ayrılmalarına ilişkin kişisel sebeplerini tam olarak anlamaları ve bu kişileri kampanyayı destekleyecek bazı eylemlere motive etmenin yollarını bulmaları gerekir. Neyse ki, başlangıçta sivil direniş içerisinde küçük ya da büyük bir sorumluluk alıp tamamlamakta tereddütlü olanların hevesleri çoğunlukla, giderek artar. Bu durum eskiden daha aktif olan muhalifler için de geçerlidir; küçük bir eylem onlara kendi güçlerini hatırlatarak, başarıya ulaşan bir sivil direniş kampanyasının parçası olma arzularını harekete geçirir.

KONTROL LİSTESİ SORU #6

Tiran şiddete dayalı baskının işe yarayacağına duyduğu güveni kaybedebilir mi?

Atletizm yarışmalarının sonucunun, yarışmacıların kendilerine duyduğu güvene dair yaşadığı iniş çıkışlara bağlı ve bu nedenle öngörülmez olması gibi tiranın, şiddete dayalı baskı yapmanın daha etkili olacağına dair inancı ve uygulama kapasitesi tam da bu kendine güvene dayanır. Ancak bir tiranın kendine güvenindeki artış ya da azalma nasıl ölçülür? Tiranın halihazırdaki güven durumunu ölçmek yeterince zorken, duyduğu inancın zaman içindeki değişimlerini öngörmek neredeyse imkansız gibidir.

Sırbistan'da, Slobodan Miloseviç'in çöküşünü hızlandıran Otpor öğrenci hareketinin liderlerinden biri olan Ivan Marovic, konuyla ilgili şöyle bir açılım sunuyor. Maroviç'e göre, şiddetin etkisini yitirmekte olduğunu fark etmek "dıştan içe doğru gerçekleşiyor". Tiranın uyguladığı şiddetin geri tepeceğine ilişkin birçok göstergeyi aktivistler önceden görürken, belki de şiddetin geri teptiğini en son farkedene kişi tiranın kendisi olur. Muhaliflerin hareket özgürlüğünün daha fazla olması, onları daha büyük çapta eylemlere katılmaya teşvik eder. Gizli müteredditler de misillemeye uğrayacaklarından korkmadıkları için kendilerini daha erken açığa çıkarırlar. Taraf değiştirme potansiyeline sahip -özellikle ordudan ve polisten- kişiler, sadece şiddete alet olmayacakları tehdidinde bulunarak bile, tiranın güç kullanma seçeneğini ciddi biçimde kısıtlayabilecekler-

ini fark edeceklerdir.

Tiranlar, bir halk gücü hareketine karşı şiddet kullanmak için gerekçe bulmakta zorlanmazlar. Gerçekten de 1900-2006 arasında gerçekleşen (şiddet içeren ya da şiddetsiz) ayaklanmaların yüzde 88'ine şiddetle karşılık verildi. Bir sivil direniş kampanyasına şiddetle karşılık verildiğinde ise başarı olasılığı yaklaşık olarak üçte bir oranında düşer.

Şiddet kullanılması bir hareketin lider kadrosundakileri sınırlandırabilir, hareket ve ifade özgürlüğünü kısıtlayabilir ve aileleri barınma, gıda ve ilaçtan mahrum bırakmak amacıyla kaynaklarına el koyabilir. Dahası şiddet kullanılması, bir grubu baskı altında tutup diğer gruba imtiyazlar tanıyarak bölünmelere neden olabilir. Nihai olarak şiddet kullanımı, kendisini en fazla baskı altında hissedenden ve korku duyan sivil direniş üyelerinin şiddetsizlik disiplinine bağlılığını kopma noktasına getirebilir. Yaygın biçimde uygulanan şiddetin kümülatif etkisi, toplumda korku ve çaresizlik duygusunu çoğaltarak serbestçe iletişim kurmalarını ve seyahat etmelerini engelleyebilir. Tiranlar güçlü bir konumda oldukları halde bile sadece böylesi imkanların varlığı nedeniyle şiddete başvurmurlar.

Diktatörler güçleri zayıflarken, şiddet kullanmak için çok daha ikna edici argümanlar bulabilirler. Baskının, diktatörlüğün bekası için belirleyici etken olduğuna inanılıyorsa zulmü, şiddetsiz çatışma başarısızlığa uğrayana kadar arttırmak diktatör için doğru bir strateji olacaktır. Bu argümanın mantıksal sonucu, tiranın şiddet kullanmayı istediği ve bundan asla vazgeçmeyeceğidir. Bununla birlikte bu perspektifin temelinde iki hatalı varsayım bulunur:

- Tiranın baskı yapma kapasitesi şiddetsiz çatışma boyunca değişmez; ve
- Tiranın baskısının yaratacağı etki şiddetsiz çatışma boyunca değişmez.

Şiddetsiz çatışma sırasında bu değişkenlerde esaslı dalgalanmalar gerçekleşmesi nedeniyle tiran, baskıyı arttırmanın her seferinde yaratacağı etkiyi değerlendirmekte zorlanır. Muhaliflerin, özellikle yüksek düzeyde sivil katılımı sağlamak ve şiddetsiz disiplini sıkı bir biçimde sürdürmek yönünde aldıkları stratejik kararlar bu dalgalanmaları arttırarak tiran tarafından uygulanan baskının, kendisini iktidarda tutacağından kuşku duymasına neden olabilir.

Rejimin elindeki güç zayıfladıkça, tiranın, acımasızca uyguladığı baskıyı arttırmaktan medet umması olağandır. Bununla bir-

likte daha acımasız taktiklere başvurmak gücün göstergesi olmayabileceği gibi tiranın yenilgisinin yakın olduğunun ilk işaretleri olabilir. Tam da bu en güçsüz olduğu zamanda, polis ve ordunun tiranın emirlerine uymaması çok olasıdır.

Burada belirleyici olan algı olsa da hakikat de önemlidir çünkü şiddete bel bağlamanın tiran için her zaman bir bedeli olur. İnsan kaynakları, malzeme ve bütçenin tahsis edilmesi, rejimin baskı için ödediği en somut bedeldir. Baskı kurmak için insana, ekipmana (örn; araçlar, saldırı timi, silahlar, izleme teknolojisi, cezaevleri, mahkemeler) ve kolluk kuvvetleri için paraya ihtiyaç vardır. Demokrasi mücadelesi veren aktivistleri soruştururlar ve cezaevine atınlr diye polisi her gün sokaklarda konuşlandırmak maliyetlidir. Kitlese gözaltılarda ne yapılacağını bulmak daha da pahalıya patlayabilir. Baskı kurma, toplumun diğer kesimlerinde kararsızlık ve itaat oluşturduğu sürece rejimler bu bedele razı olabilir. Bununla birlikte uzun soluklu bir kitlese direnişe karşı, sürekli olarak uygulanan baskının finansal yükü hızlı bir biçimde sürdürülemez hale gelebilir.

Belki de en görünür şiddetsiz taktik olan protesto gösterileri coğrafi bölgelere yayıldığında, rejim için baş edilemez hale gelecektir. Protesto gösterilerinin ülke çapında, illere ve ilçelere yayılması halinde güvenlik güçlerinin müdahale olanağı azalır. Protesto eylemlerinin düzenlendiği yerlerin herhangi birinde etkili olacak yoğunluğu sağlayamazlar ve rejimin, sokak eylemlerini denetim altına alma becerisi ciddi biçimde tehlikeye girer.

Bir kampanyanyada, tüketici boykotu gibi merkezi olmayan eylemlerin eş zamanlı yapılması durumunda tiran üzerinde yaratacağı baskının nasıl artacağını düşünün. Böylesi bir senaryoda polis, boykota kimlerin katıldığını nasıl tespit edebilir? Kimi tutuklayabilir? Ülke çapında milyonlarca kişi iş bıraktığında, güvenlik güçlerinin hepsini saptaması ve tutuklaması nasıl mümkün olabilir?

Bir sivil direniş kampanyasını bastırmaya çalışmanın insani, maddi ve ekonomik maliyetinin olması bir yana rejimin şiddet yoluyla kurduğu baskı, beraberinde meşruiyeti kaybetme riskini getirir. Rejimin, kıymet verdiğini iddia ettiği değerleri ihlal ettiği ve temsil ettiğini iddia ettiği kişilerin güvenine ihanet ettiği ortaya çıkar. Şiddetsiz muhaliflerin, özgürlükleri ve ortak politik değerleri savunurken şiddete maruz bırakılmaları, rejimin halkın gözündeki

imajına ciddi biçimde zarar verecektir.

Tiran halkın gözünde ulusun ve yurttaşların güçlü vatanperver koruyucusu olmaktan çıkıp, kendi çıkarı için kamu yararını gözden çıkaran biri haline gelmeye başlayabilir. Tiranlar, kendi kişisel imajlarının, ülkenin imajı ve bayrağı ile uyumlu olması için ciddi çaba harcarlar. Böylece tiranı herhangi bir biçimde eleştirmenin vatanseverlik olmadığı ve ihanet olduğu izlenimi yaratılır. Ancak örgütlü, popüler şiddetsiz muhalefete karşı kendisini korumak için devlet kaynaklarını kullandığı ortaya çıktığında, tiran artık vatanseverliği kendi meşruiyetinin kaynağı olarak gösteremez. Tiran artık sıradan bir insan, bir suçlu, halka ihanet eden biri ya da bir işgalci, küçük ahabap grubuyla birlikte, kendi bencil amaçları için toplumu aptal yerine koyan ve kamu kaynaklarını sömüren biri olarak görülür.

Milyonlarca kişi iş bıraktığında, güvenlik güçlerinin hepsini saptaması ve tutuklaması nasıl mümkün olabilir?

Otokratin meşruiyeti azaldıkça, demokrasi yanlısı aktivistler kendi tabanlarında bağlılığın arttığını hissederler. Pasif durumdaki destekçiler giderek daha aktif hale gelir ve risk almaya daha istekli olur. Tarafsız ya da ilgisiz gruplar, tiranın artık meşru gösterilemeyen şiddetinden rahatsız olmaya başlarlar. Sonu gelmez baskı, kimilerinin hala tutunduğu tiranın erdemini, rejiminin amacını ve hatta mevcut durumun böyle sürüp gideceği yanılsamalarını paramparça eder. Süregiden şiddet nedeniyle kendi destekçileri içinden daha fazla kişinin bağlarının kopması ve taraf değiştirmesi riskini farkedenden tiran kendini varoluşsal bir ikilem içinde bulur.

İkileme ek olarak, artan şiddet uluslararası aktörlerin dikkatini daha fazla çekecek ve gözler üzerinde olacaktır. Bunlara çok taraflı kurumlar, uluslararası sivil toplum örgütleri, gazeteciler, diaspora toplulukları dahildir. Hatta, tiranın acımasızlığı ortaya çıktıkça tiranla ittifak içerisindeki devletler bile sadakat ilişkilerini değiştirebilir ya da desteklerini azaltabilirler. Genel olarak, tiranın uyguladığı baskının getirdiği artan uluslararası ilgi, dış aktörler arasında çatışmaya dair hesapları değiştirir. Bu gelişmeler, müttefiklerinden birinin ülkeye tam olarak sırtını dönmesi halinde tiran için olumsuz sonuç doğurabilir.

Tiran için en ciddi risk; yurttaşlara karşı şiddet kullanılmasını emrettiğinde, amirlerin uymamasıdır. Amirlerin bu itaatsizliği, muhalifler şiddet yanlısı gruplara alan açarak ya da şiddetsiz disiplini

bozarak basıncı azaltmadıkları takdirde tiran için ölüm kalım meselesi haline gelir. Amirler, kendilerine karşı şiddet kullanılması riskiyle karşı karşıya kaldığında ise kendilerini korumak için tiranın şiddet kullanma doğrultusundaki taleplerine itaat edeceklerdir.

Becerikli bir sivil direniş kampanyası lideri, emirlerine uyulmaması ihtimalini tiranın zihnine yerleştirmelidir. Mücadeleyi sürdürmek ve baskıyla başa çıkmak için bir dizi icrai ve ihmali taktikleri art arda sıralayarak çeşitlendirmek ve bunları ülkeye yaymak bunun bir yoludur. Böylesi bir kapasite mevcut olduğu sürece ve taktikler artan bir beceriyle hayata geçirildiğinde tiran, güç kaybetmeyi engelleyebilecek nihai silahın baskı olduğuna ilişkin güvenini eninde sonunda kaybedecektir. Sivil direniş kampanyalarının, şiddete dayalı ayaklanmalara göre başarılı olma olasılığının iki kat fazla olmasının sebebi işte bu stratejik becerilerdir.

Bununla birlikte, geçmişte yaşananların gelecekte aynı biçimde tekrarlanmayabileceğini akılda tutmak gerekir. Örneğin günümüzün yeni teknolojilerinin, muhaliflerle savaşta tiranlara kalıcı avantajlar sağlayacağı söylenebilir. Andrea Kendall-Taylor, Erica Frantz ve Joseph Wright tarafından yazılan ve Foreign Affairs’de yakın zamanda yayınlanan “*Digital Dictators: How Technology Strengthens Autocracy*” (*Dijital Diktatörler: Teknoloji Otokrasiyi Nasıl Güçlendirdi*) başlıklı makalede yazarlar şu gözlemlerini aktarıyor:

*Dijital otoriterliğin en önemli evrimi, yapay zeka destekli gözetimin gelişmesidir. Yüksek çözünürlüklü kameralar, yüz tanıma, casus yazılımlar, otomatik metin analizi ve büyük veri analizi, yurttaşları kontrol etmek için kullanılacak çok çeşitli yeni yöntemlere kapı açtı.*³⁶

Yazarlar ayrıca, muhaliflerin koparmayı umduğu baskı ve itaat arasındaki bağı teknolojinin güçlendirdiğine inanıyor. Aynı makalede belirttikleri gibi:

Diktatörler sadece protestoları baskılamak için değil aynı zamanda eski kontrol yöntemlerini sağlamlaştırmak için teknolojiye başvurur. Bizim analizimiz... dijital baskıyı arttıran diktatörlüklerin aynı zamanda muhaliflere, “gerçek hayatta” başta işkence ve infaz olmak

36 Andrea Kendall-Taylor, Erica Frantz, and Joseph Wright, “The Digital Dictators: How Technology Strengthens Autocracy,” (Dijital Diktatörler: Teknoloji Otokrasiyi Nasıl Güçlendirir) Foreign Affairs içinde, (Mart/Nisan 2020), <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2020-02-06/digital-dictators>.

üzere şiddete dayanan baskı biçimlerini daha fazla uygulama eğiliminde olduğu yönündedir. Bu, otoriter liderlerin, dijital baskıyı geleneksel baskıya ikame etmediğine işaret eder. Tam tersine dijital baskı otoriter rejimlerin, muhalifleri tespit etmesini kolaylaştırarak kimin kapısının çalınacağını ya da hücreye atılacağını daha etkili bir biçimde saptamasını sağlar. Muhafiflerin bu biçimde yakından hedef alınması, büyük bir tepkiye ve elitlerin tirandan kopmasına yol açabilecek biçimde, ayırım gözetmeksizin herkese baskı uygulanması ihtiyacını ortadan kaldırır.³⁷

Tartışma burada bitiyor mu? Teknolojik gelişmeler tiranlara avantaj kazandırmaya devam edecek ve gün gelecek tüm şiddetsiz çatışmaları onlar mı kazanacak? Bu pek olası değil. Yirmi altı yıl önce gözlemlediğim gibi:

Çatışmanın doğasını dönüştüren nihai etkenlerden biri teknolojidir, özellikle de iletişim teknolojileri. Örgütlü sosyal çatışmalarda erişimi kolay olan ucuz, verimli ve gizli iletişime ihtiyaç duyulur çünkü stratejik şiddetsiz çatışmanın yaşama geçirilmesini hem kolaylaştırır hem de daha uygundur. Tabi ki kişisel bilgisayardan fax makinasına, çağrı cihazına, cep telefonuna varan yeni teknolojiler şiddetsiz mücadele yürütenler için halihazırda yepyeni fırsatlar yaratmış durumdadır. Bu yeni teknolojilerden yararlanan bir çok etkileyici stratejist olmasına rağmen teknolojik gelişmelerin, demokrasi ve şiddetsizlik yanlılarına kalıcı avantajlar sağlamadığını belirtmek gerekir. Aynı araçlar tahakküm ve baskı amacıyla da kullanılabilir. Yeni teknolojiler şiddetsiz stratejistleri, temel stratejik yükümlülükleri olan “rakibini aşma” yükümlülüğünden kurtarmaz.³⁸

Yani yeni teknolojik gelişmelerin, tirana, muhaliflere karşı kalıcı bir yarar sağlayacağını varsayamayız çünkü durum hızla tersine dönebilir. Örneğin bugün gıda endüstrisi, siparişlerin evlere teslim edilip edilmediğini takip edebilmek için ürünün taşındığı sepetlere minik radyo frekansı etiketleri yerleştiriyor. Bu etiketi alıp, erişim menzilini genişlettiğinizi, posta pulu büyüklüğünde, arkası yapışkanlı bir kart haline getirerek dolaşıma soktuğunuzu

37 Kendall-Taylor, Frantz, and Wright, “Digital Dictators” (Dijital Diktatörler)

38 Peter Ackerman ve Christopher Kruegler, Strategic Nonviolent Conflict: The Dynamics of People Power in the Twentieth Century (Stratejik Şiddetsiz Çatışma: Yirminci Yüzyılda Halk Gücünün Dinamikleri), (Westport, CT: Praeger Publishers, 1994), xxiii.

düşünün. İran’a, Çin’e, Rusya’ya ve diğer otoriter ülkelere milyonlarca etiket gönderin. Muhalifler böylece dışarıda duvarlara yapıştırarak, tiran için yıkıcı olabilecek mesajları dile getirecekleri veya belirli bir şiddetsiz taktiğin nerede ve nasıl uygulanacağına dair haberleşmede kullanabilecekleri yeni bir sinyal sistemine sahip olacaktır. Devletin sokaklara yerleştirdiği yüksek çözünürlüklü tarayıcılara karşı yaydığı sinyallerle bireyin yüzünü tespit etmeyi engelleyen bir yaka iğnesi kullanmak bir başka teknolojik olanak örneği olabilir. Ya da güvenlik kameralarının merceklelerini yakarak işe yaramaz hale getiren küçük bir el feneri. Ayrıca, en yeni ve en kötü amaçlı yazılımlar neden sadece tiranların kullanımına açık olsun ki?

“Digital Dictators” kitabının yazarları Kendall-Taylor, Frantz ve Wright, Çin’de yapay zekanın en kötücül (ve zekice) kullanımına dikkat çekiyor:

Hiçbir rejim, yapay zekanın baskı oluşturma potansiyelinden Çin’deki kadar kapsamlı bir şekilde faydalanmadı. Çin Komünist Partisi, bireyler ve şirketler hakkında inanılmaz boyutta veri topluyor: vergi iadeleri, banka hesap özetleri, satın alma geçmişleri ile cezai ve tıbbi kayıtlar. Rejim daha sonra makul davranış parametrelerini oluşturmak ve yurttaş kontrolü sistemini geliştirmek için bu bilgiyi yapay zeka ile analiz ediyor ve “sosyal kredi puanları” çıkarıyor. “Güvenilmez” addedilen bireyler ve şirketler kendilerini, depozitosuz kiralama gibi devlet destekli avantajlardan yararlanamaz ya da uçak veya tren seyahati yapmaktan yasaklanmış durumda bulabiliyor. Çin Komünist Partisi bu sistemi hala geliştiriyor olsa da büyük veri analizi ve karar alma teknolojilerindeki gelişmeler sadece, hükümetin “toplum yönetimi” adını verdiği, rejimin tahmine dayalı kontrolünün kapasitesini artırmaya yarayacaktır.³⁹

Eğer yapay zeka toplumsal kontrol amacıyla kullanılabilirse bu durumda muhalifler de rejimden kopma potansiyeli olan kişileri saptamak için uygulamalar geliştirebilir. Örneğin, insanların sadakatlerinin ve tercihlerinin ne yönde geliştiği gösterecekleri anonim (dijital) referandumlar yapılmasını sağlamanın bir yolu mutlaka vardır. Hayata geçirilebilse, toplumun asıl tercihinin ne olduğunu saptamak için bir olanak sunacaktır. Bu, otokratlara verilen desteğin

39 Kendall-Taylor, Frantz, and Wright, “Digital Dictators.” (Dijital Diktatörler)

genel varsayımdan çok daha düşük olduğunu ispatlayabilir ki bu da daha büyük bir sivil itaatsizliğin önünü açabilir.

Bugün Çin'in harcadığı milyar dolarlar, sürekli bozulan teknoloji ürünlerine aşırı bağımlı hale gelinmesine yol açabilir. İktidarda kalmak için temel olarak teknolojiye bağımlı olan tiranların, çok da uzak olmayan bir gelecekte Maginot Hattı'nın⁴⁰ modern bir örneğini yaratmış olduklarını görmeleri çok mümkündür.

KONTROL LİSTESİ SORU #7

**Tiranın kritik destekçileri arasında
taraf değiştirme potansiyeli
taşıyanların artması olası mı?**

Şiddetsiz çatışmalar, tiran ve en yakın müttefikleri bir inanç krizi yaşayıp iktidardan tek taraflı olarak vazgeçemedikleri sürece, özellikle güvenlik güçleri arasından taraf değiştirenler olmadıkça başarıya ulaşamaz. Bir destekçinin taraf değiştirmesi tiranda ne kadar büyük şaşkınlık yaratırsa, tiranın güç kullanma konusundaki kararsızlığı o kadar artar çünkü kendisini hayal kırıklığına uğratacak sıradaki müttefikin kim olacağından kuşku duymaya başlar.

Tiranlık düzenine ilişkin genel bir yanlış, yekpare oldukları ve destekçilerinin sonsuza kadar birlik içinde olduğudur. Ancak tiranlıklar işverenler, işçiler, bankacılar, bürokratlar, polis memurları, ordu mensupları, yargıçlar, dini grupların liderleri, taşımacılık, haberleşme, altyapı çalışanları dahil olmak üzere çok farklı bireylerin ve grupların desteğine dayanır. Hepsinin kendi çıkarları, hedefleri, kültürleri, tarihleri, içinde bulundukları dayanışma ağları ve rakipleri vardır. Tiranlık rejiminin etkin biçimde işlevini sürdürebilmesinin tek yolu, bu farklı bireyler ve grupların kendi aralarındaki anlaşmazlıkları yönetebilmeleri, birbirinden farklı çıkarları konusunda ılımlı olmaları ve rejimi desteklemek için işbirliği yapmalarıdır. Bir muhalefet olması halinde tiran, bunun duyulmasını ve görülmesini engellemelidir.

Realistlerin çoğu, bu yurttaşların tercihleri sabit olduğu için bir şiddetsiz bir hareketten çok az etkileneceğini düşünür. Örneğin bir güvenlik gücünün kuvveti; bütçe, ekipman, personel, eğitim ve deneyime dayalı olarak hesaplanır. Realistler, sivil direniş kampanyası ile karşı(sına) çıkılan tiranın baskı yapma kapasitesinin sabit

40 I. Dünya Savaşı'ndan sonra, tekrar işgale uğramamak amacıyla Fransa tarafından asla geçilemeyeceği iddiasıyla Almanya sınırına kurulan ancak bu beklentiyi karşılayamayan savunma hattına referans verilmektedir. https://tr.wikipedia.org/wiki/Maginot_Hatt%C4%B1

olduğunu varsayar. Ancak tarih, sivil direniş hareketlerinin tiranın güvenlik güçlerinin kabiliyetini ve uyumunu zaman içinde aşındırabildiğini gösteriyor. Nitekim muhalifler bunu, bireyler ile güvenlik birimleri arasındaki anlaşmazlıkları derinleştirip, mevcut durumun korunabileceğine dair kuşku yaratarak ve kopmaları hızlandırarak bunu başardılar.

Güvenlik güçleri, bir çatışma sırasında tiranı desteklemeyi bırakan tek grup değildir ama üzerinde araştırma yapmak üzere en fazla ilgiyi çeken gruptur. Anika Binnendijk ve Ivan Marovic, Sırbistan (2000) ve Ukrayna (2004) üzerine yaptıkları karşılaştırmalı çalışmada şiddetsiz çatışma sırasında ordudan ayrılmaların önemine ilişkin aşağıdaki sonuca vardılar:

*Devletin güvenlik güçlerine yönelik stratejik ilgi, bir şiddetsiz mücadelenin geçtiği alanda kullanılan gücün üç temel işlevini açıklamaya hizmet edebilir: savunma, caydırma ve zorlama. Savunma halinde; rejim, harekete ve hareketin müttefiklerine karşı kullandığı şiddetin sonuçlarını örtbas edebilir. (Ackerman ve Kruegler, 1994) Baskı kurmanın maliyeti arttıkça ve muhalefeti baskılama kapasitesi azaldıkça, rejim liderleri zora başvurmaktan tamamen vazgeçirilebilir. (Dahl, 1971) Son olarak, hareket, rejimin can alıcı noktasına temas ederek rejimi yeni bir seçim standardı oluşturmaya ve hatta tiranı koltuğu bırakmaya zorlayabilir.*⁴¹

Chenoweth ve Stephan, sivil direniş hareketleri sırasında “rejimin emirlerinin yerine getirilmesinde güvenlik güçlerinde büyük ölçekli, sistematik çözülme vakaları tespit ettiler⁴² ve bu türden kopuşların, hareketin başarısı olasılığını yüzde 58 oranında arttırdığını saptadılar.

Aşağıda, güvenlik güçlerinden kopuşların bir şiddetsiz çatışmanın sonucu üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğu onbir önemli örnek yer alıyor.

Chenoweth ve Stephan tarafından yapılan araştırma güvenlik güçlerinden rutin bireysel ayrılmalara odaklanmadığı gibi kampanyaların başarı oranlarını yargı, iş çevreleri, siyasi partiler, yandaş

41 Anika Binnendijk ve Ivan Marovic, “Power and Persuasion: Nonviolent Strategies to Influence State Security Forces in Serbia (2000) and Ukraine (2004)”, “Güç ve İkna: Sırbistan’da (2000) ve Ukrayna’da (2004) Devletin Güvenlik Güçlerini Etkilemeye Yönelik Şiddetsiz Stratejiler”, Communist and Post-Communist Studies 39, no. 3 (Eylül 2006) içinde, sayfa 411-429.

42 Chenoweth ve Stephan, Why Civil Resistance Works (Sivil Direniş Ne İşe Yarar?), 48.

medya, bürokrasi, dini kurumların önde gelenleri ya da saygı duyulan kültürel figürlerin rejimden kopması ile de bağlantılandırmaz. Bununla birlikte standart bir kural olarak, otoriter rejimde gerçekleşen tüm kopuşların, demokrasi yanlısı aktivistlerin işine yarayacağı sonucuna varabiliriz.

TABLO 14: Güvenlik Güçlerinde Kayda Değer Taraf Değişikliklerinin Yaşandığı Şiddetsiz Kampanyalar	
Kampanya	Yıl
İran'da Şah Rıza Pehlevi'ye karşı şiddetsiz devrim	1978–79
Şili'de askeri diktatörlüğe karşı kampanya	1985–1988
Filipinler'de Halk Gücü	1983–1986
Sovyetler Birliği'nde August Putsch'a karşı şiddetsiz direniş	1990
Sırbistan'da Buldozer Devrimi	2000
Ukrayna'da Turuncu Devrim	2004
Tunus'ta Yasemin Devrimi	2011
Burkina Faso'da Başkan Blaise Compaoré'e karşı Burkinabé ayaklanması	2014
Ermenistan'da Kadife Devrim	2018
Bolivya'da Başkan Evo Morales'e karşı halk ayaklanması	2018–2019
Cezayir Gülümseme Devrimi	2019–2020

Tirana en yakın müttefiklerin kendisinden kopmasını sağlamak, ortalama yurttaşları şiddetsiz çatışmaya katılmak için harekete geçirmekten ciddi biçimde daha zordur. Kararsızlık yaşayan bir muhalif, tirana karşı yapılacak tek bir şiddetsiz eyleme katıldıktan sonra geri çekilebilir. Bununla birlikte saygın bir gizli mütereddit, açığa çıkmış bir mütereddit haline geldiğinde artık geriye dönüşü yoktur. Kilit pozisyonundaki aktörler bir kez taraf değiştiğinde artık tüm çatışma süresince tarafı değişmiş olur.

Kampanyaya katılanların sayısı arttıkça, kopma potansiyeli olanlar da sayısal olarak artacaktır. Buna karşılık, kampanyaya katılım azalırsa gizli müteredditler, ivmenin muhaliflere doğru evrildiğini görene kadar kendilerini gizlemeye devam ederler. Bu nedenle kopmaların, şiddetsiz çatışmaların ortalarından itibaren, ilerleyen aşamalarda gerçekleşmesi daha olasıdır.

Nasıl bir argüman yurttaşları tiranlık rejiminden kopmaya teşvik eder? Her biri kendine özgü riskleri olan bu kopuşlar için ortaya konulabilecek tek bir formül ya da yaklaşım yoktur. Gene Sharp, başarılı sivil direniş hareketlerinin, bir çatışmanın tüm seyri boyunca dört değişim mekanizmasını tetiklediğini öngörmüş ve bunları tanımlamıştır.⁴³ Bu mekanizmalardan her biri, bireylerin yaklaşımları ve davranışlarının bir sivil direniş kampanyası tarafından nasıl değiştirilebileceğini ve kişinin alenen taraf değiştirmesinin dört veçhesini uygun biçimde tanımlar:

- Conversion;
- Accommodation;
- Coercion; and
- Disintegration.

■ DÖNÜŞÜM

Dönüşümde, hareket, bir kişi ya da bir grubu, davalarının yalnızca savunduğu değerler itibariyle desteklenmeye değer olduğuna ikna edebilir. Kopma potansiyeli olan kişiler başlangıçta rejime sadıktır. Hayatlarının oldukça önemli bir kısmında, rejim başarılı olsun diye çok çaba göstermişlerdir. Bir gizli mütereddidi bu misyonundan vazgeçirmek için muhaliflerin öncelikle bilişsel bir çelişki yaratmaları gerekir. Bunun için birçok temasta bulunmalıdırlar. Sivil direniş liderleri, kopma potansiyeli olan kişileri dönüştürmek için onları aktif olarak işlemelidir. Demokrasi yanlısı aktivistler, kopma eğilimi olanlarla düzenli diyaloglar kurarak bu potansiyele sahip kişi listesini sürekli genişletmelidir.

Mevcut durumu zora sokan şiddetsiz taktiklerin yanı sıra iletişimin, (ortak) kültür zemininde bir anlayışa dayalı olarak sürdürülmesi sayesinde sivil direniş kampanyası, rejime görünüşte sadık kişilerde bilişsel çelişkiler yaratabilir. Taraf değiştirme potansiyeli olan kişiler giderek rejimin dayandığı yalanlara karşı daha duyarlı hale gelir ve rejimin, kendi çıkarı için -kendileri de dahil olmak üzere- insanları sömürdüğünü fark etmeye başlar. Belirleyici konumdaki bireyler, şiddetsiz hareketi halkın beklentilerinin gerçek temsilcileri olarak görmeye başlayabilir. Dönüşüm sürecinde umutsuzluk ve

43 Gene Sharp, *The Politics of Nonviolent Action*, Part Three: The Dynamics of Nonviolent Action (Şiddetsiz Eylem Politikaları, Üçüncü Bölüm: Şiddetsiz Eylemin Dinamikleri) (Boston, MA: Porter Sargent Publishers, 1973)

yönünü kaybetmiş olma duygusu yerini umut ve güvene bırakmaya başlar. Dönüşüme ilişkin risk azaldıkça daha fazla sayıda mütereddit kendini açık etmeye başlar. Tiranın zayıflıkları belirgin hale geldikçe kampanyanın kazanma olasılığına yönelik güven artar.

■ UYUM GÖSTERME

Uyum gösterme, bir birey ya da grubun maliyet-fayda analizi yapması ve kişisel çıkarı için rejimden uzaklaşarak sadakatini değiştirmeye karar vermesidir. Bir sivil direniş sırasında genellikle rejimle aktif ya da pasif ittifak yapmaya devam etmeleri durumunda giderek daha fazla para kaybedebileceklerinin farkına varan iş insanları ve diğer finans dünyası elitleri arasında gerçekleşir. İş sahipleri öncelikli olarak kendi ekonomik çıkarlarını önemsedikleri için otokrata verdikleri destek ilke değil, menfaat meselesidir. Daha baskıcı hale gelmesi durumunda tirandan koparak sivil direniş kampanyasının taleplerine uyumlu davranmanın finansal durumlarını korumanın en etkili yolu olduğunu görebilirler. Bir sivil direniş kampanyası hem işverenlerin ve hem de işçilerin ekonomik çıkarlarını aynı oranda riske atarsa tiranın etik olmayan düzeninin suç ortağı olmaya devam edilip edilmeyeceği sorusunun acilen cevaplanması gerekir.

■ ZORLAMA

Zorlama, sivil direniş kampanyasına aktif olarak karşı çıkanlar, tirana destek vermeye devam etmenin sonuçlarından korktukları için tiranı terk ettiklerinde gerçekleşir. Bu durum, eski müttefikler, tiranlığın son bulacağına kanaat getirdiklerinde ortaya çıkar çünkü tirana sadakat göstermeye devam etmek artık güvenli bir seçenek değildir. Bunun yerine, sivil direnişin kaçınılmaz görünen zaferinin ardından gelecek geçiş sürecinde kendilerini en iyi nasıl konumlandırabileceklerini sorgulamaya başlarlar. Tiranın sonunun geldiğini hissetmeye başladıklarında, sadık destekçileri de nihai olarak kendisinden kopar ki böylece tiran daha da zayıflar ve bundan sonrası kendini gerçekleştiren bir kehanete dönüşür.

■ ÇÖZÜLME

Çözülmeyle birlikte, rejim hızla ve kontrolsüz bir biçimde parçalanır. Bu durumda ortada kendisine sadakat duyulacak bir rejim kalmamıştır. Herkesin mutabık olacağı ve uygulanabilir bir geçiş planıyla hızlı bir

biçimde doldurulamadıkları takdirde muhalifler için tehlikeli bir iktidar boşluğu oluşur. Bir sonraki aşamada hangi yönetim biçiminin uygulanacağı konusunda netlik oluşmaması durumunda, eski rejim destekçileri ve ordu yeni bir rejim kurmak için örgütlenebilir, darbe girişiminde bulunabilir ve silah zoruyla “istikrarı sağlamaya” çalışabilirler. Bu olasılığa karşı korunmak için demokrasi yanlısı aktivistler, hedeflerine aldıkları kişilerin taraf değiştirmelerini sağlamak amacıyla diyalogu arttırabilirler. Ayrıca kampanyanın ilk aşamalarında, gerektiğinde bir model işlevi görececek bir geçiş süreci üzerinde çalışabilir ve planlayabilirler.

Değişim mekanizmaları, sadakatsizliklerin zaman içinde nasıl baş gösterdiğini ve diktatörlüklerin yıkılmasına nasıl zemin hazırladığını ortaya koyar. Her kopmanın, mutlaka kamusal ve açık bir eylemle başlaması gerekmez. Rejimden kopmalar, talimatların yavaş ve yarı yamalak yerine getirilmesi biçiminde gerçekleşebilir. Belki işler, kimin yaptığı belli olmayacak biçimde baltalanır ya da önemli dökümanlar kasıtlı olarak yanlış dosyalara konur. Sivil direniş hareketinin liderleri ile gizli müzakereler yapılmış, onlara bilgi ve kaynaklar aktarılıyor olabilir. Rejimin bu ince düşünülmüş ve düşük seviyeli kopuşların pek çoğunu fark etmesi ve üstüne gitmesi neredeyse imkansızdır. Açık açık gerçekleşen başkaldırıların tespiti ve cezalandırılması kolayken kasıtlı olarak yapılan beceriksizliklere ve gizli itaatsizliklere karşılık vermek çok daha zordur.

Defections Bir gruptan ya da bir alt gruptan taraf değiştirenlerin olması, diğer gruplardaki taraf değiştirmeleri de arttırabilir. Ekonomist ve siyasal bilimci Timur Kuran, (herhangi bir nedenle) rejimden memnun olmayanların, kendi gerçek tercihlerini (yani rejim karşıtlığını) alenen ifade etmekle kendi gerçek tercihlerini saklayarak rejime destek verme arasında basit bir seçim yapma haliyle karşı karşıya kaldıklarını belirtir.⁴⁴ Gerçek tercihlerini saklamayı seçenler, kendi içlerinde psikolojik bir bedel öderler. Gerçek tercihlerini saklamanın riskleri, bunu ifade etmenin faydalarını aşana kadar rejime itaat etmeye devam edeceklerdir.

Gerçek tercihleri ifade etme noktasında, herkesin riski tolere etme eşiği farklıdır. Bazıları için gerçek tercihlerinin aksine davranmayı sürdürmenin psikolojik yükü o kadar ağırdır ki rejime karşı gerçek duygularını şiddetsiz çatışmanın ilk aşamalarında açıklamaya

44 Timur Kuran, *Private Truths, Public Lies* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1995). (Yalanla Yaşamak/Tercih Çarpıtmasının Toplumsal Sonuçları, YKY, 2018)

karar verirler. Onlar bunu yaparken, seyirci durumunda olan ve gerçek tercihlerinin aksine davranan diğer kişilerin değerlendirmeleri de değişmeye başlar. Daha fazla insan rejimden koptukça, taraf değiştirmenin getirilerinin rejime itaat etmenin getirilerinden daha fazla olduğu görülecektir.

Freedom House Başkanı olduğum 2005-2009 yılları arasındaki süreçte, eş başkanlarımdan biri Mark Palmer idi. Mark, demokrasinin gelişimi için çalışan Amerikan idollerinden biriydi. *Breaking the Real Axis of Evil: How to Oust the World's Last Dictators by 2025 (Kötülüğün Gerçek Eksenini Parçalamak: 2025'e kadar Dünyadaki Son Diktatörleri Nasıl Defederiz)* isimli ünlü kitabı, bu bölümle ortak değerlere sahip. Mark, hareketli geçen 1986-1990 yılları arasında Birleşik Devletler'in Macaristan Büyükelçisi idi. Bu istikrarsız dönemde, Macar propaganda bakanının kendisiyle bağlantı kurduğunu söyledi. Kendi pozisyonunu tehdit altında gören bakan, Komünizm sonrası Macaristanında ne tür bir iş yapabileceğini sormuş. Mark hemen "Tabi ki bir iletişim şirketi kurmalısınız" diye cevap vermiş. Mark, eski propaganda bakanının en nihayetinde tam da bu işi yaptığını söyledi. Mark'ın sözlerinin eksi bakanda yarattığı rahatlamayı düşünün. Belirsizliğe ve tam tanımlanmamış olsa da tehlikeli olduğuna inandığı "geçiş süreci adaleti"ne duyduğu korku, yerini geleceğe dair umuda ve iyimserliğe bırakmış olmalı. Bu durum propaganda bakanının, giderek meşruluğunu kaybeden Komünist liderliği desteklemekteki araçsal rolünü bırakmasını sağladı.

Kuran, bir kişinin rejime karşı gerçek tercihini ifade etmeyi seçtiği noktayı "devrimci eşik" olarak isimlendiriyor. Herkesin devrimci eşiği farklı olabilse de kopma eşiği düşük olanlar, yüksek olanları tetikledikçe kopmaların ardı ardına gelebileceğinin altını çiziyor. Toplumun yüzde birinin halihazırda taraf değiştirmiş olduğuna inandıklarında, kendileri de benzer süreci yaşayabilecek insanlar olabilir. Devrimci eşiği "yüzde bir" olanlar harekete katıldığında, harekete toplam katılım oranı yüzde ikiye sıçrar. Bu, devrimci eşiği "yüzde iki" olan grubunun katılımını tetikler ki bu da harekete toplam katılım oranını nüfusun yüzde üçüne sıçratır. Katılımlar, bir sonraki ve daha sonraki kopmaları tetiklemeye devam edecektir.

Kontrol listesindeki belirli sorulara verilen cevaplar, kopmaları hızlandırmak için kritik olabilir. Bunlar; sivil katılım (Kontrol listesi sorusu 5), şiddetsiz disiplin (Kontrol listesi sorusu 2) ve stratejik plan-

lamadır (Kontrol listesi sorusu 3).

Chenoweth ve Stephan, yüksek düzeyde sivil katılımın güvenlik güçlerinin taraf değiştirmesi olasılığını önemli ölçüde arttırdığını gösteriyor. “Şiddetsiz kampanyalarda, direniş kampanyasına katılım büyüdükçe güvenlik güçlerinden kopma olasılığının istikrarlı olarak arttığını” ve “en geniş katılımlı şiddetsiz kampanyalarda güvenlik güçlerinin taraf değiştirme olasılığının yaklaşık %60 olduğunu ve bu oranın en küçük şiddetsiz kampanyalarda gerçekleşen taraf değiştirmelerin %50’sinden daha fazla olduğunu” saptamışlardır.⁴⁵ Sivil direnişe katılım ne kadar artarsa, rejimin destekçileri ile akrabalık, kişisel veya iş ilişkileri aracılığıyla o kadar çok bağlantı kurulmuş olur. Bu temas noktalarının tümü kişileri etkilemek ve taraf değiştirmeleri tetiklemek için kullanılabilir.

Kontrol Listesinin kopmaları kolaylaştıran başka bir boyutu, şiddetsiz disiplini sürdürmektir. Tiranın destekçileri, kendilerini fiziksel olarak tehdit altında hissettikleri sürece kopma niyetlerini açık etmezler. Dahası, şiddetsiz disiplin, halkın harekete yüksek oranda katılımı ile ilişkili olduğu için şiddetsiz disiplini sürdürmek, kopmaları dolaylı olarak da tetikleyebilir.

Bunun aksine, şiddete dayalı ayaklanmaların ortalarında güvenlik güçlerinden taraf değiştirenler olabilir ve olmuştur da ancak bu çok nadiren gerçekleşir. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Şiddete dayalı ayaklanmalar aslında ortak bir tehdit karşısında birlik olduklarını hisseden rejim ve destekçileri arasındaki bağı güçlendirir. Güvenlik güçlerinin, şiddete dayalı ayaklanmaya destek vermeleri durumunda kendilerinden öç alınmayacağına inanmaları pek olası değildir.

Başarıya ulaşma arzusunda olan her sivil direniş kampanyası, rejimden kopmaları en yüksek sayılara ulaştırabilmek amacıyla taktikleri bilinçli bir sıraya koyarak, ayrıntılı biçimde planlanmalıdır. Taraf değiştirme potansiyeli olan her grup ve grup üyesi tespit edilerek bu kişilerle birçok görüşme yapılmalıdır. Tek bir kez bağlantı kurmayla, gizli müteredditlerin aktif muhaliflere dönüşmesini beklemek gerçekçi olmaz. Bazı durumlarda bazı bireyler bu dönüşüme hazır olabilir ancak teşvik edilmeye ihtiyaç duyabilirler. Bireyin birbiriyle çelişen fikirleri sindirebilmesi için zamana ihtiyacı vardır. Bu, genellikle dört aşamalı bir süreçtir:

- Taraf değiştirmek mi? Ödümü kopartan korkunç bir fikir.

45 Chenoweth and Stephan, Why Civil Resistance Works. (Sivil Direniş Ne İşe Yarar?), s. 48

- Taraf değiştirmek mi? Başkalarının bunu bir olasılık olarak gördüğünü duydum.
- Taraf değiştirmek mi? Bunun mantıklı olduğunu başından beri biliyordum.
- Taraf değiştirmek mi? Başından beri bu fikirdeydim.

Taraf değiştirmelerin nasıl yönetileceğini anlamada çok önemli olan ilk ilk adım, olguları bir araya getirmek ve değeriendirme yapmaktır. Demokrasi yanlısı aktivistler, etkilemek istedikleri grupların üyelerine ne kadar aşına olurlarsa, bu kişilere özgü etkili taktikler ve iletişim biçimleri geliştirmede o kadar donanımlı hale gelirler. Kişisel eğilimler konusunda ayrıntılı bilgiye sahip olmanın önemi büyüktür.

İşi eksiksiz yapabilmek için tiranlığı destekleyen her bir grup, alt grup ve bireyle ilgili bir etkileşim planı geliştirmek gereklidir. Sonraki aşamada, taraf değiştirmeyi sağlamak üzere başlangıçta kimin hedef olarak belirleneceğine ilişkin öncelikler saptanmalıdır. Hedefi saptarken esnek olmak çok önemlidir çünkü herhangi bir taktiğin başarılı ya da başarısız olması, bir sonraki aşamada hangi gizli müteredditlerle konuşulacağına ilişkin belirleyici unsur olabilir.

Muhtemelen bir şiddetsiz kampanyadaki hiç bir şey, gizli müteredditlerden oluşan bir grupla diyalogun genişletilmesi ile kampanyanın başarısı arasındaki ilişki kadar doğrudan değildir. Hareketin kazandığı olumlu ivme devam ettikçe, tiranın kendini toparlamasını imkansız hale getiren durdurulamaz bir kopma dalgasına sebep olabilir.

KONTROL LİSTESİ SORU #8

**Çatışma sonrası oluşacak siyasi
düzenin demokratik değeriilerle
uyumlu olması muhtemel mi?**

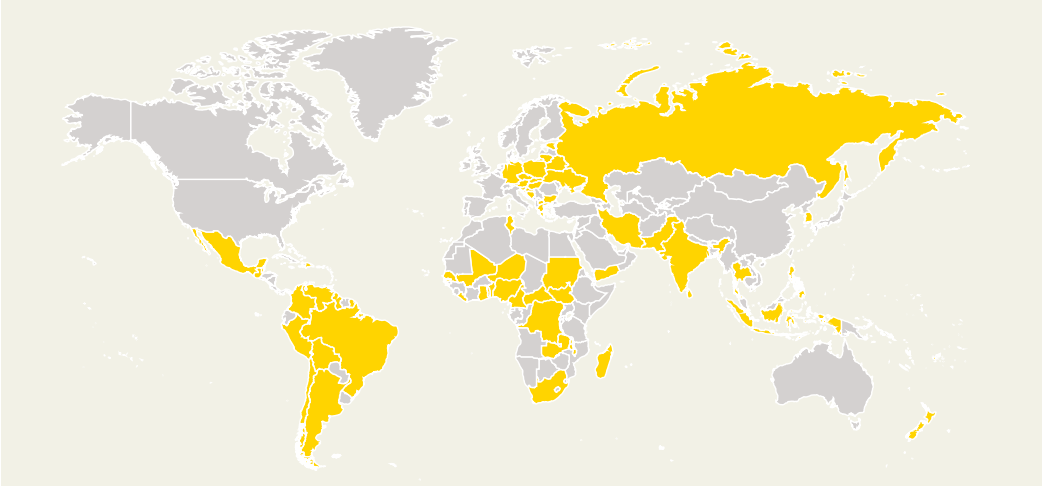
Tiranlık rejimine karşı başarılı bir kampanya sivil direniş tarafından yürütölmüşse, demokrasiyle sonuçlanma olasılığı yüksektir. Bu veriyi destekleyen çok sayıda kaynak olduğu için muhalifler bu iddianın gerçeğliğinden emin olabilirler. Bunlardan biri, demokratik olmayan rejimlerde 78'i sivil direniş kaynaklı, 331 geçiş sürecini inceleyen bilim

insanı Jonathan Pinckney tarafından yapılan önemli çalışmadır.⁴⁶

Sivil direnişin siyasi dönüşüme neden olduğu çeşitli ülkelerle ilgili yaptığı yorumda Pinckney'in saptadığı üzere; "ülkeler oldukça çeşitli. Bu sadece Latin Amerika ya da Afrika veya Avrupa meselesi değil, derinden dönüştürücü etkileri olan küresel bir olgunun hikayesidir."⁴⁷

ŞEKİL 17: En az bir kez Sivil Direnişin Tetiklediği bir Geçiş Sürecini Deneyimleyen Ülkeler (1945–2015)

Kaynak: When Civil Resistance Succeeds: Building Democracy After Popular Nonviolent Uprisings (Sivil Direniş Başarıya Ulaştığında: Şiddetsiz Halk Ayaklanmasının Ardından Demokrasinin İnşası) (Washington, DC: ICNC Yayını, 2018), s. 27

■ 1945-2015 arasında En az bir kez Sivil Direnişin Tetiklediği bir Geçiş Sürecini Deneyimleyen Ülkeler

Yürüttüğü istatistiksel analizden sonra temel değerlendirmesi şöyle olmuştur:

*Şiddetsiz direnişin demokrasi üzerindeki bağımsız etkileri önemlidir... eğer şiddetsiz direniş bir geçiş sürecinin başlamasına neden olursa, o ülkenin kendi geçiş sürecini temel düzeyde asgari demokrasiyle tamamlama olasılığı iki katından fazla artar... Sivil direniş olmadan, geçiş sürecinin sonunda demokratik eşiği aşma olasılığı %30'dur. Sivil direniş bu olasılığı %70 civarına çıkarır.*⁴⁸

Pinckney'in, başarılı bir sivil direniş kampanyasının ardından %70 oranında demokratik bir sonuca ulaşma olasılığı bulması, şiddetsiz başkaldırının etkilerini doğrulamaktadır.

46 Jonathan Pinckney, When Civil Resistance Succeeds: Building Democracy After Popular Nonviolent Uprisings (Sivil Direniş Başarıya Ulaştığında: Şiddetsiz Halk Ayaklanmasının Ardından Demokrasinin İnşası) (Washington, DC: ICNC Yayını, 2018).

47 Pinckney, When Civil Resistance Succeeds (Sivil Direniş Başarıya Ulaştığında), 27

48 Pinckney, When Civil Resistance Succeeds (Sivil Direniş Başarıya Ulaştığında), 38.

Gandhi'nin, Hindistan'ın bağımsızlığı için gerçekleştirilen Tuz Yürüyüşü başarısının ardından müzakereler için çağrıldığı Britanya'ya varışı, 1931.

Bununla birlikte başarılı sivil direniş kampanyalarının yüzde 30'unun demokratik geçişi sağlayamadığını da bir olgu olarak akılda tutmak gerekir. Bu bize, bir sivil direniş kampanyasını başarıya ulaşıyor olsa bile demokratik düzeni sağlayamama riski olduğunu gösterir. Demokrasi yanlısı aktivistler bu meseleyi nasıl ele alabilirler? Bir tiranı yerinden etmeye yönelik beklenti etrafında birleşmek bir şiddetsiz çatışmanın ilk aşamalarındaki zorluklardan biriyken tiran gittikten sonra hükümet kurumlarının devlet desteğini nasıl dağıtacağı konusunda ayrıntılı bir mutabakata varmak da diğer zorluktur. Örneğin çiftçiler daha düşük faizli kredi talep edebilir ve mallarını uygun fiyatlara satmak için devlet desteğinin sürmesini isteyebilir. Kentsel alanlarda yaşayanlar temiz su ve kamu güvenliğinin iyileştirilmesi talebinde bulunabilir. Kamu çalışanları sendikaları, erken emeklilik ve emekli maaşlarında iyileşme talep edebilir. Çalışan ebeveynler iş olanakları ve asgari ücretin iyileştirilmesini isteyebilir. Öğrenciler, mezuniyet sonrası için burs desteği ve daha fazla istihdam güvencesi talebinde bulunabilir. Yaşlılar ilaç bedellerinin düşürülmesi ve uygun sağlık hizmetlerini önceleyebilir. Çatışma sona erdiğinde hiç kimse, kime ya da hangi soruna öncelik verileceğini bilmediği takdirde bu liste uzayıp gidebilir.

Başlangıçta yerel meselelerin ufak detaylarıyla uğraşmak, bir kampanyanın enerjisini tüketebilir. Muhalifler arasındaki küçük çıkar çatışmaları bile zeki bir tiran tarafından kötüye kullanılabilir.

Muhallifler, gelecekte elde edecekleri avantajlar üzerine ne kadar sık tartışırlarsa güven de o kadar yıpranacaktır.

Geleceğin öngörülebilir olmasına ilişkin ruhsal ihtiyaç kaçınılmaz biçimde büyürse de tiranın güç kaybetmesiyle meşgul olan liderlerin bu ihtiyacı karşılaması zor olacaktır. İnsanlar, hareket liderlerinin, yurttaşların hayatlarını iyileştirecek bir geçiş süreci üretebileceklerine güvenemedikleri için bir noktada tiranın sunduğu (cılız da olsa) öngörülebilir maddi refaha erişme arzularını “demokrasiye” eğreti bir geçişe tercih edebilirler.

Dahası demokrasi yanlıları arasındaki gerilim arttıkça, gizli müteredditlerin kendilerini ortaya koyma olasılığı azalır. Bununla birlikte, çatışma-sonrası düzenin neler getireceğine ilişkin genel kabul gören bazı fikirler, mevcut rejimin kilit destekçilerinin taraf değiştirmesi için güven verebilir.

Bazı durumlarda sivil direniş kampanyasını örgütleyenler, tiranlık-sonrası düzenin halk tarafından kabul görmesini sağlamak amacıyla siyasi liderlerin öne çıkmasına rıza gösterebilir. Güney Afrika’da, 1980’lerde ırkçı rejime karşı mücadele sırasında Afrika Ulusal Kongresi’nin hapisteki liderlerini temsil eden 300 farklı sivil grup vardı. Esasında, cezaevinden çıkmalarını sağlayan stratejiyi benimsememiş olsalar da sivil direniş kampanyası, hapisanede olanların da işine yaradı. Nelson Mandela ırkçı rejime son vermek için şiddet kullanmayı hiç bir zaman dışlamadı. Irkçı rejim karşıtı hareketin liderleri 1970’lerde gerilla şiddetine dayanan mücadele- nin başarısızlığa uğramasının yarattığı hüsranın ardından, Mandela’nın saygın statüsüne rağmen, sivil direniş kampanyasına katılmaya karar verdi. Şiddetsiz çatışmanın 1980’lerde aldığı yeni biçimlerine ilişkin en iyi örneklerinden biri *A Force More Powerful* (*Daha Kuvvetli Bir Güç*) filminde belgelenen, Mkhuseleli Jack liderliğindeki Port Elizabeth tüketici boykotudur.⁴⁹

Mandela’nın ırkçı rejime karşı şiddet kullanmaya açık olması stratejik olarak güçlü bir duruş olmasa da, bu durum cezaevinden çıktıktan sonra oynadığı kritik rolü ve dehasını azaltmaz. Yürüttüğü politika o kadar başarılıydı ki iktidarın şiddetsiz bir biçimde devredilmesiyle sonuçlanan özgür seçimler, Güney Afrika’da ırkçı rejimden sonraki ilk başkan olmasını sağladı.

İran’ın en saygın muhaliflerinden biri, mollaların silahlı

49 Belgeselin farklı dillerdeki çevirisine aşağıdaki web sitesinden erişilebilir: <https://www.nonviolent-conflict.org/force-powerful-english/>.

mücadele yürütmeden iktidardan düşürülmesi amacıyla, rejime karşı olan milyonlarca İranlı yurttaşın demokrasi, sekülerizm, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, tüm İranlılar için (dini, cinsiyeti ya da etnik kimliği ne olursa olsun) eşit haklar ve sivil direnişe bağlılık konusunda mutabık olduklarını ileri sürüyor. Aynı zamanda, mutabık olunmayan ya da üzerinde gelecekte “anlaşmakta anlaşılan” alanlar olduğunu belirtiyor. Bunlar arasında, ülkenin sembolünün bir kral mı yoksa gelecekteki demokratik İran’ın seçilmiş bir başkanı mı olacağı, ülkenin halk tarafından nasıl yönetileceği ve iktidarın bölgeler arasında nasıl dağıtılacağına ilişkin ayrıntılar var.

Tanınmış muhalif ve yazar Bill Moyer, hareketlerin en az iki başarı kazanması gerektiğini gözlemliyor: İlk olarak karşı oldukları şeyi alt etmeliler ve ikinci olarak, savundukları şeyi gerçekleştirmeliler. Bununla birlikte bu iki başarıyı birbirine bağlamanın bir reçetesi de yoktur.

Şiddetsiz taktikler tiranlık-sonrası toplumda çıkarları birbiriyle çelişme potansiyeline sahip kişiler arasında, mümkün olan her durumda, dayanışmayı geliştirecek biçimde tasarlanmalıdır. Güven, farklı öncelikleri olan insanların şiddetsiz çatışma sırasında omuz omuza risk almasıyla gelişir.

2005 tarihli *How Freedom is Won: From Civic Resistance to Durable Democracy* (Özgürlük Nasıl Kazanılır: Sivil Direnişten Kalıcı Demokrasiye) isimli çalışmanın yazarlarından biriyim. Son 33 yılda gerçekleşen 67 geçiş sürecini inceleyen bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara vardık:

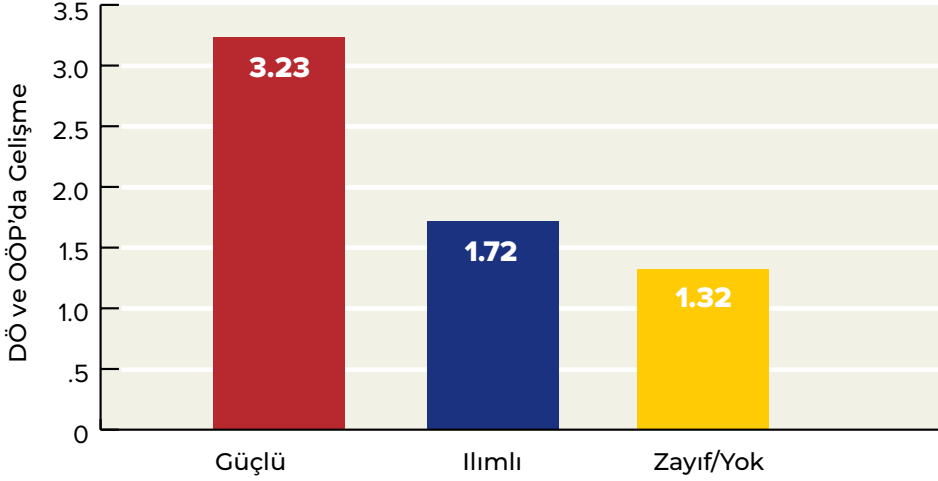
*Geniş tabanlı yurttaş koalisyonları uzlaşma, ortak paydayı bulma ve öz disiplinin yeşerdiği ortamlardır. Değişik gruplar içinde yer alarak farklı siyasi inançlara sahip başka insanlarla çalışmayı öğrendikçe, demokrasinin çok önemli bir bileşeni olan eşitler arası hoşgörüye dayalı fikir alışverişinin temel oluşur. Kitle tabanlı hareketler aynı zamanda geçiş süreci sonrasındaki geleceğin liderlerinin, politikacıların, kanaat önderlerinin ve yönetici liderlerin hazırlanması için muazzam bir okul haline gelir. Kitle tabanlı hareketler genellikle özgürlüğe geçişi sürdürebilecek insanların bir arada olduğu bir yetenek havuzu oluşturarak yeni bir liderlik grubunu ortaya çıkaracak bir mekanizma haline gelirler. Kısacası geniş tabanlı demokrasi koalisyonları, liderlere ve aktivistlere başarılı bir demokratik yönetim için gerekli ilkeleri ve deneyimleri öğretebilir.*⁵⁰

50 Adrian Karatnycky ve Peter Ackerman, *How Freedom Is Won: From Civic Resistance to Durable Democracy* (Özgürlük Nasıl Kazanılır: Sivil Direnişten Kalıcı Demokrasiye) (Washington, DC: Freedom House, 2005), 12.

ŞEKİL 18: Şiddetsiz Sivil Koalisyon Ne Kadar Güçlüyse, Özgürlüğe İlişkin Kazanımlar O Kadar Büyük Olur

Kaynak: Karatnycky ve Ackerman, How Freedom Is Won, (Özgürlük Nasıl Kazanılır) s.18.

DÖ: Dünyadaki Özgürlük, OÖP: Ortalama Özgürlük Puanı (Siyasi Haklar ve Sivil Özgürlüklere erişim DÖ puanlarının ortalaması) Puanlama 1-7 arası yapılmıştır. 1 en yüksek, 7 en düşük özgürlük düzeyini temsil eder)

Şekil 18'de, 67 geçiş süreci yurttaş koalisyonlarının gücün temelinde, üç kategoride ele alınır: güçlü, ılımlı ve zayıf/yok. Çalışma, siyasi haklar ve sivil özgürlüklere ilişkin kazanımları Freedom House'un Dünya Özgürlük Endeksinde yer alan Ortalama Özgürlük Puanı rakamlarını kullanarak analiz etmiştir.⁵¹

Her ülke için her yıl düzenli olarak ele alınan ortalama özgürlük puanları yapılan ortalama puanlandırmalar, demokrasinin dünya çapında nasıl bir eğilim içinde olduğunu göstermek amacıyla kendine özgü bir biçimde bir araya getirilir. Örneğin, özgür ülke ortalamasının 2, özgür olmayan ülke ortalamasının 6 puanı olduğunu varsayalım; bu durumda özgür ve özgür olmayan arasındaki fark 4 puandır.

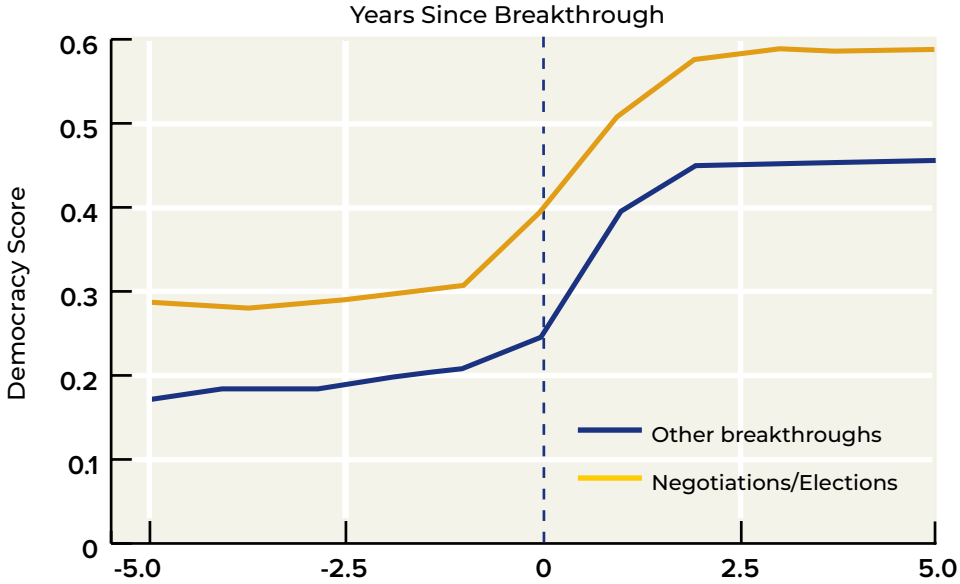
Sivil koalisyonu güçlü ülkeler için Freedom House puanlaması, şiddetsiz çatışmanın sonuna geldiğinde, başlangıça oranla (7 puanlık ölçek üzerinden) 3.23 daha fazladır ve bu, demokrasiye ilişkin büyük bir sıçramayı, özgür olmamaktan özgürlüğe doğru

⁵¹ 1972 yılından bu yana her yıl Freedom House her ülkeyi 1'den (en özgür) 7'ye (özgür olmayan) doğru sıralar. Değerlendirmeyi Evrensel İnsan Hakları Beyannamesinde tanımlandığı gibi iki matris -siyasi haklar ve sivil özgürlükler- temelinde yapar. Ortalama Özgürlük Puanı (OÖP) bu iki sayının ortalamasıdır. Örneğin Kuzey Kore, en başından beri iki matriste de 7 olan puanını geliştirememiş ve OÖP notu 7'de kalmıştır.

FIGURE 19: Average Levels of Democracy Across Different Breakthroughs

Source: Jonathan Pinckney, *How to Win Well: Civil Resistance Breakthroughs and the Path to Democracy* (Washington, DC: ICNC Press, 2021), 12.

A dashed vertical line indicates the breakthrough year. Democracy is measured using the Polyarchy score from the Varieties of Democracy project (Coppedge et al.2018), which ranges from 0 (not democratic at all) to 1 (completely democratic).

giden yolculuğun neredeyse tamamını temsil eder. Zayıf koalisyon ülkelerinde bu artış sadece 1.32'dir. Şiddetsiz çatışma sırasındaki koalisyon ne kadar güçlüyse çatışma sonrası toplum da o kadar demokratik olur. Bugün özgür olmayan kategorisindeki ülkeler 3.23 puanlık sıçramayı gerçekleştirse dünya düzenine ve barışa karşı dünyadaki en büyük tehditler yok olup giderdi.

Tiran meşruiyetini kaybederken, demokrasi mücadelesi veren aktivistlerle temsil ettikleri yurttaşlar arasında -gelecekteki demokrasinin biçimine ilişkin- tartışmalar sıklaşır ve belirgin bir hal alır. Zafere ulaşma olasılığının arttığına ilişkin genel kabulün oluşması sivil direniş kampanyasının, önceye göre daha fazla anlaşmazlığı tolere edebilmesi anlamına gelir. Yeni demokratik düzene geçme aşamasında bu gerilimlerin ne zaman ve nasıl dile getirileceğini yönetmek, son derece önemli bir liderlik becerisidir.

Demokrasiye ulaşmayı sekteye uğratabilecek son bir risk faktörü, tiran ve ona sadık yandaşlarının yenilgiyi kabul etmeyi red-

detmesidir. Tiranın yeniden güçlenerek toplumda ve muhalifler arasında yeni çatlaklar yaratması olasılığı ne olabilir?

Nihai aşamada gerçekleşebilecek böylesi riskleri engellemek için çatışmanın sona erdiğini işaret edecek belirleyici bir hadisenin gerçekleşmesine ihtiyaç vardır.. Pinckney, sivil direniş kampanyasını “sokaklardan iktidar koridorlarına taşıyarak.... rejimde esaslı bir değişime.... neden olan” bir aşamaya gelmesini sağlayabilecek altı “belirleyici” süreç saptamıştır.⁵² Bunlar:

- Muhalefet ile demokratik olmayan rejim arasında ulusal müzakereler
- Rekabete dayalı ulusal seçimler
- Demokratik olmayan rejimin başkanının istifası
- Dış müdahaleler
- Darbe (şiddetli ya da barışçıl)
- Demokratik olmayan rejimi bozguna uğratmak⁵³

Şekil 19, belirleyici süreçlerden ikisinin uzun vadeli demokratik yönetim için en iyi olasılık olduğunu gösteriyor: ulusal müzakereler ve rekabete dayalı ulusal seçimler.

Demokrasi yanlısı aktivistler, özgür ve adil seçimlerin yanı sıra barış müzakerelerinin gerçekleşmesi için uluslararası toplumun desteğinin devam edeceğini de göz önüne almalıdır.⁵⁴

52 Jonathan Pinckney, How to Win Well: Civil Resistance Breakthroughs and the Path to Democracy (Başarıya Nasıl Daha İyi Ulaşılr: Belirleyici Sivil Direniş Süreçleri ve Demokrasiye Giden yol) (Washington, DC: ICNC Yayını, 2021), 5.

53 Bu, tiranlık dağıldığında Sharp'ın önerdiği mekanizma ile eşdeğeridir.

54 Uluslararası toplumun rolüne ilişkin daha fazla tartışma için Yerel Seçim Gözlemi Küresel Ağ'ının Küresel İlkeler Deklarasyonuna bakabilirsiniz (Declaration of Global Principles by the Global Network of Domestic Election Monitors-GNDEM). Ağa, 89 ülke ve bölgeden 251 örgüt üyedir. Son yayınları, Maria Stephan tarafından yazılan ve şiddetsiz kampanyaların sona ermesi aşamasında dış müzakerecilerin değerini tartışan “Mediating Mass Movements”(Kitle Hareketlerinde Arabuluculuk)'tur. <https://www.hdcentre.org/wp-content/uploads/2020/09/Mediating-Mass-Movements.pdf>.

Halkın İktidarı Hareketi sırasında, Marcos Karştı çiftçi protestoları, Filipinler, 1986.

*En zorba rejimlerde yaşayan
bir milyondan fazla insanın,
sivil direniş olanaklarının
çok daha fazla bilincine
varması mümkündür. Bu
sayı, gezegendeki milyarlarca
insanla kıyaslandığında düşük
görünebilirse de zaman içinde
hızla artmaya devam etme olasılığı
otokratlar için ürkütücüdür.*

Beşinci Bölüm

MUHALİFLERİN GÜVENİ NASIL ARTAR:

Özgürlüğe Ulaşmak için Kontrol Listesi Egzersizi

Önceki bölümlerde tanımlanan kontrol listesi soruları, doğru kullanıldığında muhalifler için sıradışı bir eğitim aracı haline gelebilir. Bu sorular, sivil direniş atölyesini tamamlamış olanların bir sonraki mantıklı adımı olarak, kendi ülkelerinde (yaşamaya devam ederlerken) demokrasi yanlısı aktivistler arasındaki becerilerin geliştirilmesini ölçme imkanı sağlar. Peki Kontrol Listesi, daha önce hiç bir antrenmanın katılmamış muhalifler tarafından kullanılabilir mi? Cevap evettir ve bunun, gelecekte dünyada demokrasinin nasıl olacağına ilişkin vizyon üzerinde önemli etkileri vardır.

Geleneksel bir sivil direniş atölyesi, katılımcılara, şiddetsiz çatışma ile ilgili temel farkındalık kazanmaları için en verimli ortamı sunar. Sekiz kontrol listesi sorusu grubun, bir sivil direniş sırasında, belirli herhangi bir zamanda zafere gidecek en iyi yolun hangisi olduğuna ilişkin netleşmesini ve konsensusa varmasını sağlar. Daha da önemlisi bu yol, ülke dışından sözde uzmanların tavsiyelerine ihtiyaç duyulmaksızın, yereldeki demokrasi yanlısı aktivistler tarafından keşfedilebilir.

Doktoramın bitmesi ile ilk kitabımın yayınlanması arasındaki sürede Wall Street'te on beş yıl çalıştım. Bu sürenin çoğunda önde gelen bir yatırım bankasının sermaye piyasaları başkanıydım. İmalat, hizmet, teknoloji, gıda, sağlık ve medya dahil olmak üzere çok çeşitli sektörlerden yetenekli yöneticilerle tanışmamı sağlayan büyüleyici bir işti. Hepsinin ortak bir sorunu olduğunu farkettim: ürün geliştirme, pazarlama, finans, insan kaynakları ve hukuk gibi

çeşitli departmanların en iyi çalışanlarını alarak, birbirlerinin sorunlarını çözmek için birlikte çalışmaya nasıl ikna edeceklerini bilmiyorlardı.

Ortak yaklaşım, bir ya da iki gün sürecektir üç aşamalı samimi bir kamp düzenlemektir. İlk adım birbirlerinin ihtiyaçları ve sınırları konusunda karşılıklı farkındalık yaratmaktır. Sonraki adım, işbirliği davranışı için en iyi olanakların arandığı bir beyin fırtınası yapmaktır. Son adım ise işletmenin misyonunu ileri taşıyacak koordineli çözümlere ulaşmak için belirli görevleri gerçekleştireceklerine dair birbirlerine taahhütlerde bulunmaktır.

Bizim firmamız da benzer bir çalışma uyguladı. Yönetici şefimiz, kurumsal finans ve yüksek getirili departmanların kilit üyelerinin 36 saat boyunca toplantı yapmasını istedi. Amaç, yatırım bankacılığı gelirlerinin mümkün olduğu kadar çabuk büyümesi için yeni yollar keşfedilmesiydi. Başlangıçta, acilen ilgilenilmesi gereken spesifik işlemlere odaklanmak yerine soyut fikirlerle zaman harcamak isteksizliğe neden oldu. Ama 36 saat sona erdiğinde, odadaki herkes bu ortak deneyimin ne kadar değerli olduğunun farkına vardı. Firma, on yıllık bir süreçte yatırım bankacılığı gelirlerinde yirmisekizinci sıradan birinci sıraya yükseldi.

Özgürlüğe Ulaşmak için Kontrol Listesi Egzersizi, bir finansçı olarak deneyimlediğim 36 saatlik oturumun bir yansıması. Birbirleriyle işbirliği içinde çalışan muhaliflerin, despot rakiplerine karşı kendi rekabetçi pozisyonlarını önemli oranda iyileştirmenin yollarını dışarıdan herhangi bir uzman desteği beklemeden, benzer biçimde kısa bir süre içinde bulmalarını umuyorum. Kendine güvenen bir ekip kültürü inşa etmek, başa çıkılması çok zor bir rekabet avantajı yaratacaktır. Demokrasi yanlısı bir milyon aktivist bu egzersizi tamamladığında dünyadaki tiranların daha dikkatli olması gerekecek.

Bu kitapta sık sık dile getirildiği gibi tiranın en büyük kaynağı, halkın ne yapacağını bilememesidir. Çaresi de Özgürlüğe Ulaşmak için Kontrol Listesi Egzersizi'dir.

Kontrol Listesi Egzersizi beş aşamalıdır:

- Organizasyonel
- Tanışma
- Soruların Değerlendirilmesi
- İnovasyon

■ Taahhüt

■ ORGANİZASYONEL AŞAMA

İlk aşama hazırlıklarla ilgilidir. Bir kolaylaştırıcı bulunur (ve belki bir de yardımcı kolaylaştırıcı), katılımcılar saptanır ve uygun bir yer seçilir.

Kolaylaştırıcının ilk görevi, her bir katılımcının fikirlerini tam ve doğru biçimde ifade etmesini sağlamaktır. Kolaylaştırıcının şiddetsiz direniş üzerine derin bilgiye sahip olması zorunlu değilse de işe yarar. Her ne kadar her muhalif iyi birer kolaylaştırıcı olmak zorunda değilse de kolaylaştırıcı tabi ki sivil direniş geçmişine sahip biri olabilir.

Kolaylaştırıcı, 36 saatlik atölyeye katılacak 20 kişiyi toplamaktan sorumludur. Katılımcıların çok farklı ve çeşitli ilgi alanlarının olması idealdir. Keskin anlaşmazlıklar çıkması olasılığı ne kadar yüksekse, o kadar iyidir. Peki neden? Çünkü erken aşamalarda gerçekleşen sürtüşmeler, yüksek düzeyde karşılıklı anlayış ve güvene dönüşebilir. Katılımcılarda gerçekleşen dönüşümler, Kontrol Listesi egzersizini bu kadar güçlü yapan şeyin bir parçasıdır.

Kolaylaştırıcı, katılımcıların arka planlarının yanı sıra bakış açılarını anlamak ve güven tesis etmek için tümüyle önceden konuşmalıdır. Katılımcıların, 2. bölümde listelenen beş görüşü dikkatli biçimde değerlendirip değerlendirmediklerini ve bunların yararlı olacağını düşünüp düşünmediklerini saptamak özellikle önemlidir. (bkz. Tablo 4, sayfa 24). Anlaşmazlıkların egzersizi olumsuz etkilemesini önlemek, kolaylaştırıcının sorumluluklarından biridir. Gerilimleri yapıcı biçimde açığa çıkarmak ve çözülmesine destek olmak için her katılımcının motivasyonunu anlamak kritik hale gelebilir.

Kolaylaştırıcının diğer yükümlülüğü, yüz yüze toplanmak için bir mekan bulmaktır. Bunun için fon aramak gerekebilir. Her şeyden önce, mekanın dışarıdan gelecek müdahalelerden uzak bir yer olması gerekir. Mekan, hem tüm katılımcıların bir arada konaklamalarına yetecek kadar geniş olmalı hem de bireylerin ihtiyaç duyduğu özel alanı sağlayabilmelidir. Ayrıca, katılımcıların üzerinde çalıştıkları konuya 36 saat boyunca, tam anlamıyla odaklanmalarını sağlamak için gerekli olanaklara erişimleri olmalıdır.

Kolaylaştırıcı, söyleneni yazmak için mutlaka sunum kağıtları ve kalın markör kalemler getirmelidir. Üzeri yazıyla dolan her sayfa,

katılımcıların, diğer katılımcıların fikirlerini takip edebilmeleri amacıyla duvara yapıştırılmalıdır. Nihai olarak kolaylaştırıcı, her katılımcının kendisine verilen yönergeyi yerine getirebilmesi için yeterli kağıt ve kalem hazır etmelidir.

■ TANIŞMA AŞAMASI

Bu aşamanın amacı katılımcıların, odada bulunan diğer kişilerin kim oldukları ve burada bulunma nedenlerini öğrenerek kendilerini rahat hissetmelerini sağlamaktır. Bu aşama aynı zamanda her bir katılımcının, sivil direnişin temel kavramları konusunda netleştiği kısımdır. Katılımcılar en azından bu kitabı okumuş ve 2. Bölüm'deki, her muhalifin bilmesi gereken beş görüşü özümsemiş olmalıdır.

Eğer katılımcılar kontrol listesindeki her bir sorunun ne anlama geldiğini net olarak anlamamışlarsa bu egzersiz amacına ulaşmaz. Katılımcılar, Kontrol Listesi'nin açık, kapsamlı ya da gerçekçi olmadığını düşünüyorlarsa, tanışma aşamasında bir netliğe ulaşılması amacıyla bunları dile getirmelerini istemek kıymetli olabilir. Bu aşamada katılımcıları eleştiri yapmaya davet etmek, her bir kontrol listesi sorusunun anlamını ve amacını daha iyi kavramalarına yardımcı olur.

Aktif diyalog, kolaylaştırıcının, değerlendirme ve inovasyon aşamalarında katılımcıların kafa karışıklığına neden olabilecek terminolojiye ilişkin sorularını netleştirmesini (örn; sivil direnişin şiddetsizlikten farklı olduğunu açıklamayı) sağlar.

Son olarak kolaylaştırıcı soruların değerlendirilmesi, inovasyon ve taahhüt aşamalarında katılımcılardan ne beklediğini ana hatlarıyla açıklayacaktır.

■ SORULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ AŞAMASI

Değerlendirme aşaması, kolaylaştırıcının her katılımcıdan, kendisine, yalnız kalabileceği bir yer bularak Kontrol Listesindeki soruları, iki farklı perspektiften aşağıdaki sırayla analiz etmesini istemesiyle başlar:

- İlk olarak, her bir kontrol listesi sorusunu 1-10 arası puanlayarak cevaplayın. En güçlü “evet” 10, en güçlü “hayır” 1 olacaktır.
- Sonra Kontrol Listesi Sorularından 1-4 arasını (Kapasite

TABLO 15: Soruların Değerlendirilmesi Aşaması

ÖZGÜRLÜĞE ULAŞMAK İÇİN KONTROL LİSTESİ EGZERSİZİ

KAPASİTE GELİŞTİRME (SORU 1-4)

- ÖNEM DERECECİSİ 1-4
- ☐ Sivil direniş kampanyası hedef, liderler ve bir kazanma stratejisi etrafında birleşiyor mu?
Hayır 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 **Evet**
 - ☐ Sivil direniş kampanyası, şiddetsiz disiplini korurken taktik seçeneklerini çeşitlendiriyor mu?
Hayır 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 **Evet**
 - ☐ Sivil direniş kampanyası, taktikleri minimum riskle maksimum aksatma gerçekleştirecek biçimde art arda sıralıyor mu?
Hayır 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 **Evet**
 - ☐ Sivil direniş kampanyası, dış desteği daha verimli hale getirmenin yollarını araştırıyor mu?
Hayır 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 **Evet**

ÇATIŞMA YÖNETİMİ (SORU 5-8)

- ÖNEM DERECECİSİ 1-4
- ☐ Tiranlığa karşı çıkan yurttaşların sayısı ve çeşitliliği artabilir mi?
Hayır 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 **Evet**
 - ☐ Tiran şiddete dayalı baskının işe yarayacağına duyduğu güveni kaybedebilir mi?
Hayır 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 **Evet**
 - ☐ Tiranın kritik destekçileri arasında taraf değiştirme potansiyeli taşıyanların artması olası mı?
Hayır 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 **Evet**
 - ☐ Çatışma sonrası oluşacak siyasi düzenin demokratik değerlerle uyumlu olması muhtemel mi?
Hayır 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 **Evet**

Geliştirme), önem derecesine göre sıralayın. “1” en önemli, “4” en az önemlidir.

- Son olarak Kontrol Listesi Sorularından 5-8 arasını (Çatışma Yönetimi), önem derecesine göre sıralayın. “1” en önemli, “4” en az önemlidir.

Grubun ele alacağı en önemli sorular, kontrol listesinde yer alan ve en güçlü “hayır” cevabı verilenler olmayabilir. Tam da burası Kontrol Listesi Egzersizinin amacına hizmet eden kısımdır. Kontrol listesi soruları her birinin eşit önemde olduğu varsayımıyla hazırlanmıştır ve sadece yereldeki muhalifler, kendi koşullarına uygun bir öncelik sıralaması yapabilir.

Kişilerin tek başına yapacağı bu analiz 45 dakikada tamamlanır ve sonra kolaylaştırıcı tüm grubu bir araya toplar. Herkes kendi puanlamasını ve gerekçesini sunarken kolaylaştırıcı da sonuçları sunum kağıdına yazar. Yirmi katılımcının her birinin beş dakika sunum yaptığını varsayarsak tüm puanlama 100 dakikada bir araya getirilmiş olur. Değerlendirme aşaması üç saatten daha kısa bir sürede tamamlanabilir.

Her aşamada, katılımcıların kendi görüşlerini net ve öz biçimde aktarmaları çok önemlidir. Bir katılımcı, diğerinin fikirlerini alt etmeyaklaşımıyla hareket etmemelidir. Molalarda, yemekaralarında ve taahhüt aşamasında derin tartışmalar ve yorumlar için epeyce zaman olacaktır. Değerlendirme ve inovasyon aşamalarının amacı, her katılımcının kendi benzersiz deneyimlerinden yola çıkarak ulaştığı en iyi fikirlerini bir araya getirmektir. Görüşlerin birbiriyle uyumlu olması mümkündür ancak bu uyum zorlama olmaksızın, kendiliğinden gelişmelidir.

■ İNOVASYON AŞAMASI

İnovasyon aşamasında, katılımcıların (önceki aşamada yaptıkları değerlendirmeye göre) en önemli buldukları kontrol listesi sorularına odaklanılır ve her biri teker teker ele alınır.

Grup, üzerinde çalışmak üzere tek bir kontrol listesi sorusu belirler ve kolaylaştırıcı, her katılımcının kendi yerine giderek 45 dakika boyunca, bu sorunun puanını 1’den 10’a çıkarmak için gerçekte neler yapabileceklerine ilişkin fikir üretmelerini ve bunlardan en iyi beşini listelemelerini ister.

Daha sonra kolaylaştırıcı grubu bir araya getirir ve her birinden

en iyi beş fikrini aktarması ister. Kolaylaştırıcı, ortaya konan fikirleri mümkün olan en kısa biçimde sunum kağıdına yazar. 20 katılımcıdan 100 farklı fikir gelecektir (kolaylaştırıcı, birbiriyle örtüşenleri bir fikir altında toplayabilir). Yazacak yer kalmaması durumunda kolaylaştırıcı, yazdığı kağıdı duvara yapıştırarak altındaki kağıda devam eder, böylece yazılanları herkes görür ve daha sonra referans verilebilir.

Bir sonraki aşamada kolaylaştırıcı, katılımcıların 15 dakika için kendi köşelerine gitmelerini, iyileştirmeye konusunda geliştirilen duvardaki fikirlere bakmalarını ve kendi fikirleri dışındakilerden en iyi beş tanesini seçmelerini ister. Tekrar toplandıklarında, her katılımcı kendi fikirleri dışından en iyi beş fikrin yanına tik atar. Bittiğinde, kağıt üzerine 100 tane tik atılmış olur. Bundan sonra kolaylaştırıcı, en fazla tik alan 10 fikri, oy sayısına göre sıralayarak ayrı bir kağıda yazar.

İnovasyon aşaması üç saatten daha az bir sürede tamamlanabilir.

■ TAAHHÜT AŞAMASI

Bu aşamada katılımcılar, rakiplerini altetmek amacıyla ne yapılması gerektiğine ilişkin diğer katılımcıların farklı bakış açılarını gözlemledikleri ve değerlendirdikleri için inanılmaz bir etkileşim olur. Taahhüt aşaması daha az yapılandırılmıştır ve diğer aşamalara göre daha kişiseldir. Önceki aşamalar, tirana karşı zafer kazanmak için nelerin yapılması gerektiği konusunda grupta bir fikir oluşturma amacını taşır. Taahhüt aşaması ise şu sorunun cevabını arar: Bu hedefe ulaşmak için belirli adımların sorumluluğunu aramızdan kim üstlenmeli?

Bu soruya yanıt bulmak Özgürlüğe Ulaşmak için Kontrol Listesi Egzersizinin hedefini tanımlar. Ancak doğru ya da yanlış cevap yoktur. Ortada, çatışmanın içinde olmayan ve risklerden muaf olanların vereceği çakma yanıtlar yerine sadece, sorunu bizzat yaşayan yerli katılımcıların fikirleri üzerine kurulu sahici cevaplar mevcut olacaktır.

Sahici ve sahici olmayanı birbirinden ayırabilmek için kolaylaştırıcıların disiplinli olması gerekir. Kendi taktiksel ve stratejik fikirlerini ortaya koymaktan kaçınılmalı ve bunun yerine katılımcıların kendi en iyi fikirlerini ifade etmelerini teşvik etmeye odaklanmalıdır. Eğer her fikre saygı duyulur ve önceliklendirmeyi de katılımcılar

TABLO 16: 36 Saatlik Özgürlüğe Ulaşmak için Kontrol Listesi Egzersizi Programı

GÜN 1	
7:00 am – 8:00 am	Kahvaltı
8:00 am – 10:00 am	Tanışma Aşaması
10:00 am – 10:30 am	Ara
10:30 am – 1:00 pm	Soruları Değerlendirilmesi Aşaması
1:00 pm – 2:00 pm	Öğle Yemeği
2:00 pm – 4:30 pm	İnovasyon Aşaması Kapasite Geliştirme soruları (Kendi başına 45 dakika, grupla 1 saat 45 dakika)
4:30 pm – 5:00 pm	Ara
5:00 pm – 5:45 pm	Taahhüt Aşaması Kapasite Geliştirme soruları (1.Oturum)
6:15 pm – 7:15 pm	Akşam Yemeği
7:15 pm – 9:00 pm	Taahhüt Aşaması Kapasite Geliştirme soruları (2.Oturum)
GÜN 2	
7:00 am – 8:00 am	Kahvaltı
8:00 am – 10:30 am	İnovasyon Aşaması Çatışma Yönetimi Soruları (Kendi başına 45 dakika, grupla 1 saat 45 dakika)
10:30 am – 11:00 am	Ara
11:00 am – 12:30 pm	Taahhüt Aşaması Çatışma Yönetimi Soruları (1.Oturum)
12:30 pm – 1:30 pm	Öğle Yemeği
1:30 pm – 3:00 pm	Taahhüt Aşaması Çatışma Yönetimi Soruları (1.Oturum)
3:00 pm – 7:00 pm	Yapılandırılmamış oturum (örneğin grup, İnovasyon ya da Taahhüt veya Kontrol Listesinde yer alan başka sorular üzerinde çalışmaya karar verebilir)

yaparsa, harekete geçme konusunda kendilerine daha fazla güven duyarlar.

Başarılı bir taahhüt aşamasının temeli ilk 24 saatte atılır. Yarım saatlik molalar ve yemek araları katılımcıların birbirlerine sorular sormasına, anlaşma-anlaşmazlık alanlarını araştırmalarına ve aynı zamanda kendi sivil direniş kampanyalarının sonraki adımları konusunda fikir alışverişinde bulunmalarına olanak tanır. Taahhüt aşaması, katılımcılar arasında fikirlerin paylaşılmış ve üzerinde

çalışılmış olmasının getirdiği enerji ve coşkuyu ortaya çıkarır.

Taahhüt aşamasında çalışmaların tek başına yapılmasına ihtiyaç yoktur. Bu bir grup çalışmasıdır ve ilk defa yoğun eleştiri ve tartışmalar yaşanır. Taahhüt aşaması, katılımcıların, çatışmanın ivmesini kendi istedikleri yöne çevirmek için yeterince çaba gösterdiklerine ikna olmasıyla sona erer.

Katılımcıların, kendi ilerlemelerini gözden geçirmek amacıyla kendi aralarında bir Kontrol Listesi Egzersizi yapmak üzere birkaç ay sonra bir araya gelmeyi seçip seçmemeleri başarının bir ölçüsü olacaktır. Bu, çatışmanın gidişatını etkilemeye dair ciddi bir güce sahip olduklarını kavramış olduklarını gösterecektir. Aynı zamanda, başarıya ulaşma olasılığını en üst düzeye taşıyabilmek için yapılması gerekenleri, içinde bulundukları zaman diliminde yeniden taahhüt etmeye dair kararlılıklarını da gösterecektir. Kontrol Listesi Egzersizi, hem işlerin yolunda gittiğini teyit etmenin ve hem de şiddetsiz çatışmanın değişen koşullarına yanıt oluşturmanın bir yoludur. Soruların değerlendirilmesi, inovasyon ve taahhüt aşamalarının gücünü deneyimlemiş kişiler olarak bu aşamaları yeniden uyguladıklarında, alacakları sonuçlar güven verici olacaktır. Hatta, kendi kolaylaştırıcılarını belirlemek isteyebilirler ki bu da kendi başlarına yeni bir grup toplamak istediklerinin göstergesi olabilir.

Özgürlüğe Ulaşmak için Kontrol Listesi Egzersiziyle, sivil direnişle ilişkilenen insanların sayısını ciddi biçimde arttırmak mümkündür. Yüzyüze ve çevrimiçi ortamda yapılan atölye çalışmalarına⁵⁵ katılım sayısının her yıl 2.500'e ulaştığını ve katılımcıların her birinin 36 saatlik Özgürlüğe Ulaşmak için Kontrol Listesi Egzersizini kolaylaştırmayı öğrendiğini hayal edin. Eğer her biri, her yıl, kendi ülkelerinde 20 katılımcısı olan beş atölye düzenlemeyi taahhüt ederse en despot rejimler altında yaşayan bir milyon insan, dört yıl içinde sivil direnişin potansiyeli konusunda önemli ölçüde bilgi sahibi olacaktır.

Kontrol Listesi Egzersizi, hem işlerin yolunda gittiğini teyit etmenin ve hem de şiddetsiz çatışmanın değişen koşullarına yanıt oluşturmanın bir yoludur.

55 Kontrol Listesi Egzersizi için en iyi seçenek koşullar elverdiğince, fiziksel olarak bir arada toplantı yapmaktır. Bu, katılımcılarda ilginin devam etmesini ve etkileşimin derinleşmesini teşvik edecektir. Ancak halk sağlığı, finansal sınırlılıklar ya da lojistik veya güvenliğe ilişkin zorluklar nedeniyle bir araya gelmek mümkün olmayabilir, bu durumda, güvenli iletişim kurulabiliyorsa insanlar, egzersizi sanal ortamda, bir çevrimiçi konferans platformunda organize edebilirler. Katılımcıların hangi platformu, nasıl kullanacakları, katılımcıların bulundukları ülkede ya da ülkelerdeki kullanılabilirliğe ve güvenliğe bağlıdır.

Bu sayı, gezegendeki milyarlarca insanla kıyaslandığında düşük görünebilirse de zaman içinde hızla artmaya devam etme olasılığı otokratlar için ürkütücüdür.

Bu rakamlar, şiddete dayalı ayaklanmalara kıyasla sivil direniş kampanyalarının sahip olduğu en önemli avantajlardan birinin zaman olduğuna işaret ediyor. Şiddete dayalı ayaklanmaların liderleri, bir rejimin ilk aşamalardaki askeri üstünlüğünü hızla tersine çevirmelidir. Bunu sağlamak için güvenlik güçlerinden mümkün olduğunca çok kişiyi öldürür ve kalanları firarlara teşvik ederler. Ancak hükümetin askeri üstünlüğünü kısa sürede kaybetmediği durumda şiddete dayalı ayaklanma, varlığını tehdit edecek kadar güçlü bir şiddete maruz kalabilir.

Buna karşılık, şiddetsiz hareketler zamana yayılabilir. Direniş taktiklerini ağırdan alabilir, tırmandırabilir, tekrar ağırdan alabilir. Tirana karşı uzun soluklu bir yıpratma oyunu oynayabilir; direniş kişisel alana ya da aile içine kapanmış görüldüğü hallerde bile kamusal alana yeniden, güçlü bir biçimde çıkmadan önce stratejik kazançlar elde edebilirler. Tüm bu zaman boyunca tiranın tetikte olması ve kaynaklarını buraya tahsis etmesi gerekir ki kontrolü sağlamaya çalışması maliyeti artırır.

Muharebe alanının canlı tutulmasının bir yolu bu kontrol listesi egzersizlerini hızla çoğaltmaktır.

Bu kitabı okuyan tiranlar -ki bazılarının okuması beklenebilir- bir sivil direniş kampanyasının asla tamamen yok edilemeyeceğinin farkına varmalıdır. Koşullar ne kadar kötü olursa olsun, insanlar Özgürlüğe Ulaşmak için Kontrol Listesi Egzersizini uygulamak amacıyla bir araya gelebilir.

Bir tiran şiddete dayalı bir ayaklanmaya karşı koymak için uşaklarını göndererek silahlara el koyabilir. Peki, bir Kontrol Listesi Egzersizi deneyiminden geçmiş insanlarla karşı karşıya gelindiğinde ele geçirilecek olan şey nedir? Bu egzersizi yapmak için bir araya gelenleri dağıtmaya çalışmak, bunu yapmak için orada bulunan rejime uşaklık edenlerin taraf değiştirerek katılımcı olmak istemesiyle sonuçlanabilir.

Muhallifler ve tiran arasındaki savaşı, çatışmayı sürdürmeye dair güveni olan taraf belirleyecektir. Özgürlüğe Ulaşmak için Kontrol Listesi Egzersizi, içinde bulundukları durumu düzeltecek olanakların her zaman bulunduğunu göstererek demokrasi mücadelesi veren aktivistlerin muharebe alanında kalmasını sağlar. En ağır baskı

karşısında bile muhalifler birlik olabilir, taktiklerini çeşitlendirebilir ve taraf değiştirme potansiyeli olanlarla etkileşime girebilirler. Kontrol Listesi Egzersizi, tirana, eninde sonunda teslim olacağını gösterir. Bu sadece “ılımlı” tiranlar için değil tüm tiranlar için geçerlidir.

Günümüzde dünyanın en acımasız liderlerinden Ömer el Beşir, bir sivil direniş kampanyası sonucunda iktidarı bırakmak zorunda kaldı. Şu anda cezaevinde, insanlığa karşı suçlardan yargılanmayı bekliyor. Stephen Zunes’a göre, bu süreçte sivil direniş konusunda bilgi paylaşmak için ciddi bir çaba vardı:

Devrim öncesindeki birkaç yıl boyunca bazı uluslararası örgütler ... sivil toplum gruplarına yurttaş eğitimi, çatışma çözümü atölyeleri yaptı ve sadece Sudan’a özgü sivil direniş stratejileri ve taktiklerine odaklanarak aktivistlerin güçlendirilmesine katkıda bulunabilecek diğer konularda atölyeler düzenledi.

Şiddetsizlik ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Nonviolence and Development [ONAD]), şiddetsiz direniş araçlarının tanıtılması konusunda önemli rolü olan gruplardan biri. ... Örgüt, yıllar boyunca, tüm ülke çapında barışın inşası, toplumsal cinsiyet, insan hakları, yurttaşlık eğitimi, kurumsal gelişim, iyi yönetim, çatışma çözümü, dinler arası diyalog ve grup süreçleri gibi konularda atölyeler düzenledi. 30 yıllık diktatörlük ve rejimin böl-yönet taktikleri nedeniyle sivil toplum kurumlarının çoğunun yok edilmiş olduğu göz önüne alındığında, apolitik gibi görünen bu konuların ele alınmasının önemli politik sonuçları oldu. Bu alandaki antrenmanlara ek olarak ONAD, güvenlik güçlerinin saldırılarına ve diğer provokasyonlarına karşı stratejik şiddetsiz eylemlere ve şiddetsiz disiplinin sürdürülmesine odaklanan antrenmanlar da yaptı...

ONAD kendi müfredatını oluştururken Gandhi Enstitüsü, Uluslararası Savaş Karşıtları (War Resisters’ International), İsveç Fellowship of Reconciliation dahil olmak üzere çeşitli Avrupa ve Hintli grupların el kitaplarından faydalandı. Uluslararası Şiddetsiz Çatışmalar Merkezi (International Center on Nonviolent Conflict) ve Albert Einstein Enstitüsü gibi Amerikan eğitim vakıflarının aktivistler için hazırladığı sivil direniş kampanyaları ve bunlardan alınan derslerin belgelendiği DVD ve diğer materyaller de kıymetliydi. ONAD, düzenledikleri antrenörler antrenmanlarına en az 10.000 kişinin doğrudan, 50.000 kişinin de dolaylı olarak eğitildiğini tah-

*min ediyor. Örgüt, şiddetsiz eyleme giderek daha fazla vurgu yapıyor, antrenmanların yaklaşık %70'i hükümet ve baskıcı kurumları hedefine alıyor.*⁵⁶

El Beşir'e olanlar şans eseri değil, demokrasi yanlısı aktivistlerin sivil direnişin gücü konusunda eğitilmesi sonucunda gerçekleşti ve bölgedeki uzmanlar için tam bir sürpriz oldu.

ICNC bu kitabı çevrimiçi olarak ücretsiz yayınlayacak ve çok farklı dillere çevirecek. Tiranlık rejimlerinin, kitabın çevrimiçi ortamda okunmasını engellemelerini beklediğimiz için aynı zamanda yumuşak, karton kapaklı bir baskısını yapacağız. Bu kitap, tiranlar durdurmaya çalışsa bile öyle ya da böyle sınırları aşacak ve daha etkili bir demokrasi aktivisti olmak isteyen herkes tarafından erişilebilir olacak. Erişimi kolayca engellenemeyecek, bir kez bir ülkeye girdikten sonra çoğaltılıp paylaşılabilecek. Artık, içinde bulundukları şiddetsiz çatışmaları kazanmak için gerekli becerileri edinen demokrasi yanlısı aktivist sayısını binlerce kat çoğaltma fırsatı var.

Yanda: Dayanışmanın lideri Lech Walesa, çiftçi sendikasının kuruluşunu kutluyor, Polonya, 1981.

⁵⁶ Stephen Zunes, Sudan's 2019 Revolution: The Power of Civil Resistance (Sudan'ın 2019 Devrimi: Sivil Direnişin Gücü) (Washington, DC: ICNC Yayını, 2021), 14–15.

*Tiranlar şu an için şiddetsiz
çatışmayı hafife alıyor olabilirler.
Bu rahatlık İran, Rusya, Çin,
Kuzey Kore, Venezuela ve
Myanmar dahil olmak üzere
en kemikleşmiş rejimlerin
varlığına tehdit oluşturabilecek
kırılganlıklar yaratabilir.*

TARİHİ BİR SEÇİM:

Tirana Boyun Eğmek ya da Dördüncü Demokratik Dalgayı Başlatmak

Dünyadaki milyarlarca insanın kaderi, muhaliflerle tiranlar arasındaki çatışmanın sonucuna göre belirlenecek. Dünyada 2.5 milyar insanın tiranlık belası altında yaşadığı tahmin ediliyor. Masum insanların hayatlarına, temel insan haklarını umursamayan sorumsuz egemenlerin hevesleri hükmediyor. Bunun devasa sonuçları var. Nitekim, tarihte insan eliyle gerçekleşen en kötü eylemler, tiranın yarattığı baskı ve yozlaşmadan doğan tiranlık rejimlerinde gerçekleştirilmiştir.

Tiranların görünüşü zaman içinde değişmiş olsa da temel dinamikleri ve davranışları aynıdır. Sömürgeci imparatorluklar Soğuk Savaş dönemi diktatörlüklerinden farklı görünürken, diktatörlükler de teknolojiye dayalı modern otokrasilerden farklı görünür. Bu ayrımlar önemli olabilir ancak tiranın kendisini dünyaya nasıl gösterdiği, bizim tiranlığın gerçekliğini görmemizi engellememelidir. Bir tiranlık dışarıdan teknoloji odaklı, izolasyoncu, öngörülmez; teokratik; ataerkil; solcu ya da sağcı ya da ikisinin herhangi bir karışımı olarak görülse de biz tiranlığı, kendi yönetimi altında yaşayan insanlara çektiirdiği sıkıntılarla tanımlayabiliriz. Despot rejimlerde yaşayan bir toplumda şunlar görülür:

- Korku yaygındır
- Yolsuzluk ve açıkça adil olmayan politikalar, zenginlik ve aşırı yoksulluk arasında ciddi uçurumlara neden olur
- İşçiler amansızca sömürülür

- İktidar sahiplerinin beceriksizliği ya da kasti umursamazlığı nedeniyle insani krizler ve halk sağlığı alanındaki krizlerin baş gösterme olasılığı daha yüksektir
- Kişilerin mal varlıklarına keyfi biçimde el konulabilir
- Seçimler adil değildir, hilelidir ya da hiç yapılmaz
- Yargı sistemi açıkça taraflıdır; elitlerin çıkarına hizmet ederken bireyler haksız tutuklamalara maruz kalır.
- Medya ve eğitim, propaganda ve dezenformasyonun tekelindedir
- İçinde yaşayanların, sisteme karşı çıkma ya da değiştirme girişimleri ciddi baskı ve sistematik insan hakları ihlalleriyle karşılaşarak bulur

Tiranlığın, halkın çektiği acıların sorumlusu olması bir yana varlığının küresel anlamda olumsuz etkileri var. Demokratik olmayan hükümetler (genelde sınırları aşan biçimde) vahşet, aşırıcılık, insani krizler, insan hakları ihlalleri, kitlesel mülteci göçü ve yolsuzlukla sonuçlanan savaşları arttırıyor. Bu otoriter rejimler kırılabilirlik halini çoğaltıyor ve sosyal dayanıklılığın kaynaklarını yok ediyor. Dahası, varolan demokrasileri baltalamaya, uluslararası hukuku ve kurumları yıpratmaya uğraşıyorlar. Kendi üyeliklerini kullanarak Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'nin misyonunu saptırmayı amaçlıyorlar. Daha otoriter bir dünya, istikrarsız ve tehlikeli bir dünyadır ve hiçbir ülke bundan muaf değildir.

Tiranlar ve demokrasi mücadelesi veren aktivistler arasındaki sürüp giden iktidar yarışında uzun kazanma ve kaybetme döngüleri olmuştur. Bu, demokrasinin, ondokuzuncu yüzyılın başlarından bu yana neden üç dalga halinde ilerlediğini açıklıyor. Samuel P. Huntington'a göre:

İlk “uzun” demokratikleşme dalgası 1820’lerde Birleşik Devletler’de erkek nüfusun büyük çoğunluğuna oy hakkı tanınmasıyla başladı ve neredeyse bir yüzyıl sürdü, ... ta ki 1926’da dünyadaki demokrasilerin sayısı 26 olana kadar. Ancak 1926’da Mussolini’nin İtalya’da iktidara gelmesi ilk ‘tersine dalgayı’ başlattı ve dünyadaki demokratik ülke sayısını 12’ye indirerek 1942’ye kadar devam etti. İkinci Dünya Savaşının müttefiklerin zaferiyle sonuçlanması ikinci dalga demokratikleşmeyi başlattı ve demokrasiyle yönetilen 36 ülke ile 1962’de zirveye ulaştıysa da bunu ikinci tersine dalga izledi (1960-

1975) ve demokrasilerin sayısı 30'a düştü.⁵⁷

Üçüncü Demokratik Dalga, 1974'te Portekiz'deki Karanfil Devrimi ile başladı. Daha sonra Latin Amerika, Asya Pasifik, Doğu Avrupa ve Sahra Altı Afrika'daki ülkelere yayıldı. Freedom House sıralamasında, bu dönemde (1972–2005) 35 ülke “özgür olmayan” ya da “kısmen özgür” sıralamasından “özgür”e geçti.⁵⁸ Üçüncü Demokratik Dalganın en önemli özelliği, özgürlüğe geçiş süreçlerinin ezici çoğunluğunun şiddetsiz sivil direniş kampanyaları üzerinden gerçekleşmiş olması.

Üçüncü dalganın son yarısında büyük bir iyimserlik hakimdi. Bu dönemin ruhu, Francis Fukuyama'nın 1992'de, Soğuk Savaşın bitmesinin hemen ardından, Üçüncü Dalga artan bir ivme kazanırken yayınlanan ufuk açıcı çalışması the End of History and the Last Man (Tarihin Sonu ve Son İnsan)'da ifadesini bulur. Fukuyama'nın temel argümanı, insanların politik örgütlenmesinin tüm insanlık için varacağı nihai yerin ya da denge noktasının Batı liberal demokrasisi olduğudur.

*Bütün politik topluluklar kabul görme ihtiyacı duyarlar ancak kendilerini, aynı zamanda bunun olumsuz etkilerine karşı korumak zorundadırlar. Eğer çağdaş anayasal hükümet sistemi gerçekten hem herkesin genel kabul görmesini sağlayan hem de aynı zamanda diktatörlüklerin oluşmasını engelleyen bir formül ise o zaman bu hükümet biçiminin yeryüzünde oluşmuş öteki egemenlik biçimleri karşısındaki iddiası elbette istikrar ve uzun ömürlülük olabilir.*⁵⁹

Bununla birlikte Freedom House, 2005 yılından sonraki onbeş yılda, toplam dünya sıralamasında düşüş olduğunu kaydediyor. Üçüncü Demokratik Dalga hafızalarımızda silinirken, otoriter yönetimler ve hizmetkarlarını yani yozlaşmış yönetimleri durdurmak çok zor gibi görünebilir. Fukuyama'nın tezinin naif olduğunun düşünülmesi ve haketmediği halde hor görülmesi şaşırtıcı değil.

Bugünün sorusu şu; şimdi içinde bulunduğumuz tersine dalgayı bir Dördüncü Dalga izleyecek mi? Eğer bu gerçekleşirse, Fukuyama'nın temel tezi nihayetinde doğrulanmış olacak.

57 Samuel P. Huntington, “Democracy’s Third Wave” (Demokrasinin Üçüncü Dalgası), Journal of Democracy içinde 2, no. 2 (1991): 1..

58 Karatnycky ve Ackerman, 18.

59 Francis Fukuyama, The End of History and the Last Man (Tarihin Sonu ve Son İnsan) (New York, NY: Free Press, 2006), xxi–xxii. Paragrafın çevirisi Tarihin Sonu ve Son İnsan, Gün Yayıncılık, İkinci Baskı 1993-1999'dan alınmıştır.

Tiranlığın, dünya meselelerinde baskın güç olmaya devam edeceğine inanan realistler Dördüncü Dalga olasılığını reddediyor. Üçüncü Demokratik Dalga'nın bittiğini, sivil direniş kampanyalarının otoriter rejimler için artık tehdit oluşturmadığını ve devletin gücüyle rekabete girililmeyeceğini düşünüyorlar.

Üçüncü Demokratik Dalga sırasında çok sayıda sivil direniş kampanyasına hazırlıksız yakalanan tiranlar şimdi onları baskılamak için en iyi yöntemin neler olabileceğine ilişkin birbirleriyle işbirliği halindeler. Artık güçlerini sağlamlaştırmak için açık şiddete çok az başvururken, güçlerini korumak için hem şiddeti minimum seviyede tutuyor hem de tehdit unsurunu ihtiyatlı biçimde kullanıyorlar. Yeni gözetleme ve izleme teknolojileri bir yandan sivil direnişe karşı çok önemli bir koruma sağlarken diğer yandan siyasi hakları ve insan haklarını savunan kurumları bastırmak için kullanılıyor. Otokratlar, görev süresinin sınırlarını bir talimatla ortadan kaldırdıklarında, siyasi hakları ve sivil özgürlükleri yüksek sesle savunan basın kuruluşlarını kapattıklarında, demokrasi mücadelesi veren aktivistleri daha agresif biçimde hapse attıklarında ve öldürdüklerinde cezasız kalacaklarını düşünüyorlar.

Realistler, otoriterliğin şu andaki yükselişinin temel nedenini “özgürlük” mesajının bayraktarı olan Birleşik Devletler’in artık tek süper güç olmamasına bağlıyor. Birleşik Devletler artık Çin, Rusya, İran, Kuzey Kore ve diğer düşman diktatörlüklerle çok boyutlu bir rekabet içinde. Realistlere göre, Berlin Duvarının yıkılmasından itibaren olağanüstü işler yapan demokrasi destekçisi toplum, Amerikan prestijli desteği olmadan tam bir gerileme halinde.

Birleşik Devletlerin tüm ülkeleri sağlam demokrasilere dönüştürebileceğine ilişkin kibirli yaklaşımı, Vietnam’dan Afganistan’a ve Irak’a kadar tekrar tekrar çürütüldü. Washington’un parlak bir örnek sunarak model olması gerektiği görüşüne gelince; grupların veya bireylerin çok az bir kaynakla, binlerce hatta yüzbinlerce amerikalıyı öldürebileceği günümüzde tehlikeyi kavrayamamak konusunda kimse bu kadar çuvallayamaz. Birleşik Devletler dünyanın sorunlarını çözemez ama onları göz ardı etme lüksü de yoktur.⁶⁰

60 Stephen Krasner, “Learning to Live with Despots: The Limits of Democracy Promotion” (Despotlarla Yaşamayı Öğrenmek: Demokrasiyi Geliştirmenin Sınırları), Foreign Affairs 99, no. 2, (10 Şubat 2020). <https://www.foreignaffairs.com/articles/2020-02-10/learning-live-despots..>

Önceliği elitlerin davranışlarını açıklamak olan realist bakış açısı, neredeyse tüm bölge uzmanlarına hakim olmuş durumda. Tabandaki gelişmelerin önemini, özellikle de şiddetsiz çatışmaya karşı tiranın savunma kapasitesinde neden olduğu değişimleri anlamlandırmakta zorluk yaşıyorlar. Realistler ve bölge uzmanlarının bir sivil direniş kampanyasının ne zaman başlayabileceğine ilişkin berbat öngörülerde bulunmalarının nedeni bu. Kitlesel protestolar, grevler ve boykotlar karşısında hep şaşırıyorlar ve bunları herhangi bir sonuca varmayan, çabucak bitecek, rastlantısal birer olay olarak görme eğilimindeler.

Bölge uzmanları Sırp diktatör Slobodan Miloseviç'in, koltuğu, şiddete başvurmadan asla bırakmayacağını düşünüyordu. İran'daki Yeşil Hareket'in ortaya çıkması tahayyül edilemezdi. Tahrir Meydanı'nda 2011 yılındaki isyan ve işgalin hemen öncesinde bölge uzmanları, Tunus'taki olayların Mısır'a asla sıçramayacağını iddia ediyordu. Ve Sudan'da Ömer el Beşir'in iktidardan düşürülmesi ve cezaevine atılması da hayal olarak görülüyordu.

Realistler ve bölge uzmanlarının bir sivil direniş kampanyasının ne zaman başlayabileceğine ilişkin berbat öngörülerde bulunmalarının nedeni bu.

Realistler, başarısız olmuş şiddete dayalı ayaklanmalarla başarısız olmuş şiddetsiz ayaklanmaları yürütmüş olan direnişçileri aynı kefeye koyuyor. Şiddete dayalı bir ayaklanma, tiranın polisi ve ordusunun üstün gücüyle karşı karşıya kaldığında ezilir. Silahlı mücadeleyi savunan ve hapisten ya da infaz edilmekten kurtulan bu isyancıların gelecek yıllarda savaşı sürdürecektir güçleri kalmaz. Bununla birlikte, bir tiran, yenilgiye uğramış bir sivil direniş kampanyasını tam olarak yok edemez. Tiranlar galip gelse bile, direnişe katılmış olan yurttaşlarının da temel gereksinimlerini karşılamalıdır. Yoksa bu kayıtsızlık onlara dezavantaj olarak döner. Bu kadarı bile, can çekişmekte olan sivil direniş kampanyalarının dirilmesine ve yıllar sonra demokrasiye ulaşmaya olanak tanır.

Demokratik gerilemenin son on beş yılı süresince realistler, Arap Baharı'nın sözümona çöküşünü, demokrasinin ileride belli bir sınıra kadar gelişmesine kanıt olarak gösterdiler. Ancak Arap Ayaklanmalarının henüz sona ermediği görüşünde olanlar da var:

2021'e geldiğimizde, neredeyse bütün dünya Arap ayaklanmalarının başarısız olduğu fikrinde. Hem otokratik rejimler hem de realist dış politikacıların hevesle destekledikleri bu fikrin neden cazip olduğunu

anlamak kolaydır. Bu, artık kendi işimize dönebiliriz demektir. Hem Obama ve hem de Trump yönetimleri, gözlerini bölgedeki başka hedeflere -ilki İran'la nükleere ilişkin müzakereler, ikincisi İsrail-Arap ilişkilerinin normalleşmesi- çevirirken bu yaklaşımı örtük bir biçimde kabuletiler. Yine de bugörüüş, bir dizi olgunlaşmamış değerlendirmenin sonuncusu. Arap ayaklanmalarının erken ilan edilen ölümü ve karanlık mirasına rağmen 2011'in devrimci dalgası geçici bir serap değildi. On yıl sonra, bölgenin otokratik görüntüsü yeniden çatırıyor. Büyük ayaklanmalar yakın zamanda Cezayir'in güçsüz başkanının tekrar seçilmesini engelledi, Sudan'ı uzun süredir yöneten liderinin devrilmesini sağladı, Irak ve Lübnan'da mezhebe dayalı siyasi sisteme kafa tuttu. Lübnan'da hükümet ayaklanmalardan, ekonomik felaketten ve Beyrut limanındaki akıl almaz patlamanın ardından ancak bir yıl sonra, zar zor kurulabildi. Suudi Arabistan, Muhammed bin Selman'ın kraliyet sarayında beklenen yükselişine hazırlanırken hızlı değişimleri de tanık oldu.⁶¹

Tiranların sahip oldukları güç kendilerini güvende hissetmeye hiçbir zaman yetmez. Lord Acton'un "güç yozlaştırır ve mutlak güç mutlaka yozlaştırır" deyişinin timsali gibidirler. Yönetimleri altındaki halk üzerinde boğucu kontrollerini ne kadar arttıırırlarsa, gizli müteredditlerin sayısının hızla çoğalması, zaman içinde açık müteredditlere dönüşmeleri ve en nihayetinde taraf değiştirmeleri o kadar olasıdır. Bu, bütün dünyada özgürlükler daralırken halkın gücüne dayalı kampanya sayısındaki rekor artışı da açıklıyor.

Tiranlar şu an için şiddetsiz çatışmayı hafife alıyor olabilirler. Bu kayıtsızlık İran, Rusya, Çin, Kuzey Kore, Venezuela ve Myanmar dahil olmak üzere en kemikleşmiş rejimlerin varlığına tehdit oluşturabilecek kırılma noktaları yaratabilir.

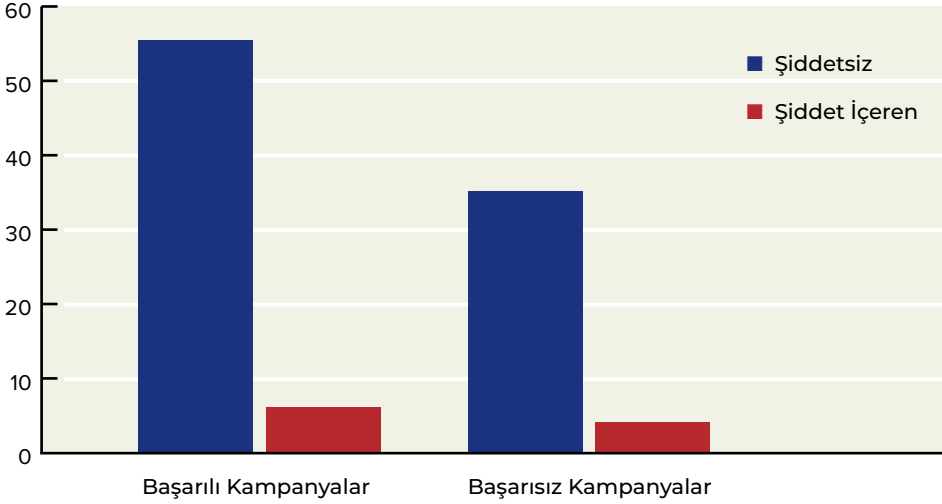
Kontrol Listesi Sorularının sunumuna hazırlık olması için 2. Bölüm'de muhaliflerin öncelikli olarak bilmesi gereken beş görüşü listeledim. Bununla birlikte, hepsinden daha umut verici (ve demokrasi yanlısı aktivistler Özgürlüğe Ulaşmak için Kontrol Listesi Egzersizini yaptıkça daha netleşecek) olan altıncı bir fikir var: Bir diktatör, bir gerilla gücünü yok edebilir ve şiddet içeren bir ayaklanmayı sonsuza kadar değilse bile on yıllar boyunca sona erdirebilirken, demokrasi ve insan hakları için gerçekleştirilen bir sivil direniş kampanyasını gerçek

61 Marc Lynch, "The Arab Uprisings Never Ended: The Enduring Struggle to Remake the Middle East," (Arap Ayaklanmaları Hiç Bitmedi: Ortadoğu'nun Yeniden İnşası İçin Mücadeleye Devam Etmek), Foreign Affairs içinde, (Ocak/Şubat 2021).

anlamda hiçbir zaman bitiremez. Araştırma verilerinin en cesaretlendirici bölümlerinden biri, hedefine ulaşmada başarısız olmuş bir şiddetsiz kampanyanın, gelecek beş yıl içinde bunu başarma şansının %35 olduğunu gösteren Şekil 20'dir.

ŞEKİL 20: Bir Ülkenin Kampanya Sona Erdikten Sonraki Beş Yılda Demokrasiye Geçme Olasılığı

Kaynak: Erica Chenoweth ve Maria J. Stephan, Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Resistance (Sivil Direniş Neden İşe Yarar: Şiddetsiz Çatışmanın Stratejik Mantığı) , (New York, NY: Columbia Üniversitesi Yayını, 2011).

Peki zaman içinde değişen ne? “The Future of Nonviolent Resistance” (Şiddetsiz Direnişin Geleceği) çalışmasında Erica Chenoweth, demokrasi mücadelesi veren aktivistlerin beceri düzeylerinin azaldığına ilişkin göstergeler ortaya koyuyor. Bunların bazıları şöyle:

- 1990’larda sivil direniş kampanyalarına katılım oranı yüzde 2.7 iken şimdi 1.3.
- Grevler ve boykotlar gibi farklı risk profillerine sahip taktiklere kıyasla kitlesel gösterilere fazlasıyla güven duyuluyor.
- Art arda dizilmiş kritik önemdeki taktikleri planlamak yerine dijital örgütlenmenin kendiliğindenliğine fazlasıyla güven duyuluyor.
- Başarı şansını artıracak inancıyla şiddet yanlısı aktörlerle dolaylı olarak ilişki kurma isteği artıyor.⁶²

Şiddetsiz çatışma kampanyaları arttıkça atölye çalışmaları da

62 Chenoweth, “The Future of Nonviolent Resistance.” (Şiddetsiz Direnişin Geleceği)

göreceli olarak artmalıdır yoksa başarının artma olasılığı kaçınılmaz olarak düşer. Şimdi, kampanyaların sayısı artarken, Özgürlüğe Ulaşmak için Kontrol Listesi Egzersizini tamamlayan muhaliflerin sayısı da aynı oranda arttığında neler olabileceğini hayal edin. Bu, tam da Dördüncü Demokratik Dalga'nın fitilini ateşlemek için gerekli olan şeydir.

Bu yazının kaleme alındığı dönemde, Birleşik Devletler ve demokratik (ve kimi hiç demokratik olmayan) müttefikleri ile Çin, Rusya, İran arasındaki büyük güç çatışması yoğunlaşıyor. ABD'nin başı çektiği ittifakta medyadaki üstatlar, ABD'nin başı çektiği ittifakta yer alan duayen gazeteciler, düşünce kuruluşları uzmanları ve politika yapıcılar, otokratlar üzerinde baskı oluşturacak önlemler konusunu neredeyse, tümü dış kaynaklı olan askeri yığınaklar ve ittifak inşası ile sınırlı olarak ele alıyorlar. Diktatörlüğe karşı sivil direniş kampanyalarının inanılmaz başarısına rağmen tirana yönelik baskının ülke içinde nasıl büyütüleceği konusuna yeterince önem verilmiyor.

Tüm tiranlıkların atası ve demokratik uluslara yönelik en büyük stratejik tehdit olan Çin bile bu kırılğanlıklardan muaf değildir. "Life of the Party: How Secure Is the CCP?" (Partinin Hayatı: Çin Komünist Partisi (ÇKP) Ne Kadar Güvende?) isimli yazısında Orville Schell, konuyu güçlü bir biçimde ele alıyor:

Belki ÇKP özgürlük ve adalet gibi tuhaf değerleri gerektirmeyen tamamen yeni bir kalkınma modelini mükemmelleştirmeyi başarmış olabilir. Ancak modern tarih, bu unsurlar yoksa bir ülkenin riske altında olabileceğini ileri sürüyor. Faşist İtalya ve Almanya'yı, Japon imparatorluğunu, Franko İspanyasını, teokratik İran'ı ve Sovyetler Birliği'ni düşünün.

... Çinliler herkesten, özellikle de Batıdakilerden farklı olabilir mi? Çinlilerin, başka toplumlarda insan olmanın temeli sayılan hayatın bu veçhelerine ihtiyaç duymadıklarını, sadece zenginlik ve güç elde etmekten memnun olduklarını söyleyenler çıkabilir belki. Böylesi bir varsayım hem üsttencidir hem de gerçekçi değildir. Sonunda Çinlilerin arzularının Kanadalılardan, Çeklerden, Japonlardan ya da Korelilerden pek de farklı olmadığı ortaya çıkacak. Evrensel değerlere methiyeler düzüldüğünü sırf Çin'in dışındakiler görmüyorlar ya da duymuyorlar diye böylesi arzular yoktur denemez. Şu an görünmüyor olsa da geçmişte tekrar tekrar ortaya çıktıkları gibi gelecekte yine ortaya

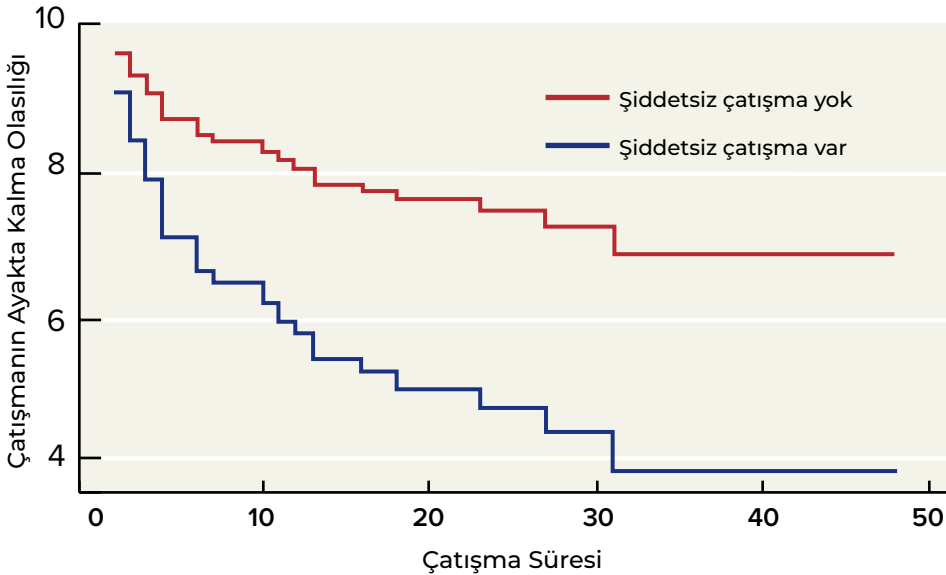
çıkacaklar.⁶³

Dünyanın en eski demokrasilerindeki geçmiş ve günümüz liderlerinin, siyasi analistlerin ve medyanın, sivil direnişe yeni bir gözle bakması gerekiyor. Sivil direnişlerin mutlaka başarısız olacağı veya daha kötüsü, silahlı mücadele yürüten bir ya da daha fazla aktör varken şiddetsiz direnişin anlamsız olacağına ilişkin yaygın inancı terketmeleri gerekiyor. Realistler, sivil direnişe göre iç savaşın demokratik bir geçişi başlatma olasılığının çok daha düşük olduğundan son derece eminler. Onların mantığına göre bu kadar yoğun şiddet içeren bir çatışmanın kazananı, kaybeden üzerinde kesinlikle acımasız bir diktatörlük kuracaktır. Ancak, iç savaşlar sırasında şiddetsiz direnişlerin etkisine ilişkin yaklaşık altmış yıllık bir veriyi analiz eden Luke Abbs, beklenmedik bir bulguyu ortaya koyuyor:

Şekil 21, y ekseninde iç savaşların “ayakta kalma” olasılığı ve x ekseninde iç savaşların sürelerine ilişkin rakamları gösteriyor. Verilerde ele alınan tüm iç savaşların yaşam döngüsünün tüm aşamalarında, çatışmada büyük ölçekli şiddetsiz kampanyaların varlığı durumunda silahlı çatışmaların devam etme olasılığı ciddi oranda

ŞEKİL 21: Şiddetsiz Kampanyalar ve İç Savaş Süresi (1995-2013)

Kaynak: The Impact of Nonviolent Resistance on the Peaceful Transformation of Civil War (Şiddetsiz Direnişin İç Savaşın Barışçıl Dönüşümü Üzerindeki Etkisi), (Washington, DC: ICNC Yayını, 2021), s.33.

63 Orville Schell, “Life of the Party: How Secure Is the CCP?” (Partinin Hayatı: Çin Komünist Partisi Ne Kadar Güvende?), Foreign Affairs (Temmuz/Ağustos 2021), s. 74–75.

*azalıyor. Örneğin, 5 yıllık bir iç savaştan sonra bir barış anlaşması olasılığı şiddetsiz kampanyaların varlığı durumlarında, var olmadığı durumlara göre %25 daha fazla.*⁶⁴

Dışarıdakilerin, zaten kendiliğinden ortaya çıkan şiddetsiz hareketlerin gelişmesine nasıl yardımcı olacaklarını belirlemek, bir politika yapma fırsattır. Şiddetsiz Kampanyalarda Dış Desteğin Rolü isimli araştırmalarında Chenoweth ve Stephan'ın en göze çarpan bulgusu “antrenman desteğinin her zaman çok etkili olduğudur”:

*Antrenmanlar, şiddetsiz kampanya karakteristiği ile pozitif ilişki içinde olan tek destek biçimidir. Bu, kampanya öncesi dönemde çok sayıda antrenman yapmanın; daha yüksek katılım, kampanyada daha az olumsuzluk yaşanması ve kampanya harekete geçtiğinde güvenlik güçlerinden daha fazla kopma olasılığı yaratmasına bakımından doğrudur. Kampanyanın zirvesine ulaşıldığında yapılan antrenmanlar da katılımın boyutunun artması ve kampanyanın nihai başarısı ile ilişkilidir. Bu modellerin hiç birinde antrenmanların gözlemlenen bir dezavantajı yoktur -hatta tüm modellerle sürekli olarak pozitif ilişki içinde olan tek destek biçimidir.*⁶⁵

Demokrasi konusunda önde gelen bilim insanı Larry Diamond'un gözlemi şöyle:

*Günümüz dünyası kendisini acımasız bir fikir, bilgi ve norm yarışmasına kaptırmış durumda. Dijital çağda bu yarış yıldırım hızında ilerliyor ve insanların, içinde yaşadıkları siyasi sistemleri ve dünya düzeninin geleceği ile ilgili nasıl düşüneceğini biçimlendiriyor. Özellikle şimdi, Batıda demokrasi ile ilgili kuşku ve tehditler yükselişten, bu, demokrasilerin kaybetmeyi göze alabileceği bir yarış değil.*⁶⁶

Demokrasinin son on beş yıldaki gerilemesini tersine çevirmek için muhaliflerin, şiddetsiz çatışmaları kazanma sıklığını artırması gerekiyor. Eğer bir Dördüncü Demokratik Dalga olarsa bugünkünden

64 AAbbs, The Impact of Nonviolent Resistance, 38.

65 Chenoweth and Stephan, The Role of External Support, 65-66.

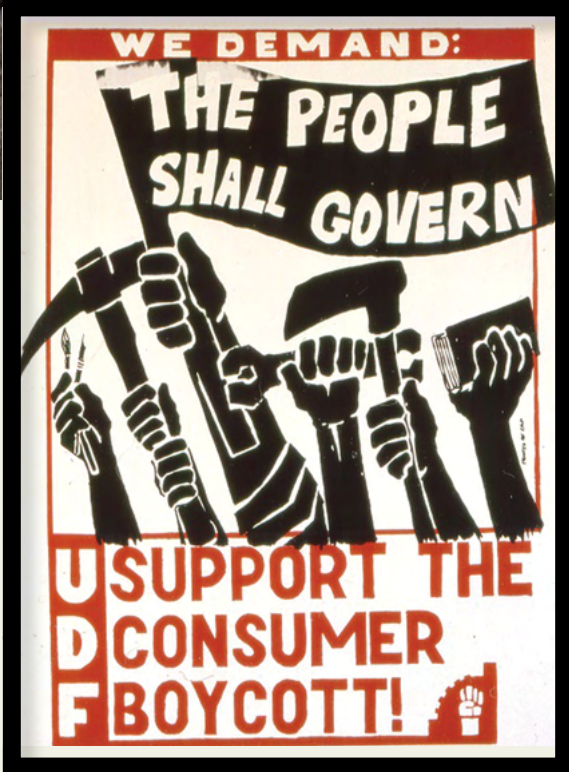
66 Larry Diamond, “America’s Silence Helps Autocrats Triumph,” (Amerika’nın Sessizliği Otokratların Zaferini Kolaylaştırıyor), Foreign Policy, Eylül 6, 2019, <https://foreignpolicy.com/2019/09/06/americas-silence-helps-autocrats-triumph-democratic-rollback-recession-larry-diamond-ill-winds/#>.

çok daha fazla muhalifin antrenmanlara katılması gerekecek.

Tiranlığın Sonunu Getirecek Kontrol Listesi yereldeki muhaliflere “stratejik planlama, taktiksel disiplin, kaynakların harekete geçirilmesi ve devleti şiddet kullanmaktan etkin biçimde caydırmak için daha fazla kapasite” sağlayarak kendi çatışma bölgelerinde birbirlerini eğitebilecekleri araçlar verir.⁶⁷

Sivil direniş konusundaki bilgi, kitabın muhalifler tarafından kullanılmasıyla birlikte daha fazla paylaşılacaktır. Bu bilginin ulaşılabilir ve stratejik olarak uygulanabilir olması, gelecekteki tüm şiddetsiz çatışmalardaki gücü tirandan alıp esas ait olduğu demokrasi yanlısı aktivistlere vererek dengeleri temelinden değiştirir.

67 Chenoweth and Stephan, The Role of External Support, 67.

Yukarıda: Mkhoseli Jack, ırk
ayırıcı rejime karşı Port
Elizabeth tüketici boykotuna
önderlik ediyor, Güney Afrika,
1985.

Solda: Boykota çağrısı için kul-
lanılan afişler.

Atölyeler ve Çevrimiçi Kurs Değerlendirmeleri

Zaman içinde ICNC, çalışmalarımızla ilgili çok fazla geri bildirim aldı ve dünya çapında çok büyük ilgi gördü. Özel talep üzerine çok sayıda seminer ve atölye çalışma yaptık ve her yıl yinelenen eğitim programları düzenledik. Yinelenen programlarımız aşağıdakileri içeriyor:

Yaz Okulları: 2006'dan 2016'ya kadar, Fletcher Hukuk ve Diplomasi Okulu ile birlikte, dünyanın her yerinden gelenlere yönelik 5 ve 6 günlük sivil direniş atölyeleri. 137.sayfada, Tablo 17'de yer alan örnek Yaz Enstitüsü programına göz atabilirsiniz.

Bölge Okulları: 2018 yılında ICNC, Quito, Ecuador'daki şiddetsiz çatışma üzerine çalışmak amacıyla bir enstitü oluşturmak için çeşitli yerel partnerle işbirliği yaptı. O yıl, 6 günlük seminere Güney Amerika'dan ve çevresindeki 11 ülkeden 35 kişi katıldı. Kiev, Ukrayna'da 2018 sonbaharında 10 ülkeden 40 kişinin katıldığı, Doğu Avrupa ve Orta Asya'ya odaklanan ikinci okul ortaklaşa organize edildi. Üçüncü okul, muhalifler ve demokrasi yanlısı aktivistlerle araştırma, sivil direniş stratejileri ve harekete ilişkin deneyimleri paylaşmak üzere yerel üniversiteler ve STK'larla birlikte Katmandu, Nepal'de organize edildi ve 20 ülkeden 36 kişi katıldı.

Çevrimiçi Kurslar: ICNC, öncülüğünü yaptığı online kursları 2012 yılında, Rutgers Üniversitesi ile birlikte yürütmeye başladı.⁶⁸ Dünyanın dört bir yanından katılımcıların ilgisini çeken 7 haftalık yoğun "Halk Gücü: Sivil Direnişin Stratejik Dinamikleri" kursu aşağıdaki başlıklardan oluşuyor:

MODÜL 1. Kursa Giriş: Hoşgeldiniz ve Oryantasyon Webinarları • Katılımcıların Tanışması • Mevcut Bilgi Ölçme Anketi

MODÜL 2. Sivil Direnişin Temelleri: Sivil Direniş Nedir? • Sivil Direnişin Etkililiği

MODÜL 3. Dünyadan Sivil Direniş Örnekleri: Ulusal Özgürlük

68 ICNC bu kursu 2020 yılından itibaren Rutgers Üniversitesinin işbirliği olmaksızın yürütüyor.

Mücadelesi Örnekleri • Sivil Güvenlik ve Özerklik Örnekleri • Hakların Savunulması ve Genişletilmesi Örnekleri • Kamusal Olarak Hesap Verebilirlik Örnekleri

MODÜL 4. Sivil Direniş Stratejileri ve Taktikleri: Nashville Kantin Kampanyası Analizi • Kadınların Sivil Direnişteki Rolü • Stratejik Planlama ve Taktik Seçimleri • Çatışma Analizi Araçları

MODÜL 5. Baskı, Geri Tepme ve Kopmalar: Baskı ve Geri Tepme • Taraf Değiştirmeler İçin Hareket Stratejileri

MODÜL 6. Şiddet Yanlısı Gruplar, Ajan Provokatörler, Şiddetsiz Disiplini Sürdürmek: VAjan Provokatörlere Karşı Bağışıklık Rehberi • Şiddetsiz Disiplini Sürdürmek

MODÜL 7. Sivil Direniş Çalışmalarında Yeni Sınırlar: Demokratikleşme ve Sivil Direniş • Şirketlerin İstismarcı Uygulamalarına Karşı Sivil Direniş • Sivil Direniş ve İnanç Toplulukları • Kültürel Direniş

MODÜL 8. Kursun Tamamlanması: Kazanımlarım Anketi • Kurs Değerlendirmesi

Yazılı ve sözlü geri bildirimlerin ötesinde, programlardan mezun olanlar, burs alanlar ve çalışmalara katkıda bulunanlar tarafından bize söylenenler, sayısal verilerimizi destekliyor. Örneğin, aşağıda ICNC'nin her yıl dünyanın dört bir yanından 55 ila 65 kişinin katıldığı 7 haftalık çevrimiçi “Halkın Gücü: Sivil Direnişin Stratejik Dinamikleri” kursunun 2018 yılı değerlendirme sonuçları verilmiştir. ICNC'nin, bu kursu değerlendirmek üzere gerçekleştirdiği aşamalar şunlardır:

- Katılımcıların bilgi, yaklaşım ve eylemlerini kavramak için kurs öncesi değerlendirme
- Kurs sonunda meydana gelen değişimlerin saptanabilmesi amacıyla katılımcıların bilgi, yaklaşım ve eylemlerini kavramak için kurs sonrası değerlendirme
- Katılımcıların kursun kendisi hakkında geri bildirimde bulundukları, kursun genel değerlendirmesi
- Kursta edindikleri bilginin, katılımcıların daha sonraki seçimlerini ve eylemlerini nasıl etkilediğini saptamak amacıyla kur-

TABLO 17: Örnek Yaz Okulu Programı

Oturum	Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma
9:00–10:30	Katılımcıların ve Fakültenin Tanıtım	Şiddetsizlik Disiplini ve Silahlı Gruplar	Baskı ve Geri Tepme	Hareketlerde Dil ve Anlam	İşlevlerini Yerine Getirmeyen Topumlarda Sivil Özne ve/veya Şiddet Kullanan Devlet-Dış Aktörlerle Mücadele
		Egzersiz – Tercihe bağlı etkinlik	Egzersiz – Tercihe bağlı etkinlik		
10:30–11:00	Ara				
11:00–12:30	Sivil Direniş Giriş	Sivil Direniş Hareketleri Neden Başarısız Olur?	Dış Aktörler ve Sivil Direniş Hareketleri	Dış İşgale Karşı Şiddetsiz Savunma	Yolsuzluğa Karşı Kampanya
12:30–2:00	Öğle Yemeği	Öğle Yemeğinde Konuşma: Peter Ackerman	James Lawson Ödülü	Öğle Yemeği	Grup Fotoğrafı
				Grup Çalışması Oturum 2:	Öğle Yemeği
				Sivil Direniş Stratejileri ve Geçiş Dönemi Adaleti	
2:00–3:30	Hareketin Ortaya Çıkışı ve Sürdürülebilirlik	Panel: Toplumsal Cinsiyet ve Sivil Direniş		İnsan Hakları İhlalleri Yapan Şirketlere Karşı Sivil Direniş	Kazanımları Sağlama Almak ve Demokratik Geçiş Süreci
	Egzersiz – Tercihe bağlı etkinlik		Ara	Ara	
3:30–4:00	Ara	Ara		Grup Çalışması Oturum 3:	Ara
4:00–5:30	Strateji Ve Taktikler	Grup Çalışması Oturum 1:	Grup Çalışması	Şiddeti Savunan Aşırılık Yanlılarıyla Mücadele	
		Sivil Direniş Hareketleri Taraf Değiştirmeleri Nasıl ve Neden Mümkün Kılar?		Diaspora ve Sivil Direniş	
		Sanat ve Kültürel Direniş		Şiddeti Savunan Aşırılık Yanlıları Dijital Direniş	
		Sivil Direniş Hareketleri ve Uluslararası İnsan Hakları		Grup Çalışması Oturum 4:	Katkılar ve Son Değerlendirmeler
	Egzersiz – Tercihe bağlı etkinlik			Sivil Direniş dair Bilgiyi Öğretme, Paylaşma ve Çevirme	
				Hareketin Başarısını Medyaya Taşıma	
5:30–7:00	Akşam Yemeği	Akşam Yemeği	Charles River Teknesi	Akşam Yemeği	Serbest Zaman
7:00–9:00	“Ateşleyici” Sivil Direniş Hikayelerinden Sunumlar	Özel Konukların Sunumları		Serbest Akşam	Mezuniyet Töreni ve Yemek

sun bitiminden üç ay sonra yapılan değerlendirme 2018’de, kursun bitiminden üç ay sonra yaptığımız değerlendirmenin temel bulguları aşağıda yer alıyor:

I. Katılımcılar, sivil direniş planlaması ve sivil direnişe katılım konusunda önemli kazanımlar elde ettiklerini belirtti.

- yüzde 94, ICNC kursunu aldıktan sonra sivil direniş planlama becerilerinin arttığını belirtti.
- yüzde 94, ICNC kursunu aldıktan sonra sivil direniş kampanyaları ya da antrenmanlarında hedeflerine ulaşmada daha etkili olduklarını söyledi - yüzde 62’si “çok daha fazla” (5 üzerinden 5) veya önemli ölçüde daha fazla (5 üzerinden 4) etkili.
- yüzde 94, ICNC kursunu aldıktan sonra sivil direniş üstüne yazma, eğitim verirken ve araştırma yapmada daha etkili olduklarını belirtti -yüzde 75’si “çok daha fazla” (5 üzerinden 5) veya önemli ölçüde daha fazla (5 üzerinden 4) etkili
- yüzde 86, ICNC kursundan sonra katıldıkları sivil direniş eylemlerinin, daha önce katıldıklarından çok daha etkili olduğunu bildirdi- yüzde 50’si katıldıkları sivil direniş eylemlerinin “çok daha fazla” (5 üzerinden 5) veya önemli ölçüde daha fazla (5 üzerinden 4) etkili olduğunu belirtti.

II. Katılımcılar sivil direniş üzerine yazma, eğitim verme ve araştırma yapmanın yanı sıra sivil direniş kampanyalarına daha fazla katılım olduğu ifade ettiler. Katılımcıların:

- yüzde 56’sı ICNC’nin kursunun bir sivil direniş kampanyasına katılma kararlarında son derece etkili olduğunu söyledi.
- yüzde 62’si ICNC kursunu aldıktan sonra bir sivil direniş kampanyasına öncülük etmede veya planlamada daha aktif hale geldiklerini söyledi.
- yüzde 62’si ICNC kursunu aldıktan sonra sivil direniş üstüne yazma, eğitim verme ve araştırma yapma konusunda daha aktif hale geldiklerini söyledi.

III. Katılımcılar kursta edindikleri bilgiyi doğrudan hayata geçirdiklerini ve kurstan sonra da bunlara referans verdiklerini belirtti.

Kurstan hemen sonra katılımcıların:

- yüzde 75’i sivil direniş kampanyası planlama konusunda kursta öğrendiklerini uyguladığını söyledi,

- yüzde 75'i sivil direniş antrenmanı yaparken ya da sivil direniş eğitimi verirken kursta öğrendiklerini uyguladığını söyledi,
- yüzde 62'si sivil direniş üstüne yazarken kursta öğrendiklerini uyguladığını söyledi,
- yüzde 56'sı, şiddetsiz eylemlere katılırken kursta öğrendiklerini doğrudan uyguladığını söyledi.

Kurstan 3 ay sonra:

- Katılımcıların yüzde 100'ü, kursun bitmesinden sonra en az 1-5 kez kurs materyallerine bakmak üzere ICNC'nin çevrimiçi öğrenme ortamınageri dönmüş- yüzde 50'si 6-10 kez tekrar baktığını, yüzde 6'sı 11-15 kez tekrar baktığını söyledi.
- Kurs sırasında altı farklı stratejik planlama aracı tanıtıldı. Kurstan sonra, yüzde 56'dan az olmamak üzere katılımcılar bu araçların her birini kurs öncesine göre daha fazla uyguladığını söyledi ve üç planlama aracının, katılımcıların yüzde 69'u tarafından daha sık kullanıldığı belirtildi.

IV. Katılımcılar, kurstan sonra sivil direniş konusunda daha fazla şey öğrenmek istediklerini ve önemli bir kısmı, kurstan üç ay sonra kurs içeriğini kurstan hemen sonra olduğundan daha kıymetli bulduğunu belirtti.

- yüzde 94'ü, kurstan sonra sivil direniş konusunda daha fazla şey öğrenmek istediğini söyledi.
- katılımcıların yüzde 44'ü ICNC kursunun bitiminden üç ay sonra kurs içeriğinin kurstan hemen sonra olduğundan daha kıymetli bulduğunu söyledi.

V. (Dünyanın dört bir yanından gelen) katılımcılar, kurstan sonra bir-birleriyle bağlantı içinde kaldıklarını belirttiler.

- katılımcıların yüzde 44'ü, kurs bittikten sonra başka en az bir katılımcıyla, sivil direniş konusunda en az 1-5 kez konuştuklarını,
- yüzde 12'si, kurs bittikten sonra 6-10 kez konuştuklarını,
- yüzde 19'u, kurs bittikten sonra 21 kez konuştuklarını belirtti.

Bu bulgular ICNC tarafından edinilen diğer sayısal değerlendirme verileriyle doğrulanmıştır. Örneğin, 2018 yılında Quito, Ekvator'da organize edilen bir haftalık bölgesel şiddetsiz direniş okulunun

hemen ardından yapılan değerlendirme ile bir yıl sonraki değerlendirmenin sonuçları birbirine benzerdir.⁶⁹ Temel program çıktılarını aşağıda görebilirsiniz⁷⁰:

TABLO 18: Programın Temel Çıktıları

Bilgide artış	Katılımcıların, barış inşası kavramları, teorileri ve vakaları örnekleri ile alanda sosyalleşmesi, diğer katılımcılarla ilişki kurması ve mevcut en iyi uygulamaları ve iyi geliştirilmiş değişim teorilerini yansıtan daha bilinçli müdahaleler tasarlaması.
Kişisel kapasite ve uzmanlık geliştirme	Katılımcıların kritik görevlerde daha becerikli olmalarına ya da iş başvurularında, hibe almada, akademik programlar içerisinde daha rekabetçi bir profile sahip olmasını sağlar.
Tutum değişiklikleri, ilham ve motivasyon	Katılımcıları bu alanda ilerlemeye ya da barış inşası çalışmalarına kaynak/zaman ayırmaya teşvik eder.
Yeni projeler	Buraya, kendileri asıl antrenman programına katılmamış olan ve daha geniş bir komünitede barışın inşasını sağlayacak sivil toplum örgütleri, kampanyalar, vb dahil edilerek asıl antrenman programından edinilen bilgi ve birikimle teknik destekler verilebilir (örn;proje geliştirme).
Daha fazla sosyal kapasite	Aşağıda belirtilen amaçlar için mezun ağlarına veya sponsor organizasyonlara ulaşmak; a. daha sonraki eylemlerin gerçekleştirilebilmesini sağlamak üzere fırsatlara ve kaynaklara ilişkin farkındalığı / bunlara erişimi arttırmak, b. diğer yerellerdeki veya sorun alanlarındaki insanlarla işbirliği yaparak küçük inisiyatiflerin büyümesini sağlamak, c. bilgiyi yaymak.
Daha güçlü sesler	Makaleler, röportajlar ve haber bültenleri yayınlanması, katılımcıların barış inşası çalışmalarına daha fazla görünürlük ve kendi değişim öykülerini (bu öykülerin bağışçı raporlarında ya da başka yayılım kanalları aracılığıyla bir süzgeçten geçmesi yerine) anlatmak için ulaşabilecekleri geniş bir kitle sağlar.

69 Bu sonuçların bazıları hakemli akademik dergilerde de yayınlandı. İncelemek için; Jeffrey Pugh, “A Catalyst for Action: Training and Education as Networking Platforms for Peace Projects,” (Eylemler İçin Bir Katalizör: Barış Projeleri İletişim Platformları olarak Antrenmanlar ve Eğitimler), Journal of Peacebuilding & Development 15, no. 1 (Nisan 2020), s. 127–132; Jeffrey Pugh, “Weaving Transnational Activist Networks: Balancing International and Bottom-up Capacity-building Strategies for Nonviolent Action in Latin America,” (Ulusötesi Aktivist Ağlarını Örmek: Latin Amerika’da Şiddetsiz Eylemler için Kapasite Geliştirme Stratejileri) Middle Atlantic Review of Latin American Studies 2, no. 1 (Haziran 2018),s. 130–144.

70 Pugh, “A Catalyst for Action,” 130.

Tablo Listesi

TABLO 1: Şiddetsiz Eylem Terimleri Açıklaması	6–7
TABLO 2: ICNC'nin Kaynak Kitaplığındaki 74 Dil	20
TABLO 3: ICNC'nin 2014 Nobel Barış Ödülü Adaylığı	21
TABLO 4: Muhaliflerin Bilmesi Gereken 5 Görüş	24
TABLO 5: Katılımcı Değerlendirmelerinden Elde Edilen Temel Bulgular	35
TABLE 6: Tiranlığın Sonunu Getirecek Kontrol Listesi	37
TABLE 7: Şiddetsiz Taktik Örnekleriyle 41 Sivil Direniş Kampanyası ...	52–56
TABLE 8: Desteğin Zamanlaması	69
TABLE 9: Destek Türleri	70–73
TABLE 10: Destekçi Türleri	72–73
TABLE 11: Alıcı Türleri	74–75
TABLE 12: 1949–2013 Arasında Yabancı veya Yereldeki Tiranlıklara Karşı Kadınların Ön Saflarda Katıldığı Önemli 95 Başarılı Sivil Direniş Kampanyası	70–82
TABLE 13: İnsanların Baskıcı Sistemlere İtaat Etmesinin 10 Temel Nedeni ..	86
TABLE 14: Güvenlik Güçlerinde Kayda Değer Taraf Değiştirmelerin Yaşandığı Şiddetsiz Kampanyalar	99
TABLE 15: Soruların Değerlendirilmesi Aşaması / Özgürlüğe Ulaşmak İçin Kontrol Listesi Egzersizi	119
TABLE 16: 36 Saatlik Özgürlüğe Ulaşmak için Kontrol Listesi Egzersizi Programı	122
TABLE 17: Örnek Yaz Okulu Programı	143
TABLE 18: Programın Temel Çıktıları	146

Şekil Listesi

ŞEKİL 1:	ICNC'nin Değişim Teorisi	14
ŞEKİL 2:	10 yıllık sürelerde Kitlesele Şiddetsiz ve Şiddete Dayalı Kampanyaların Başlangıçları (1900–2019)	15
ŞEKİL 3:	10 yıllık sürelerde Kitlesele Şiddetsiz ve Şiddete Dayalı Kampanyaların Başarı Oranları (1930–2019))	15
ŞEKİL 4:	IICNC'nin Ükelere Göre Demokrasi Yanlısı Aktivistler, Akademisyenler, Politika Yapıcılar ve Gazetecilere Erişimi	22–23
ŞEKİL 5:	Savaş Meydanının Genel Görünümü	28
ŞEKİL 6:	Silahlı Ayaklanma: Teori	28
ŞEKİL 7:	Silahlı Ayaklanma: Risk	29
ŞEKİL 8:	Geçiş Dönemi Öncesi ve Sonrası Demokrasi Düzeyleri	31
ŞEKİL 9:	Geldikleri Ükelere Göre Icnc Kurs Katılımcıları	33
ŞEKİL 10:	Savaş meydanının Genel Görünümü	48
ŞEKİL 11:	Fırsat	49
ŞEKİL 12:	Sivil Direniş Sosyal Düzeni Aksatır	49
ŞEKİL 13:	Sivil Direniş Kazanır	50
ŞEKİL 14:	Taktikleri İstenen Etkiye Uygun Olarak Önceliklemekt	63
ŞEKİL 15:	21. yy Başlarından Sekiz Kampanyanın Tarihi	67
ŞEKİL 16:	Katılımın Kampanyanın Başarısına Etkisi	83
ŞEKİL 17:	En az bir kez Sivil Direnişin Tetiklediğ bir Geçiş Sürecini Deneyimleyen Ükeler (1945-2015)	106
ŞEKİL 18:	Şiddetsiz Sivil Koalisyon Ne Kadar Güçlüyse, Özgürlüğe İlişkin Kazanımlar O Kadar Büyük Olur	110
ŞEKİL 19:	arklı Belirleyici Süreçlerde Ortalama Demokrasi Düzeyleri	111
ŞEKİL 20:	Bir Ülkenin Kampanya Sona Erdikten Sonraki Beş Yılda Demokrasiye Geçme Olasılığı	135
ŞEKİL 21:	Şiddetsiz Kampanyalar ve İç Savaş Süresi (1995-2013)	137

Photo Credits

Yazar ile Gene Sharp'ın Litvanya'da çekilen resimleri dışında kitap-taki tüm fotoğraflar başarılı sivil direniş kampanyalarına aittir.

KAPAK: **Lana Haroun.**

SAYFA ii: **Fethi Belaid/AFP, Getty Images aracılığıyla.**

SAYFA iv: **Cindy Karp/The Chronicle Koleksiyonu, Getty Images aracılığıyla.**

SAYFA 12: **ICNC'den alınan fotoğraf.**

SAYFA 17: **Sergei Supinsky/AFP, Getty Images aracılığıyla.**

SAYFA 39: **Bettmann, Getty Images aracılığıyla.**

SAYFA 113: **Peter Charlesworth/LightRocket, Getty Images aracılığıyla.**

SAYFA 107: **Universal History Arşivi/Universal Images Group, Getty Images aracılığıyla.**

SAYFA 127: **Bettman, Getty Images aracılığıyla.**

SAYFA 140: **Fotoğraf: Elijah Jokazi via Evening Post/The Herald/Tisoblackstar.**

SAYFA 150: **Braca Nadezdic/Hulton Arşivi, Getty Images aracılığıyla.**

Sonraki sayfa: Otpor hareketi muhalefeti Slobodan Miloseviç'e karşı birleştiriyor, Sırbistan, 2000.

TİRANLIĞIN SONUNU GETİRECEK KONTROL LİSTESİ

KAPASİTE GELİŞTİRME

- 1 Sivil direniş kampanyası hedef, liderler ve bir kazanma stratejisi etrafında birleşiyor mu?
- 2 Sivil direniş kampanyası, şiddetsiz disiplini korurken taktik seçeneklerini çeşitlendiriyor mu?
- 3 Sivil direniş kampanyası, taktikleri minimum riskle maksimum aksatma gerçekleştirecek biçimde art arda sıralıyor mu?
- 4 Sivil direniş kampanyası, dış desteği daha verimli hale getirmenin yollarını araştırıyor mu?

ÇATIŞMA YÖNETİMİ

- 5 Tiranlığa karşı çıkan yurttaşların sayısı ve çeşitliliği artabilir mi?
- 6 Tiran şiddete dayalı baskının işe yarayacağına duyduğu güveni kaybedebilir mi?
- 7 Tiranın kritik destekçileri arasında taraf değiştirme potansiyeli taşıyanların artması olası mı?
- 8 Çatışma sonrası oluşacak siyasi düzenin demokratik değerlerle uyumlu olması muhtemel mi?